

K

A

R

Y

S

1987
SAUSIS - JANUARY
Nr. 1

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir technika, Spaudoje pasižvalgius, Kronika ir šaulių priedas — Tremties trimitas

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korėspondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA**

Čekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207**

TURINYS

Viršelio 1 p. — Lietuvos krikšto 600 metų sukakčiai paminėti medalis. Skulptoriaus V. Kašubos kūrinys	
Viršelio 4 p. — Saulėlydis Baltijoje	
JAV aviacijos plk. lt. Donatas Skučas — Valstybės ir kariuomenės santykiai	
Lietuvoje ir JAV	1
Dr. K. Ėringis — Lietuvos karių mirtis	5
S. Kuzmickis - Kuzė — 1-me husarų pulke	9
J. Abraitis — Atkuriami ginkluoti Lietuvos kariuomenės daliniai	12
J. Balskus — 6 pėst. Pilėnų kun. Margio pulkas	17
KARIO SKYRIAI:	
Karinės žinios	26
Mūsų spaudoje pasižvalgius	29
Žvilgsnis į politiką	33
KARIO PRIEDAS:	
Tremties trimitas	37
MŪSŲ MIRUSIEJI	45

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Australia — V. Šalkūnas

PLATINTOJAI**AUSTRALIJOJE**

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona, NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International", "Parama", "Patria" Gifts & Electr.
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv. Antano Parapijos Spaudos Kioskas).

OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-Miesau 2 Bahnhofstr. 11

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman Road, London E 2. ORF, England

SPAUSDINA

Franciscan Press
341 Highland Blvd. Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Jugtinėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1628)

SAUSIS - JANUARY

1987

VALSTYBĖS IR KARIUOMENĖS SANTYKIAI LIETUVOJE IR AMERIKOJE

(Paskaita skaityta Apreiškimo parapijos salėje Brooklyn, N.Y. 1986 m. lapkričio 23)

JAV Aviacijos plk. ltn. DONATAS SKUČAS

Tikrai yra malonu vėl būti Brooklyne po tiek daug metų. Norėčiau padėkoti p. Samušiui už pakvietimą dalyvauti šioje šventėje. Nuo studentų dienų nesu buvęs Apreiškimo parapijos salėje. Daug gražių studentišku, lietuvišku atminimų yra likę iš anų dienų. Paskutinį sykį, kai buvau šitoje salėje, berods, buvo šokiai. Buvau jaunuolis su daugybe svajonių ir ateičiai planų. Dabar grįžau kaip veteranas, su gyvenimo patirtim. Neatrodo, kad jau beveik 30 metų praėjo. Lygiai kaip neatrodo, kad praėjo 68 metai nuo pirmo įsakymo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenei. Kas įvyko prieš 68 metus, buvo labai reikšminga ne tik kariuomenei, bet ir visai Lietuvai. Kariuomenės uždavinys buvo išlaikyti ir apsaugoti besikuriančią Lietuvos valstybę. Be kariuomenės Vasario 16 aktas niekad nebūtų galėjęs būti įgyvendintas. Svetimos kariuomenės grūmėsi ir grūdosi į Lietuvos teritoriją, o kariuomenės uždavinys ir buvo pašalinti visas svetimas kariuomenes iš Lietuvos teritorijos. Jokios derybos, diplomatija, ar geri norai to nebūtų galėję įvykdyti. Reikėjo ginklo, t.y. kariuomenės. Niekados neužmirškime, kad kariuomenė, ir čia aš naudoju žodį 'kariuomenė' bendra prasme, reiškencią karinę pajėgą, į kurią įeina armija (Red. pastaba: mūsų sampratoje — "pėstininkai"), aviacija, laivynas ir marinų pajėgos garantuoja valstybės nepriklausomybę. Prieš 68 metus Lietuvos kariuomenė garantavo Lietuvos nepriklausomybę, nors ta kariuomenė turėjo pirmiausia įsikurti, susiorganizuoti ir beveik be patyrimo stoti į kovos

Aviacijos pulkininkas leitenantas Donatas Skučas

lauką. Tai tikrai buvo sunkus uždavinys, kuris su laiku buvo pilnai įvykdytas ir kuris davė Lietuvai apie 20 nepriklausomybės ir tautiško atgijimo metų. Šventė, kurią mes minim, buvo liepsnelė, uždegta su pirmu įsakymu kariuomenei, ir ta liepsnelė virto ugnies audra, užtikrindama Lietuvos laisvę. Po 68 metų ta liepsnelė tebėra gyva. Ir turėtų būti gyva visų taurių lietuvių širdyse, neatsižvelgiant kokiame krašte lietuvis gyventų ar po kokia vėliava tarnautų.

Kariuomenės ir valstybės santykis pasaulyje yra

visaip suprantamas. Kaip minėjau, Lietuvoje kariuomenės uždavinys buvo iškovoti laisvę ir valstybei garantuoti nepriklausomybę. Kitose valstybėse santykis yra kitaip suprantamas. Pvz. daugumoje Pietų Amerikos valstybių kariuomenė yra *de facto* vyriausybė. Ten per visokius perversmus, sukilimus ir t.t. pulkininkai ir generolai paima valdžią į savo rankas ir po to sunku atskirti, kur baigiasi civilinė valdžia ir kur prasideda kariuomenės reikalas. Žinoma, Pietų Amerikoje kariuomenės už savo valstybių ribų jau seniai kariavo. Ir kiek buvo kariauta, tai tik mažu mastu. Todėl tom kariuomenėm yra sunku susidoroti su visokiom tarptautinėm komunistų remiamom revoliucijom. Jums yra gerai žinomi santykiai tarp Europos valstybių ir jų kariuomenių. Nors tie santykiai per eilę metų keitėsi, bet pagrindas, t.y. palaikymas valstybės nepriklausomybės niekad nepasikeitė. Tik Sovietų Sąjunga kariuomenę naudoja ne tiek apsaugoti savo nepriklausomybę, kiek išlaikyti komunizmą. Vengrija 1956 metais ir Čekoslovakija 1968 metais parodė, kad be sovietų kariuomenės įsikišimo komunizmas neišsilaikytų jų satelitinėse valstybėse. Neišsilaikytų nei Lietuvoje nei Sovietų Sąjungoje. Tai gerai žino Kremliaus valdovai. Todėl, neva tai dėl dirbtino pavojaus iš Vakarų Pasaulio sovietai laiko pasaulyje didžiausią kariuomenę. Žinoma, tai kainuoja milžiniškas sumas ir todėl bendras gyvenimo lygis Sovietų Sąjungoje yra labai skurdus. Kitas geras pavyzdys kariuomenės ir valstybės santykių yra Izraelio valstybė. Be kariuomenės Izraelis ilgai neišsilaikytų, nes yra apsuptas labai nedraugiškų, didelių kaimynų. Izraelio kariuomenė garantuoja valstybės nepriklausomybę. Žinoma, turėti "turtingą dėdę" irgi visada padeda, bet reikia mokėti tą pagalbą išnaudoti, ko pvz. Pietų Vietnamiečiai niekad neišmoko. Yra parašytos knygos apie valstybės ir kariuomenės santykius. Yra daug laiko praleidžiama politinėse ir karinėse klasėse diskutuojant ta tema, bet pagrindas tų santykių yra aplinkybės. Kas jie bebūtų, ar Pietų Amerikos pulkininkai ar Vakarų Europos demokratiškos valstybės, ar Kremliaus valdovai, ar Izraelio vyriausybė, visi turi atsižvelgti į aplinkybes krašte ir už krašto ribų ir atitinkamai panaudoti kariuomenę, siekiant valstybinių tikslų. Žinoma, tos aplinkybės keičiasi ir prisitaikymas prie jų yra labai svarbus. Visose valstybėse kariuomenė ir kariai yra daugiau ar mažiau gerbiami.

Tuo tarpu čia, Amerikoje, vėl visai kitose aplinkybėse kariuomenę daugelis žmonių laiko nereika-

linga našta ir ji ne tik negerbiama, bet dažnai įžeidžiama — ypatingai šių laikų jaunimo. Amerikos kariuomenė nėra kovojusi Amerikos žemėje nuo Amerikos civilinio karo, t.y. daugiau kaip 120 metų. Amerikos nepriklausomybė nėra buvusi pavojuje. Su Pearl Harbor išimtimi, jokių kautynių Amerikos žemėje nėra buvę. Kai Europos valstybės laikė kariuomenes apginti savo nepriklausomybę, Amerikos kariuomenė buvo laikoma krašto praplėtimui, pvz. Indėnų karai, ar įtakos praplėtimui, kaip pvz. Ispanų-Amerikos karas ir Centrinis Amerikos valstybių okupacija. Galų gale, šiam šimtmečiuje, Amerikos kariuomenė buvo panaudota garantuoti laisvę draugiškom valstybėm, net už Amerikos kontinento. Kalbu apie abu pasaulinius karus. Tikrai nuo Korėjos karo buvo suprasta sovietų gresmė, ir Amerikos kariuomenė dabar yra laikoma kaip apsidraudimas nuo sovietų pavojaus, nes kito kariško pavojaus Amerikai nėra. Tai turi labai gilią reikšmės kokios rūšies ir kodėl ta kariuomenė yra laikoma šiame krašte. Žinoma, atsiliepia tai ir į viešą nuomonę Amerikoje ir, deja, dažnai ta nuomonė nėra labai palanki nei Amerikai, nei jos kariuomenei.

Kariuomenei nepalankios nuomonės privedė prie visiško nusiginklavimo po Aantro pasaulinio karo. Kažin ar istorijoje yra buvęs tokios didelės ir gerai aprūpintos kariuomenės visiškas ir vienašališkas nusiginklavimas. Nueita iki to, kad iš milijoninės kariuomenės trūko vyrų tarnybai užimtuose kraštuose: Vokietijoje ir Japonijoje. Tie, kurie atsimentate pokarines "Labor Service" kuopas Vokietijoje, kurios net iki šios dienos yra išlikusios kaip lietuviškos kuopos, bent vardu, žinokite, kad tai buvo rezultatas vienašališko Amerikos nusiginklavimo.

Per trumpą laiką Amerikos galinga, kariška mašina buvo paversta į laužą. Atsimentat virš Vokietijos tas masės lėktuvų, pavertusių Vokietijos miestus į griuvėsius? Tie lėktuvai greit atsirado Davis-Montham bazėje, Arizonos valstijoje, ir buvo parduoti kaip laužas. Žinoma, lėktuvai, kurie skrido virš Vokietijos, netiko skridimui virš Japonijos. Tam buvo panaudoti naujesni — B-29 tipo lėktuvai. Vos už penkių metų po karo pabaigos, t.y. 1950 metais, ir tie nauji B-29 tipo lėktuvai pradėjo atsidurti Arizonoje laužu, nes buvo pakeisti dar naujesniais B-47 tipo lėktuvais, kurie buvo pirmieji iš sprausminių bombonešių ir kurie iš pagrindų pakeitė bombardavimo taktiką.

Kaip atsitiko, kad galingiausia pasaulio kariuomenė, ir atsiminkite, kad Amerika vienintelė turėjo

atominę bombą, taip greit ir taip vienašališkai nusi-ginklavo? Kas varė šitą politiką? Ar tai buvo daroma labai gudrių karinių strategų? Ar kokių politikų? Ar, kaip kas išvedžioja, sovietų įtakos? Ne. Valstybės ir kariuomenės santykiuose valstybė vyravo ir rėmėsi visai paprastu pagrindu — buhalterija. Buhalteriai, ir čia naudoju tą žodį ne žmonių prasme, bet bendru viską apimančiu procesu, nustatė, kad valstybei yra pigiau nuginkluoti tą galingą kariuomenę, negu ją laikyti. Tai buvo padaryta neatsižvelgiant iš strateginės pusės į augantį sovietų pavojų ir prieštaraujant Amerikos generolams, tokiems kaip pvz. gen. Patton.

Kai prasidėjo Korėjos karas, net 5 metams praėjus po antro pasaulinio karo, buhalterių strategijos dėka, Amerikai trūko karių, trūko karo priemonių ir, svarbiausia, trūko valios. Trūko valios išleisti užtekčiai pinigų galutinai ir garbingai užbaigti karą. Amerika nei laimėjo, nei pralaimėjo Korėjos karą kovos lauke. Bet buhalteriai sutaupė dideles sumas pinigų. Pirmą sykį Amerikos istorijoje karas nebuvo laimėtas. Ir bent iš buhalterių pusės žiūrint — nieko blogo neatsitiko. Tai turėjo didelę psichologinę įtaką vėliau. Vienintelis plusas Korėjos karo buvo, kad Amerika pajuto sovietų pavojų ir pamažu pradėjo ginkluotis. Bet tas ginklavimas buvo pristabdomas buhalterių. Tik maždaug nuo 1965 metų, kada prasidėjo Viet Namo karas didesniu mastu, buvo plačiau ginkluotasi. Atsiminkite, kad pradžioje Viet Namas buvo ginamas su minimalinėm jėgom, daugumoje su patarėjais. Amerika tikėjosi panaudoti tikrai užtekčiai kariuomenės, kad išlaikytų Viet Namą ne komunistinėje pusėje. Tuo metu buvęs gynybos ministras Robert McNamara buvo prisikvietęs gudragalvių “whiz kids” buhalterių. Po gan ilgo tarpymo si Vašingtone, McNamara ir jo buhalteriai nulėmė politikus ir strategus, kurie norėjo išlaikyti Viet Namą laisvą bet kokia kaina. Na ir prasidėjo buhalterių vedamas karas. Buvo kariaunama dviejuose frontuose: vienas politinis, bandant nulemti viešą nomonę, kitas, ir mums kariškiams daug aktualesnis, tai buhalterijos manipuliacijos. Visi karo veiksmai turėjo kainą. Kapitonu būdamas aš jau galėjau apskaičiuoti, kaip yra pigiau krovinį nuskraidinti į Viet Namą. Mes žinojom dolerio tikslumu, kiek kainuoja skristi su bet kokio tipo lėktuvu. Kiekviena kariška akcija, pvz. artilerijos šaudymas, turėjo savo kainą ir sprendimas šaudyti ar nešaudyti dažnai buvo daromas atsižvelgiant į šovinių kainą ar galimumą padaryti priešui nuostolių. Čia turiu pastebėti, kad Ame-

rika niekada nesigailėjo pinigų Viet Namo karui, jeigu tik galėjo sutaupyti savo karių gyvybę. Buvo dedamos didelės pastangos mažinti žuvusių ir sužeistų karių skaičių ir tais atvejais nebuvo atsižvelgta į priemonių kainą. Geriausias pavyzdys buvo helikopterų tinklas atvežti sužeistus į Saigoną ir iš ten lėktuvais grąžinti į ligonines Amerikoje. Joks kitas kraštas istorijoje nėra taip rūpinęsis sužeistaisiais ir taip toli skraidinęs savo sužeistus į ligoninę. Iš visų mano skridimų daugiausia pasitenkinimo man teikė sužeistų paėmimas Saigone ir jų perskraidinimas atgal į Ameriką.

Buhalteriams vedant karą ir prisidėjus neaiškiom politinėm neramybėm Amerikoje, Viet Namo karas negalėjo kitaip baigtis. Pirmą sykį savo istorijoje Amerika pralaimėjo, karą. Net ir dabar dar yra žmonių, jų tarpe ir buhalterių Vašingtone, kurie sako “tai kas, pralaimėjom, bet sutaupėm pinigų”.

Kur jūs matėte istorijoje, kad per 7 metus kovos lauke buvo laimėtas kiekvienas didesnis amerikiečių kariautas mūšis, bet karas vistiek buvo pralaimėtas. Komunistai, bandydami sužlugdyti Amerikos moralę, apsupo Amerikos marinų dalinius prie Kaesong, taip kaip jie buvo apsupę ir sunaikinę prancūzus prie Dien Bien Phu. Amerikos marinai, aviacijos remiami, narsiai kovojo ir komunistai nepasiekė savo tikslo. Bet po keliolikos metų komunistų patruliai, nepaleidę nei šūvio, užėmė tą garsią buvusią Amerikos marinų bazę.

Jeigu Korėjos kare buvo galima išeiti lygiom ir nieko neatsitiko, tai Viet Name buvo galima pralaimėti ir irgi nieko neatsitiko, ar ne? Iš tikrųjų, po Viet Namo atėjo kariuomenei labai sunkios dienos. Ne tik publikos įžeidinėjimai ir pasityčiojimai iš karių, bet ir labai drastiškas budžeto sumažinimas prez. Fordo, o ypač prez. Carterio laikais. Tarp maždaug 1973 metų ir iki prez. Reagano kariuomenės atstatymo kariuomenės tobulinimas buvo faktinai sustabdytas. Tas laikotarpis buvo sovietų išnaudotas savo kariuomenės tobulinimui ir apginklavimui, kuris privedė iki Afganistano invazijos ir davė labai daug drąsos Kremliaus bosams varyt savo politiką pasaulyje, įskaitant Centrinėje Amerikoje. Ne be reikalo prez. Reaganas turėjo leisti milžiniškas sumas ir varyti kraštą į gilią skolą, kad atstatytų karinę jėgą. Ar tas jam pasisekė, parodys ateitis.

1977 metais, būnant Pulkininkų akademijoje, Alabamoje, buvo proga pietauti su garsiuoju Amerikos generolu Le May. Tada jau jis buvo pensijoje ir galėjo laisvai kalbėti. Jis mums aiškino, kad prez.

Carterio toks kariško budžeto mažinims turės katastrofiškų pasekmių, ne tik turint reikalą su sovietais, bet ir su kitais kraštais. Tai buvo prieš Irano chaosą, prieš Nicaraguą, prieš antrą aliejaus kainų kilimą ir t.t. Jo supratimu, Amerikoje reikėjo kelti taksus, kas žinoma būtų pažeminę Amerikos gyvenimo lygį, bet būtų davę stiprią apdraudą, kad niekas neužgautų Amerikos. Deja, politiškai tai nebuvo priimtina nei prez. Carteriui, nei prez. Reaganui. Gen. Le May mintys liko tik idėjom, nors dabar prez. Reaganas bando atstatyti kariuomenę, varydamas kraštą į gilią skolą. Ar buhalteriai vėl pradės vyrauti ir kariuomenės atstatymas bus pristabdytas? Tą parodys ateitis.

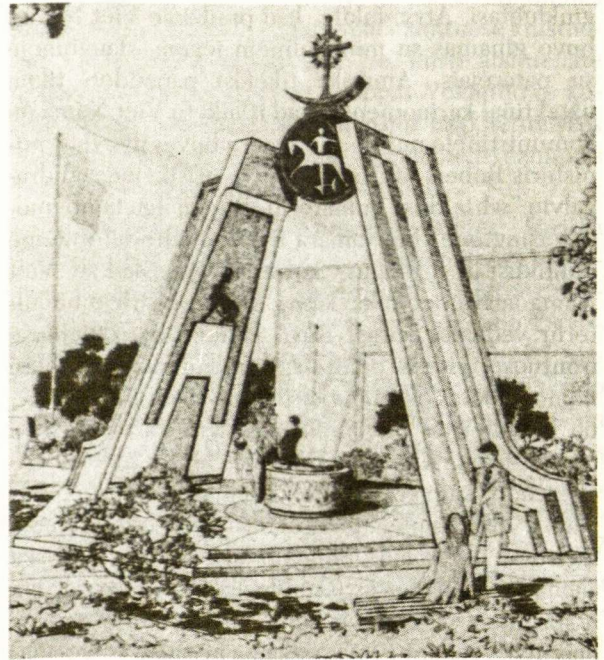
Nesupraskite manęs blogai, kad aš asmeniškai prieš buhalterius bendra ta žodžio prasme. Ne. Tik aš esu labai priešingas buhalteriam, kai jie nustatinėja strategiją, taktiką ar politiką. Daug blygybių pasaulyje būtų Amerika išvengus, jeigu Amerika būtų sprendus problemas iš politinės ir strateginės pusės, o ne iš buhalterijos — atseit “kiek tas mums kainuos ir ar tai apsimoka”. Daug, per daug Amerikos užsienio politikos yra sprendžiama grynai iš dolerio taško. Tai yra priežastis, kodėl Amerika darė, ką ji darė pasaulyje, neatsižvelgus į kitų žmonių ar valstybių norus ir siekimus — įskaitant Rytų Europoje, su Lietuva imtinai.

Per ketvirtį šimtmečio tarnybos metų teko susitikti ir dirbti su visokiais Amerikos karininkais. Sėdint virš Atlanto ar Pacifiko, iš nuobodumo kalbėjom visokiom temom, įskaitant politines. Būnant štabe vėl teko kalbėti su pulkininkais ir su generolais. Vienas dalykas krito į akį. Juo aukštesnis karininko laipsnis, tuo jis didesnis anti-komunistas. Leitenantų nuomonės mažai kuo skyrėsi nuo bendros amerikietiškos pažiūros. Tai suprantama, nes didžioji dalis leitenantų ateina iš civilinio gyvenimo, kur jų idėjas formavo universitetai ir bendra Amerikos nomonė. Su laiku ir per santykį su aukštesniais karininkais ta nuomonė virsta labai anti-komunistine. Gal būtų perdėta sakyti, kad tarp pulkininkų ir generolų anti-komunistinė nuomonė yra stipresnė negu kad pas išeivijos lietuvius. Tikrai Amerikos karininkija neturi noro važiuoti į Sovietų Sąjungą pasidairyti. Atrodo, kad jie pasimokė pirma iš Korėjos, o vėliau iš Viet Namo karo, ką komunizmas reiškia. O kovos lauke patyrus, koks komunizmas iš tikrųjų yra, neatsiranda tada daug simpatijos visokiom taikos dvasiom ar detente. Tikrai buvo labai

malonu klausyt mano kolegų dėstymų apie komunizmo pavojų.

Kad generolai yra aršūs anti-komunistai taip pat liudija gen. Singlaub afera. Kaip atsimenat, jį buvo antrosios pėstininkų divizijos vadas Korėjoje. 1978 m. buhalteriai pasiūlė atitraukti tą diviziją iš Korėjos, kad sutaupyti apie bilijoną dolerių. Tuometinis prezidentas Carteris tą pasiūlymą svarstė. Iš strateginės pusės nebūtų buvę jokie skirtumai, ar Korėjoje būtų buvę viena ar dvi amerikiečių divizijos, nes ir dvi divizijos nebūtų galėjusios atlaikyti Šiaurės Korėjos puolimo. Bet Amerikos dalinių reikėjo dėl moralės ir santarvės. Gen. Singlaub griežtai ir aštriai užprotestavo. Žinoma, buvo išskiestas į Baltuosius Rūmus ir jam atsisakius ‘pakeisti nuomonę’ buvo paleistas į pensiją. Divizija nebuvo atitraukta. Išėjęs į pensiją gen. Singlaub įsijungė į anti-komunistinį darbą ir prieš kelis metus buvo išrinktas “anti-komunistinės sąjungos” pirmininku. Ta sąjunga turi daug pasisekimo tolimuose rytuose, ypatingai Formozoje ir Pietų Korėjoje, ir dabar plečia veiklą Centrinėje Amerikoje. Atrodo, kad turi ryšių su CIA, o gal net ir su Baltaisiais Rūmais. Lietuviškos organizacijos turėtų susidomėti šita vadinama “anti-komunistine sąjunga”.

(Užbaiga sekančiame “Karyje”)

LAISVĖS AUKURAS. Projektas arch. Ed. Arbo

LIETUVOS KARIŲ MIRTIS SOVIETŲ ARMIJOS GRETŲ REPLĖSE

(Tęsa iš 1986 m. Kario Nr. 9)

DR. KAZYS ĖRINGIS

KARINIŲ DALINIŲ 1919 IR 1944 METŲ LYGIAGRETĖS

Pagal turimus šaltinius įvertinome išvartų ir patekusių 1941 metais Rusijos gilumon nepriklausomos Lietuvos kariuomenės kadrinių karininkų **pasibaisėtina nedalia ir politinę laikyseną** sovietų armijoje karo metais ir po karo. Bet dar reikia pabrėžti vieną neįdomią sovietų rusiškojo komunizmo primetamą pavergtiesiems žmonėms pavergimo pobūdį. Daugeliui atsimenančių 1940 - 41 sovietų pirmosios okupacijos metus gerai žinoma, kaip Maskvos NKVD ir karinės žvalgybos agentai terorizavo kai kuriuos Lietuvos piliečius, versdami šnipinėti atėjūno komunistinio imperIALIZMO naudai. Lygiai taip pat žinoma, kad ir aukščiau pateiktame mūsų sąrašė nepriklausomos Lietuvos kai kurie karininkai pirmosios sovietų okupacijos metais Maskvos agentų **buvo priversti šnipinėti** okupavusiam Lietuvą priešui. Tada daug kas, pasipriešinęs tokiam okupanto terorui, turėjo palikti darbovietes, namus ir net tėvynę. Sutikę teikti žinias atėjūnui ar tai dėl neatsargumo, plepumo, ar dėl sąmoningumo stokos, aišku, nevienam pakenkė savo bendradarbiui, vadovui ar paprasčiausiai draugui. Tačiau tikslų duomenų apie skundikišką ar platesnio pobūdžio kenkėjišką veiklą kai kurių iš paminėtų karininkų neturime. Jų neatsirado 1941 metais išbėgus Maskvos atėjūnams. Tuo tarpu antrosios sovietų okupacijos tarpсныje tų Lietuvos kariuomenės karininkų laikysena **neišsiskyrė** iš bendro pavergtų tautiečių gyvenimo kelio arba bent nenusipelnė aukščiau apibūdintos Kirkės karalystės. Šiuo klausimu patikslinimus pateiks istorija.

Maskvos "lietuviškos" divizijos

Ypatingu požiūriu būtina pažvelgti ne tik į karius ir karininkus, bet ir į **karines dalis**, kuriose jie buvo priversti tarnauti. Palyginimui glaustai pažvelgsime į kai kurias sovietų Rusijos karines dalis, 1918 metais per Kalėdas užpuolusias Lietuvą ir gruodžio 22 d. užėmusias Švenčionis, gruodžio 23

d. — Uteną, gruodžio 27 d. — Rokiškį, 1919 m. sausio 5 d. — Vilnių ir taip per sausio mėnesį užėmusias **du trečdalius** Lietuvos teritorijos, įskaitant Ukmergę, Panevėžį, Šiaulius, Telšius ir Mažeikius.²¹ Vilnių puolė ir užėmė Pskovo šaulių diviziją. Ši sovietų Rusijos divizija, užėmusi Vilnių, **pasivadino "lietuviškąją"** divizija. Ta įsibrovėlių divizija turėjo septynis pėstininkų pulkus, artileriją ir smulkius kavalerijos dalinius. Tuo tarpu į žemaitiją įsiveržė sovietų Rusijos internacionalinė divizija, kurioje buvo šeši pulkai.²¹ Tose ir kitose sovietų Rusijos divizijose lietuvių buvo visai mažai, nes atsikūrusi nepriklausomos Lietuvos valstybė labai sunkiomis sąlygomis sėkmingai vykdė valstybės atstatymo darbus, turėjo gyventojų daugumos pritarimą ir sparčiai organizavo kariuomenę. Užėmusi Šiaulius sovietų Rusija paskubomis inspiravo agitatorius ir suorganizavo taip vadinamą **žemaičių pulką**. Jame sutelkė apie 900 kovotojų.²¹ Tuomet nežiūrint neigiamo daugumos Lietuvos gyventojų nusistatymo daugiau kaip šimtametei rusų okupacijai ir Rusijos revoliucijai, — vis dėlto Lietuvoje buvo socialistinės orientacijos grupėse ir tokių žmonių, kurie žavėjosi Rusijos revoliucija ir klaidinosi jos melaginguose šūkiuose. Todėl netenka stebėtis, kad Šiauliuose, esant sėkmingai agitacijai, atsirado įsibrovėlei sovietų Rusijos armijai, jos "žemaičių pulkui" savanorių, ypač iš biednuomenės ir negausių darbininkų tarpo. Tai juo labiau suprantama žinant, kad net Šiaulių "Ekonomijos" dvarų savininkas grafas Zubovas buvo **palankus** Rusijos ir Lietuvos socialdemokratų veiklai, t.y. tų demokratų, iš kurių atskilo ir susiformavo sovietų komunistų (bolševikų) partija. Bet tas suklaidinęs kai kuriuos žmones Rusijos revoliucinis sąjūdis Lietuvoje pasisekimo neturėjo. Jo "pasisekimą" apibūdina kad ir toks iš mano tėviškės žinomas faktas: kai, Lietuvos savanorių kariuomenei stumiant bolševikus iš Lietuvos Panevėžio kryptimi, buvo užimtas Naujamiestis, tai atjojusio Lietuvos savanorio (pavardė rodos Grigas) brolis, kuris buvo susidėjęs su bolševikais, pribėgęs prie savanorio susijaudinęs klausė ką jam

dabar daryti. Savanoris pakėlęs savo kumelės uodegą tarė: — “Dabar lysk į tos kumelės uodegą”, ir su savo daliniu išskubėjo į Panevėžį. Tai buvo dvi turbūt abi nuoširdžios savanorystės, kai brolis su broliu nesutarė dėl savanorystės iš anksto. Tai ne paskutinis kartas mūsų tautos nelaimių istorijoje, kai broliai nesuvokia, kas yra tikrasis Lietuvos valstybingumas. Tada 1919 m. gegužės 19 d. buvo užimtas Panevėžys. Po to dar tris ir pusę mėnesio vyko karas su sovietų Rusijos įsibrovėliais, su jų prasimanyta “lietuviškąja” divizija, su “žemaičių” pulku ir kitais daliniais, su 20,000 atėjūnų kariuomene, kol jie buvo nublokšti už Dauguvos ir karas su bolševikais 1920 m. sausio 5 d. pasibaigė.²¹

O kaip buvo 1944 metais? Skirtumas esminis, jeigu įsidėmėti, kad 1919 metais atėjūno “lietuviškoji” divizija buvo išvyta iš Lietuvos, o 1944 metais “lietuviškoji” divizija dalyvavo sovietų armijai okupuojant Lietuvą. Betgi turint omenyje, kad ir 1919 ir 1944 metais tos “lietuviškosios” divizijos buvo atėjūno armijos sudėtyje, tai šiuo požiūriu skirtumo jokio nėra. Esminis skirtumas buvo savanorystės dvasioje. Sovietų Rusijos “lietuviškuose” 1919 metų daliniuose galėjo būti susižavėjusių Rusijos revoliucija pabodusio karo priešininkų lietuvių tikrų savanorių nežymus skaičius. Tuo tarpu 1942 - 1945 metais 16-toje “lietuviškoje” divizijoje tikro savanorystės principo nebuvo jokio. Betgi tas principas buvo dirbtinai ypač išreikštas klaidinti pasaulio viešąją opiniją, siekiant klaidingų politinių tikslų.

Ir žengia broliai savanoriai...

Prąėjus kelioms dienoms nuo 1941 m. birželio 22 d. sovietų-vokiečių karo pradžios, pertvarkytos į sovietų armijos 29-ąją korpą privalomos tarnybos Lietuvos kariuomenės maždaug 3,000 karių sovietai išvarė Rusijos gilumon.¹⁶ Iš to karių skaičiaus apie 500 vyrų pateko į 16-tą “lietuviškąją” diviziją. Iš Lietuvos pabėgo Rusijos gilumon maždaug 15,000 lietuvių ir 15,000 Lietuvos žydų.² Visus tinkamus karo tarnybai vyrus sovietai mobilizavo ir jų daugumą sutelkė minėtoje 16-toje divizijoje arba Sovietų armijos Karinės žvalgybos tolimojo ilgalaikio veikimo vokiečių užnugaryje diversantų būriuose. Betgi Maskva, sutinkamai su tarptautine teise, neturėjo teisės mobilizuoti užgrobtos krašto vyrų karo tarnybai ar pasmerkti juos nepermaldujamai pražūčiai arba sunkiausiems sužalojimams. Suprantama, nežymus vyrų, taip pat moterų skaičius galėjo būti pasiryžęs savanoriškai eiti į karą. Bet didžioji dauguma žmo-

nių, Lietuvos piliečių, kurių kraštas karo pradžioje pasiskelbė neutralia valstybe, neturėjo jokių motyvų dalyvauti kurioje nors kariaujančios didžgalybės pusėje. Tai buvo įrodyta jau anksčiau Lenkijos-Vokietijos kare: Lietuva, turėdama net teritorinių pretenzijų Lenkijai dėl Vilniaus ir jo krašto, į karą neįsivėlė. Žinoma, atskiri asmenys ar jų grupės galėjo turėti avantiuristinių ar neapykantos motyvų, bet tai nesuteikia užkariautojui teisės užsienio piliečius prievarta sumobilizuoti į armiją. Tai galioja ir Lietuvos piliečiams - žydams, kurių daugumą vokiečių naciai išžudė, o pabėgusius sovietai sumobilizavo ir išvarė į frontą pasmerkę mirčiai arba sunkiausiems (daugkartiniams) sužalojimams. Lietuvos žydų neapykanta žydų žudymo ideologijos ir sistemos kūrėjo Hitlerio Reichui taip pat nesuteikė Maskvai tarptautinės teisės mobilizuoti jos karo pražūčiai.

Kad sovietai šį savo nusikaltimą maskavo ir stengėsi įvairiausios apgaulės būdais pridengti — įrodymų yra daugybė. Prieš pateikiant kai kuriuos iš jų dar priminsime, kad nuo seno Sovietų Sąjungoje (už Lietuvos ribų) gyvenančius lietuvius (ne Lietuvos piliečius) Maskva turėjo teisę mobilizuoti. Ką ji ir padarė. Dalį mobilizuotų sovietijoje nuo seno gyvenusių lietuvių Maskva taip pat sutelkė 16-toje “lietuviškoje” divizijoje.^{14:16}

Parengtis sovietinei “savanorystei”

Turint visą tai omenyje, kas aukščiau pasakyta, pasidaro aiškesni išankstiniai Maskvos planai nepriklausomos Lietuvos piliečius išnaikinti, o Lietuvą kolonizuoti. Jau šiam nusikalstamam sovietų tikslui buvo pajungti atėjūno NKVD teroro sąlygomis 1940 m. liepos 14 d. praversti Lietuvos “seimo rinkimai”, jo “sprendimas” prašyti Maskvos priimti Lietuvą į Sovietų Sąjungos sudėtį.²¹ Įvykdytos ir kitos piktdarybės. Sovietai buvo suplanavę ištremti į Sibirą, į Užpoliarės lagerius 750,000 Lietuvos gyventojų,²¹ o likusius visus sumobilizuoti ir pasiųsti pražūčiai į frontą, nes karui intensyviai ruošėsi. Minėtų “rinkimų” ir okupuoto krašto “laisvanoriško įsijungimo” procedūros kaip tik ir buvo suplanuotos tam, kad užkariautojas galėtų pateisinti bent pats sau užgrobtos krašto išteriojimą ir imtis pasaulio viešosios opinijos klaidinimo.

Iš aukščiau pasakytos jau matosi, kad Maskva pravedama okupuotame krašte prievartinius rinkimus jokios Lietuvos piliečių valios neišryškino ir tokio tikslo ji neturėjo. Todėl ir laisvanoriško Lietuvos piliečių “atstovų” prašymo priimti Lietuvą į Sovietų Sąjungos sudėtį nebuvo ir negalėjo būti. Mask-

vos „mielaširdystė“ priimti Lietuvą į Sovietijos sudėtį jau buvo visai **neberekalinga**, nes Lietuva jau buvo sovietų armijos ir NKVD kariuomenės **oku-puota** ir beatodairiškai teriojama. Lietuvių tauta savo **valią išreiškė** 1941 m. Birželio Sukilime, kurio pastatyta Laikinoji Lietuvos Vyriausybė **paskelbė** atkurianti Nepriklausomą Lietuvą.²¹

1941 metų pabaigoje Rusijos gilumoje pradėta formuoti 16-toji „lietuviškoji“ divizija buvo sudaryta taip pat prievartos ir prievartinės mobilizacijos ke-liu. Toje divizijoje, 1942 metų pabaigoje, prieš pasiunčiant ją į frontą, buvo 10,250 kareivių ir karininkų, kurių tarpe 36.3% lietuvių, atėjūnų rusų ir kt. slavų — 32.5%, Lietuvos žydų — 29.0% ir kitų tautybių karių tik 2.2%.^{1:12} Visi jie buvo **sutelkti prievartos ir mobilizacijos keliu**. Tačiau divizija pasukom jau buvo paruošta pasiūsti į frontą pavasarį, gegužės mėnesį. Neseniai Vilniuje išleistas disinformacinės paskirties ir sovietų nusikaltimus maskuojančios knygos dokumentas Nr. 29 praneša štai ką: Divizijos vadovybė, raportuodama tariamam Lietuvos komunistų partijos Centro komitetui ir Lietuvos TSR vyriausybei apie divizijos sukomplektavimą, apginklavimą ir aprūpinimą pažymi, jog toji vadovybė jau **prašė** Sovietų Sąjungos Gynybos komisariate ir Maskvos karinės apygardos Karo tarybos, kad „diviziją kuo greičiau pasiūsty į frontą“. Ten pat dokumentas Nr. 24 pažymi, kad 1942 m. sausio 22 d. esantieji kariai ir karininkai yra Lietuvos TSR (!).²⁶ Tuo pasakoma, kad didžioji dauguma Divizijos kariškių buvo nepriklausomos Lietuvos piliečiai. Štai dėl ko prireikė Maskvai ir jos pakalikams tos divizijos **prievartinės „savanorystės“** primygtinai prašytis siūsti į frontą sunaikinimui. Dokumentą Nr. 47 pasirašė divizijos vadas gen. mjr. F. Žemaitis, komisaras J. Macijauskas, vado pavaduotojas gen. mjr. V. Karvelis, politinio skyriaus viršininkas M. Šumauskas ir štabo viršininkas plk. V. Kiršinas. Ši prievartinės „savanorystės“ falsifikacija yra **neįtikėtina**. Nejmanoma ja patikėti jau vien dėl to, kad minėtą dokumentą „pasirašė“ nepriklausomos Lietuvos kariuomenės savanoriai-kūrėjai nepartiniai gen. mjr. V. Karvelis ir plk. V. Kiršinas už save ir už varu atvartus nepriklausomos Lietuvos kariuomenės būtinos tarnybos karius ir už daugumą kitų nepartinių karių. Beje, plk. V. Kiršinas, kaip ir **tūkstančiai** jo divizijos karių, „verkdamas savanoriu išsiprašęs“ į frontą prie Oriolo tuojau žuvo.^{1:14:16} Štai kokia yra sovietų prievartos ir žmonių pasmerkimo kaina.

Dėmesio nusipelno dar keletas dalykų iš 1942 divizijos komplektavimo metų. Jau minėtos knygos dokumente Nr. 24 nurodoma, kad 1942 m. sausio 22 d. 16-toje divizijoje buvo tik 1,710 kareivių ir karininkų, iš kurių 73.3% lietuvių. Eilinių karių buvo 1,174, aukštesniųjų vadų — 23 ir net 38 politiniai vadovai. Kompartijos narių ir komjaunuolių buvo tik po 6 - 7% kiekvienų. Praėjus dviem savaitėms divizijoje jau buvo 3,012 kareivių ir karininkų. Jų tarpe eilinių — 2,299, aukštesniųjų vadų — 55, o politinių vadovų skaičius pasiekė 78. Partiečių ir komjaunuolių atitinkamai buvo po 9 - 10%²⁶ Iš pateiktų duomenų peršasi išvada, kad mažėjant divizijoje lietuvių procentui, daugėjo partiečių ir komjaunuolių skaičius. Dokumente nr. 43, kuriam 1942 m. gegužės 13 d. pritarė A. Sniečkus (susidaro įspūdis, kad buvo nurodyta pritari), pranešama, kad N. Gridin prie divizijos sudarė specialios paskirties karinių **diversantų kuopą pasiuntimui į Lietuvą**. Ten pat pasakyta, kad N. Gridinui pavesta atrinkti dar 100 žmonių, tarp jų ir moterų. Pažymėta, kad prie dokumento yra ir atrinktų 200 divizijos žmonių sąrašas, kuris, toj knygoj nepublikuojamas.²⁶ Iš to netiesiogiai paaiškėja, kas ir be to sąrašo akivaizdu, kad Maskvai nepasisėkė Lietuvoje sukelti sovietišką partizaninį karą. Minėtas sąrašas neskelbiamas matyt todėl, kad jis apnuogintų sovietų nesėkmes, beprasmes aukas ir „išdavystes“, t.y. daugelio net diversantų ištikimybę Lietuvos 1939 metais paskelbtam **neutralumui**. Krinta į akis ir dokumentas Nr. 41. Tai ištrauka iš gen. ltn. V. Vitkausko kalbos, pasakytos mitinge, 1942 m. balandžio 26 d. karo metų Gegužės švenčių išvakarėse. Toje kalboje generolas pažymėjo, kad „Hitlerininkai... varo (Lietuvos) jaunimą į frontą kariniams darbams“ (citatos pabaiga).²⁶ Dėl to visko Maskvai pasidavęs Lietuvos jaunimo pražūtin varovas teisingai piktinasi, tik pamiršta, kad jis įgyvendindamas Maskvos planus daro dar blogiau: ruošia Lietuvos jaunimą totalinei mirčiai, kas ir įvyko prie Oriolo ir Kursko. Taigi liaudies patarlės žodžiais tariant „Niršo puodas, kad katilas juodas“.

Maskvos pagraudenimai ir nurodymai

Šiuo požiūriu ypatingo dėmesio nusipelno karo metais sovietų mėtyti iš lėktuvų atsišaukimai, brošiūros, laikraščiai. Jų skaičius gana didelis. Bet tie leidiniai savo tikslo nepasiekdavo dėl Lietuvos gyventojų **priešiškumo** Maskvai. Pavyzdžiui, 1942 m. gruodžio 3 dienai Lietuvoje jau buvo išmėtyta

iš sovietų lėktuvų 20 "Tiesos" laikraščio numerių 232,000 egzempliorių tiražu, 23 brožiūros 338,500 egz. tiražu ir 28 atsišaukimai 1,518,000 egz. tiražu.²⁶ Labai galimas dalykas, kad tie A. Sniečkaus pranešimo centriniam diversantų štabui skaičiai (Dokumentas Nr. 107) yra pagyrūniški, kaip ir visa sovietų ūkinė ir karybos statistika (ypač karo metais). Šalia to, Šiaurės vakarų fronto Politinė valdyba tuo laiku jau buvo išplatinusi Lietuvoje aštuonis numerius laikraščio "Už Tarybų Lietuvą" 350,000 egz. tiražu. To laikraščio leidybai vadovavo Lietuvos žydas B. Fogelevičius. Jis buvo baigęs Kauno Universitetą. Tai marksistas, 1932 m. įstojęs į kompartiją.^{14,16} Tuose atsišaukimuose Maskva beatodairiškai siekė tų pačių okupacinių tikslų Lietuvoje, kaip ir 1940

metais. Pagrindiniai sovietų motyvai buvo — sukelti Lietuvoje partizaninį karą, įtikinti Lietuvos gyventojus teikti Tolimojo ilgalaikio veikimo vokiečių užnugaryje kariniams diversantams visokeriopą paramą (nesiskaitant su didžiausiomis aukomis) ir dokumentuoti diversinio (pagal Maskvą — partizaninio) veikimo istorinį faktą, siekiant **politinio pateisinimo** antrajai Lietuvos okupacijai. Taigi, tada Maskva siekė tų pačių okupacinių tikslų, nors jau buvo praėję beveik metai, kai **Sovietų Sąjunga buvo prisijungusi prie Atlanto Chartos** (1942.I.1). Ir tuo, 1941 m. gruodžio 7 d. Amerikai įstojus į karą, bent sąlyginai buvo sukurta Pasaulinė Antifašistinė Karinė Koalicija, sustiprėjusi tik 1943 metų sausyje Casablankoje (Marokas). *(Bus daugiau)*

PRIEŠ 60 METŲ. Žemaičių kunigaikščio Butegeidžio pulko metinė šventė 1927 m. Klaipėdoje. šventėje dalyvavo: Prez. Antanas Smetona (1), kariuomenės vadas gen. Silvestras Žukauskas (2), vyr. štabo viršininkas Povilas Plechavičius (3), pulko vadas plk. Petras Genys (4), Klaipėdos komendantas plk. ltn. Raimundas Liormanas (5), Karo muziejaus viršininkas gen. Vladas Nagevičius-Nagius (6), Kretingos apskr. viršininkas Vaclovas Goštautas (7)

PIRMAME HUSARŲ PULKE

(Tęsa iš 1986 m. "Kario" Nr. 10)

STASYS KUZMICKIS - KUZĖ

Marijampolėje, pulko išformavimas

Birželio mėn. pabaigoje buvo įsakyta pasiruošti pulko išvykimui į Marijampolę. Buvo spėjama, kad naujai komunistinei valdžiai Husarų pulkas buvo nepatikimas, nes visuomenėje buvo populiarus. Išvykimo datos neprisimenu. Iš Kauno pulkas išvyko apie 20 val. maršrutu Kaunas - Veiveriai - Marijampolė. Išvykstant iš Kauno, prie manęs priėjo kunigas Puleikis ir paprašė duoti jam vietą mašinoje, paaiškindamas, kad joti nemoka, o gurguolėje nenori važiuoti. Kunigą pasodinau šarvuočio bokštelyje prie kulkosvaidžio, o pats atsisėdau prie oerlikono. Kad prisiderinus prie pulko žygio, kas 10 - 15 km sustodavau. Kunigas Puleikis rūpinosi savo ateitimi ir man paaiškėjo, kad jis galvoja palikti kunigybę ir vesti buvusią karininkų ramovės padavėją. Ji buvo gražios išvaizdos našlė ir turėjo berniuką. Atvykus į Marijampolę kun. Puleikis man padėjo ir tik vėliau mačiau su juo, grįžus į Kauną.

Sekantį rytą pulkas atvyko į Marijampolę apie 8 val. ryto. Gusarai buvo apgyvendinti 9-to pėst. pulko kareivinėse. Šarvuotinėms apsisistojo ant Šešupės kranto prie 9-to pėst. pulko šaudyklos, palapinėse. Užsiėmimai buvo vykdomi tik kareivinių rajone. Šaudymo pratimai sustabdyti. Po keleto dienų pulke atsirado komisari ir politrukai. Prie šarvuočių būrio buvo paskirtas Lietuvos žydas politrukas. Jis tuč tuojau būrio raštinėje pradėjo daryti pertvarkymus,

norėdamas įrengti raudonąjį kempelį. Tarnyba kreipdavosi į mane kreipiniu "tamsta kapitone", ar "ponas kapitone". Politrukas, vyr. psk. Šimkovičius padarė pastabą, kad jau laikas kreiptis tik kreipiniu "draugas", nes mes dabar jau visi esame lygūs. Vyr. psk. Šimkonis aštriu tonu užklausė politruką: "Tu, neišmanėli, nori lygintis prie kapitono ir net prie pulko vado — ką tu apie vadovavimą išmanai?" Ir staigiu judesiu jis priartėjo prie raudonojo viršininko politruko. Šis išsigando stambaus, aukšto ūgio vyro. Politrukas pakeitė savo kalbą ir nusižeminęs, žydamas įprasta forma, pasakė, kad atsiklaus kapitono dėl kempelio įrengimo. Pasitaręs su viršila politrukui užleidau raštinės vieną kampą.

Atvykus į Marijampolę po savaitės, apie 10 val. atėjo į raštinę pulko vadas su rusų kapitonu. Pulko vadas supažindino mane su rusu ir pasakė, kad kartu turėsime surašyti visą šarvuočių dalinyje esamą turtą rusų kalboje. Rusas kapitonas buvo daugiau kaip 40-ties metų amžiaus. Žilas, malonios išvaizdos. Jis buvo latvis, kilęs nuo Daugpilio. Išsikalbėjom ir abu pajutom, kad darbą atliksime. Jis buvo šarvuotinėkas ir gerai orientavosi šarvuočių reikaluose. Apie 12 val. aš pasiūliau vykti su manim į Liudvinavą pietums. Jis su noru sutiko. Vykome motociklu "Harley-Davidson" ir su priekaba.

Man įėjus į restoraną, padavėja pasiūlė stalą. Salėje buvo pilna žmonių, per dūmus iš toliau nesi-

Mankšta ant žirgų

matė veidų, tik girdėjosi kalbos. Aš paprašiau ¼ litro skaidriosios. Pietūs praėjo geroje nuotaikoje ir nutarėm ant rytojaus vėl vykti pietums į Liudvinavą. Aš delsiau turto surašymą, mėgindamas rusų kapitoną įtraukti į privačius pasikalbėjimus. Jis apgailėstavo, kad negalės lankyti savo krašto, tėvų ir giminių. Bet klaida padaryta 1919 metais. Atitaisyti neįmanoma. Kitą dieną vėl vykome į Liudvinavą. Po pietų pasiūliau jam vairuoti motociklą. Jis buvo patenkintas, bet man pastebėjo, kad aš antru kart sumokėjau už pietus ir tai jam nepatogu. Sutarėm po darbo apie 17 val. vėl vykti į Liudvinavą vakarieniauti ir jis pasakė, kad tuokart jis mokės. Atėjau apie 14 val. į raštinę tęsti darbo. Rusų kapitonas sakė, kad po pietų turįs reikalų ir darbo savo štabe, kad atvyks šiek tiek vėliau. Apie 15 val. atvyko į raštinę vyr. ltn. ir man prisistatęs pasakė: “kapiton bolnoj” (kapitonas serga) Ir taip aš to malonaus latvio kapitono nebemačiau. Supratau “ligos” priežastį.

Marijampolėje sekmadienį pulko kariai nebuvo vedami į bažnyčią. Pamaldų vietoje buvo mitingai sporto aikštėje. Mitinguose buvo garbinamas Stalinas — Saulutė ir visa Sovietų Sąjunga. Buvo ieškoma mūsų karininkų tarpe kalbėtojų, kurie išgarbintų Sovietų Sąjungos gyvenimą ir peiktų lietuvišką santvarką. Vieną sekmadienį, pagal įsakymą pulkui, man teko vesti pulką į mitingų aikštę. Rusas komisaras pradėjo mitingą įžangine kalba ir po jo ltn. N. Ciniņas savo kalboje pasakė, kad mes girdėjome iš kitų kalbų apie sovietų gyvenimą ir gerai žinome, kaip mes gyvenome ir tvarkėmės Lietuvoje.

Buvo pradėta kalbėti, kad visuotiniai demokratiniai rinkimai įvyks Lietuvoje, kuriuose išrinksim naują, socialistinę vyriausybę. Taip pat buvo kalbama apie steigiamą Baltijos kraštų korpa. “Demokratiniai” vienos komunistų partijos rinkimai įvyko liepos mėn. 15 dieną 1940 metais.

Porą dienų prieš rinkimus pulko vadas gen. št. plk. Kriaunaitis buvo atleistas iš pulko vado pareigų. Pulką perėmė kpt. Šablavinskas. Išrinktoji komunistinė valdžia prašė Maskvos priimti Lietuvą į Sovietų Sąjungos kraštų tarpą. Rugpjūčio 3 d. Maskva suteikė Lietuvai “garbę” ir priėmė ją į Sovietų Sąjungos šeimą. To paties likimo susilaukė Latvija (rugpjūčio 5) ir Estija (rugpjūčio 6). Beveik tuo pat metu, kai Baltijos kraštai buvo virškinami, Hitleris iškilmingai ir išdidžiai žygiavo po Paryžių.

Spalių mėn. pradžioje husarų pulkas grįžo į Kauną kas kart vis labiau ryškėjo komisarų kišimasis į pulko gyvenimą. Komisarų paskaitos apie ištiki-

mybę Sovietų Sąjungai, apie Sovietų Sąjungos išdavikus ir garbingą atvirumą. 1940 m. lapkričio mėn. pradžioje čerkesų kavalerijos komisaras kalbėjo apie didelius sovietų laimėjimus Suomijoje. Baigęs savo žodžius (gal būt ir pats jais netikėdamas) užklausė, ar yra mūsų tarpe tokių, kurie dalyvavo kautynėse. Visi tylėjo. Komisaras padaršino, kad garbingas karys nebijo pasakyti teisybės. Jei pasako, tai įrodo ne tik jojo garbingumą, bet ir jojo drąsą. Po to kpt. Andriūnas (atkeltas į husarų pulką) atsistojo ir pasakė, kad jis kovėsi su bolševikais 1919 metais. Komisaras jį pagyrė ir padėkojo už jojo garbingą drąsą. Kapitono brolis mjr. Andriūnas ir kiti karininkai įspėjo jį, kad to sakyti nereikėjo. Ir, žinoma, šaunus Lietuvos raitelis kpt. Andriūnas vėliau buvo suimtas ir mirė kankinio mirtimi.

Pabaigoje lapkričio mėn. 1940 m. buvo įsteigtas Pabaltijo korpas ir vienas po kito karininkai pradėjo išvykti iš pulko į savo naujus paskyrimus.

Spalių mėn. viduryje gavau įsakymą vykti su šarvuočiais į Pabradę ir laukti tolimesnių nurodymų. Pabradėje reikėjo laukti apie 12 valandų. Po to mūsų gen. št. plk. (pavardės neatsimenu) davė man raštą, pagal kurį turėjau šarvuočius perduoti rusų daliniui. Liūdna buvo palikti šarvuočius rusų rankose, bet taip buvo įsakyta.

Iš Pabradės grįžome į Kauną sunkvežimiu, šarvuotinkinai mažai šnekėjosi. Kaune tuščių garažų durys buvo vėjo daužomos, lyg tai pranašaudamos mūsų kraštui vargingą ateitį.

Po kelių dienų gavau paskyrimą į artilerijos pulką Lentvaryje. Tai ir buvo mano šarvuočių tarnybos husarų pulke pabaiga.

Priedas

1940 metų viduryje staiga mirė kavalerijos štabo intendentas plk. ltn. Vilimas. Jis paliko liūdinčią žmoną ir du vaikučius. Plk. ltn. Vilimas buvo artimas bičiulis visiems husarų pulko karininkams. Visi liūdėjome kilnaus ir draugiško karininko.

Minėjau kunigo Puleikio draugystę su karininkų ramovės padavėja. 1941 metais, apie Velykas, sutikau kunigą Puleikį Kaune, einantį Savanorių prospektu su minėta ponija. Buvo malonus susitikimas. Jau ponas Puleikis pristatė man ir poniją, savo žmoną. Palinkėjau (be nusistebėjimo) jiems laimingos ateities vedybiniame gyvenime. Vokiečiams užėjus, Puleikis ir jo žmona buvo suimti. Jų pavardės buvo rastos komunistų-aktyvistų sąrašuose. Abu buvo sušaudyti už išdavystę. Tai man buvo papasakota.

J. ltn. Civinskas baigė Karo mokyklos XV-tąją laidą 1933 metais. Buvo paskirtas kardų eskadrono būrio vadu. Vėliau buvo perkeltas į pulko ūkio skyrių raštvedžio padėjėju. Tai buvo kuklus, ramaus būdo jaunuolis. Buvo vedęs. Pulkuui išvykus į lenkų pasienį 1939 metais rugsėjo mėn., kai kurie karininkai pastebėjo, kad ltn. Civinskas vengė savo draugų, tapo užsidares ir vengė pasikalbėjimų. Man esant Lentvaryje 1941 m. vasario mėn. pulko komisaras Michailovas manęs užklausė, ar pažįstu husarų pulko ltn. "Ąžuolą". Spėliojau pavardę ir mėginiau versti į rusų kalbą, kaip "Duoba, Dubauskas" ir pan. Užklausiau komisaro, iš kur jis žino ltn. "Ąžuolą?" Atsakymo negavau. 1941 metais rugsėjo mėn. pabaigoje grįžau iš Vokietijos. Kaune sutikau husarų pulko ltn. V. Tamošiūną. Džiugiai pasisveikinom, pasikalbėjimų buvo daug ir ltn. Tamošiūnas papasakojo, kad ltn. Civinskas susidėjo su komunistais, buvo areštuotas ir nuteistas — laikomas Praveniškių stovykloje. Ltn. Tamošiūnas pakvietė mane į policijos saugumą ir einant paaiškino, kad ltn. Civinskas, partartas stovyklos administratoriaus, padavė prašymą, kad bausmė jam būtų sumažinta. Teismas, peržiūrėjęs kvotų duomenis ir apklausinėjęs keletą pulko karininkų, rado ltn. Civinską kaltu ir užuot bausmę sumažinus, nuteisė jį mirties bausme ir buvo sušaudytas. Kol dar buvo gyvas, jojo žmonai buvo leidžiama jį lankyti. Jis dirbo stovyklos administracijoje. Vieną sekmadienio popietę jį nuvyko su maistu ir baltiniais, bet į stovyklą nebuvo įleista. Jai buvo pranešta, kad jos vyras iškeltas kitur. Tik vėliau Civinskienė sužinojo teisybę.

Teismui svarstant Civinsko prašymą dėl bausmės sumažinimo, teismui buvo pateikta husarų pulko karininkų atestacijų knyga, surašyta ltn. Ąžuolo — tai slapyvardė ltn. Civinsko. Daug NKVD dokumentų, o jų tarpe ir ta atestacijų knyga, nespėta išgabenti bei sunaikinti, pakliuvo į mūsų saugumo rankas.

Atestacijų knygoje ltn. Civinskas — Ąžuolas aprašė visus pulko karininkus. Ir tuos karininkus, kurie jam nepatiko, aprašė formoje, kuri tiko karininkų sunaikinimui. Atrodo, kad ltn. Civinskas pradėjo atestacijas rašyti rusams įvedus įgulas į Lietuvą. Joje viršininkas mjr. Skirpstūnas išvengė žiauraus likimo, nes jis repatriavo į Vokietiją 1940 m. gale, ar 1941 m. pradžioje.

Atestacijų knygoje buvo maždaug taip: "Mjr. Skirpstūnas — nepatikimas Sovietų Sąjungai, stiprus nacionalistas ir pan." apie kpt. Čiplį (jo tiesio-

ginis v-kas) ir kpt. Marcinkų rašė: "Neperauklėjamas, priešingas Socialistinei Sąjungai." Apie ltn. Šantarą rašė iš keršto. Ltn. Šantaras draugavo su ltn. Civinsko žmonos sesute. Draugystė iširo. Apie jį rašė: "Neperauklėjamas, savanaudis, be garbės ir nusistatęs prieš komunizmą". Minėti karininkai buvo aukos birželio 14-tos 1941 metų.

Susipažinęs su atestacijomis ir radęs atestaciją apie ltn. Šantarą, supratau, kodėl komisaras manęs klausė, ar pažįstu ltn. "Ąžuolą". Ltn. Šantaras buvo Lentvaryje, tad ltn. Civinsko keršto atestacija buvo jo išvežimo priežastimi.

Apie kitus karininkus rašė, kad gali būti perauklėti socialistinėje dvasioje. Be minėtu išvežtųjų, dar keli husarų pulko karininkai nukentėjo nuo ltn. Civinsko atestacijų.

Ltn. Tamošiūnas parodė man jau surašytą kaltinimo aktą apie ltn. Civinską. Aktas jau buvo pasirašytas kelių asmenų ir dar vienas parašas patvirtino ltn. Civinsko judošišką darbą. Teismui pateiktas kaltinimo aktas ir atestacijų knyga nulėmė ltn. Civinsko- "Ąžuolo" likimą.

Pabaigai pacituosiu karo dainą, kurią girdėjau 1920 - 1921 metais, būdamas mokyklos suole.

*Prieš saulę ginklai sumirgėjo,
Pasigirdo galinga daina
Ir gatvė visa sudulkėjo —
Ir atjojo husarų būrys*

*Visi jie sudulkę, nuvargę,
Kelionėje buvo ilgai
Ir, žygi atlikę šiandieną,
Ryt stos į kautynes drąsiai.*

Šiuos atsiminimus skiriu 1-mo husarų D.L.E. kunigaikščio Jonušo Radvilos pulko vadų ir visų pulko karininkų atminimui.

1981.11.13. S.K.

SKAITYK ir PLATINK
K A R Į

ATKURIAMI GINKLUOTI LIETUVOS KARIUOMENĖS DALINIAI VILNIUJE

Pirmieji lietuvių karių susitikimai su vokiečių kariuomene Vilniuje, Varėnoje ir kt. vietovėse pirmą karo savaitę 1941 m. birželio 24 - 31 dienomis.

(Tąsa iš 1986 m. "Kario" Nr. 10)

JONAS ABRAITIS

Nenuostabu, kad pirmomis karo dienomis mes tikėjomės iš vokiečių kariuomenės, žygiuojančios per mūsų kraštą, reikiamos pagalbos ir pritarimo mūsų darbams. Sutiktus vokiečių karius laikėme savo draugais ir reiškėme jiems savo draugišką padėką. Sveikinome juos kaip tikrieji krašto šeiminkai savo vakarų kaimyną, o dėkojome, kaip buvę pavergtieji — išgelbėtojai.

Betgi, be jau minėto Varėnos poligone lietuvių karių paėmimo į nelaisvę, pasiekė žinia ir apie kitą nelemtą atsitikimą, įvykusį Alytuje. Antrą karo dieną per Alytaus turgaus aikštę žygiavo vokiečių kariuomenės pėstininkų kuopa. Žygiuojantį dalinį apšaudė slapukas raudonarmietis. Vokiečių kareiviai raudonarmietį suėmė ir vietoje sušaudė, o priedui nušovė ir keletą nekaltų žmonių, lietuvių, kurių tarpe ir vieną uniformuotą lietuvių policininką, ėjusį tarnybos pareigas.

Iš kelių nevienodų ir skirtingų pavyzdžių matyti, kad pirmomis karo dienomis vokiečių kariuomenės nusistatymas lietuvių karių, o bendrai ir ne karių atžvilgiu, buvo nevienodas. Žinome, nevienodi buvo ir skirtingi ir jų padaryti sprendimai.

Peršasi mintis, kad vokiečių kariuomenės armijų vadai nebuvo savo armijų fronto dalinių painformavę ne tik apie įvykusį Lietuvoje visuotinį lietuvių tautos sukilimą prieš bolševikinį okupantą, bet, atrodo, kad šie daliniai neturėjo nei aiškių nurodymų, kaip pasielgti su lietuviais kariais Lietuvoje. Dažnu atveju tik nuo fronto vadų malonės priklausė mūsų visų lietuvių karių likimas. Nors kai kurie to meto įvykiai mums kariais ir nebuvo malonūs, bet dėl to mes nenusiminėme, nenusigandome ir nepakėlėme rankų kapituliacijai.

Pritardami L. L. Vyriausybės tikslams, sekdami tautos vadų nurodymus, svarbiausia, tėvynės meilės skatinami, mes ir toliau Vilniuje kūrėme Lietuvos kariuomenės ginkluotas pajėgas ir toliau vykdėme

kovos žygius ir kariškas išvykas, saugodami ir gelbėdami kaimų gyventojus ir pavojuose atsidūrusius lietuvius karius.

Kovos žygiuose ir vokiečių armijos nelaisvėje

Birželio 29 dienos vakarą Kovos rinktinė gavo įsakymą išvykti. Šį kartą pagrindiniu išvykos uždaviniu buvo suteikimas pagalbos grįžtantiems iš Varėnos poligono į Vilnių lietuviams kariais. Besitraukdami užsilikėliai raudonarmiečiai užpuolė nedidelę lietuvių grupę ir apsupę prispaudė prie vieno ežero, esančio Onušio miestelio apylinkėje, apie 40 - 45 km. į pietvakarius nuo Vilniaus. 22 val. apleidome kareivines ir pradėjome žygi. Šaulių būriai buvo priekiniuose voros autobusuose, o mano sunkiųjų kulkosvaidžių būrys važiavo dvejuose paskutiniuose voros sunkvežimiuose.

Kai privažiavome Vilnelės tiltą, staiga ir netikėtai pradėjo į mus šaudyti iš artilerijos kareivinių, esančių antroje Neries pusėje ir iš priekyje esančių Žygimanto gatvės namų. Nors ir buvo tamsi birželio naktis, bet iš pastebėtų rikošetinių pėdsakų buvo galima nustatyti provokatorių ugniavietes.

Gedimino kalno papėdėje esančiose kareivinėse tą vakarą buvo apsisostojęs poilsiui vokiečių kariuomenės motorizuotas dalinys. Išgirdęs šaudymus išbėgo į gatvę to dalinio budintis karininkas ir suriko: "Halt!" Mūsų voros vadas išlipo iš pirmo sustojusio voros autobuso, priartėjo prie vokiečių karininko, prisistatė kas jis ir kas mes esame, pranešė apie šią nemaloniją ir nelaiku susidariusią padėtį ir nurodė vietas, iš kurių mus apšaudo. Po to jis painformavo, kad mes vykdome labai svarbų ir skubų kovos uždavinį Vilniaus Karo Lauko Komentantūros pritarimu.

Kai vyko tarp abiejų vadų išsiaiškinimo pokalbis ir derybos dėl mūsų tolimesnės veiklos, staiga čia

pat pasigirdo automatinė patrankų ugnis, kuria vokiečiai apšaudė spėjamus ugnies taškus. Pagaliau vokiečių armijos karininkas apsisprendė mūsų nenaudai ir įsakė visiems mūsų voros kariams sueiti į kareivinių kiemą. Du mano sunk. kulkosvaidžiai tuo metu buvo ugniavietėse ant Neries upės kranto prie medžių. Buvome apie 150 metrų atstume nuo priekinių voros sunkvežimių.

Kai mano būrį pasiekė žinia, kad vokiečiai įsakė visiems sueiti į jų kareivines, aš įsakiau kuo greičiausiai patraukti iš ugniaviečių kulkosvaidžius ir, prisdengiant nakties tamsa, Neries pašlaitėmis visam būriui grįžti į savo kareivines. Taip ir buvo padaryta. Mes sugrįžome į kareivines, o Rinktinės šaulių būriai įvykdė vokiečių karininko įsakymą.

Tą naktį praleidau drauge su savo būrio vyrais, vildamasis ir tikėdamasis, kad žygis bus tęsiamas. Apsirikau.

Sekančios dienos rytą, kai pirmieji saulės spinduliai bučiavo Neries vandenį, o šimtai pabudusių paukščių Gedimino kalno krūmuose traukė rytmetines sutartines, aš su 12 savo būrio vyrų išvykau iš kareivinių ieškoti savo vado ir nesugrįžusių kareivių. Išvykau jų surasti ir sužinoti, kas galutinai atsitiko su visa Rinktine.

Stebint mus iš šalies atrodė, kad Kosciuškos gatvės grindiniu žygiuoja karių sargyba į paskyrimo vietą. Kai priartėjome prie vokiečių apsistojimo vietos, jų karininkas mus sustabdė. Aš prisistačiau būdinčiam vokiečių karininkui pranešdamas, kas mes esame ir pabrėžiau, kad ieškau savo vado ir visų kitų Rinktinės karių. Vokiečių karininkas įsakė man su visais mano kareiviais drauge su juo eiti į kareivinių vidų. Viduje jis man pasakė, kad kaip karininkui, jis leidžia man pasilikti pistoletą, o iš kareivių atėmė šautuvus ir juos nusivedė į kitą patalpą, kurioje ant cementinių grindų gulėjo mūsų rinktinės vyrai. Buvo 5 val. ryto.

Kitame kambaryje pamačiau kpt. Kubiliūną ir kitus Rinktinės karininkus. Visi atrodė išvarge, o labiausiai susinervinęs atrodė kapitonas. Jis man pranešė, kad vokiečiai mus įtaria ir dalinai tiki, kad vakar vakare mes juos apšaudėme, nes ligi dabar dar nepavyko išaiškinti ir nustatyti, kas yra tikrieji provokatoriai. Vadas pabrėžė, kad padėtis yra labai bloga — arba mus, karininkus, sušaudys, arba, geriausiu atveju, visus išveš į belaisvių stovyklą, o paleis, jei suras tikruosius kaltininkus.

Tokiu būdu vakar vakare išsigelbėję, šiandien rytą

mes 13-ka savanoriškai papuoitėme į vokiečių nelaisvę ir belaisvių skaičių papildėme lietuviais kariais. Laikas bėgo pamažu, valandos virto paromis, o mūsų likimas vis buvo nežinomas.

Apie 11 val. iš Vilniaus Karo Komendantūros į kareivines atvyko vienas vokiečių kapitonas, o su juo kartu ir vienas lietuvių karininkas, rodos, mjr. Songinas ir pranešė mums linksmą naujieną, kad dėl vakarykščio įvykio mes esame nekalti, galime su visais turėtais ginklais grįžti į savo kareivines. (P.S. mjr. Genrikas Songinas, kūrėjas savanoris, Vyčio kryžiaus kavaliereus, pirmaisiais karo mėnesiais buvo ryšių karininku tarpe atsikuriančios Lietuvos kariuomenės dalinių, vėliau Savisaugos dalinių ir vokiečių Karo Komendantūros bei vokiečių policijos vado įstaigos Vilniuje). Pranešė, kad vakar vakaro provokaciją įvykdė grupė teroristų, kurie visi suimti ir sušaudyti.

Viską mums sugrąžino, bet 3 dienų sauso maisto davinio neatgavome.... Mat, vokiečių kareiviai jau jį "sutvarkė" kaip "karo grobį".

Tokiose aplinkybėse laimingai pasibaigė mūsų Rinktinės nelaisvė ir nepasisekęs antrasis kovos žygis.

O kas gi atsitiko su apsuptaisiais prie Onušio?

Grįžtantieji iš Varėnos į Vilnių lietuviai kariai žygiavo laukais, miškais ir priedangas turinčiomis vietovėmis. Kelius jie naudojo kaip krypties rodykles, bet jais žygiuoti vengė. Po kelių dienų Vilniuje atsirado išsigelbėjusieji, t.y. tie, kurių gelbėti mes vykome. Susitikę kareivinių kieme turėjome daug ką pasipasakoti, vienas kitam pasiguosti apie neseniai patirtus pergyvenimus — mūsų Kovos Rinktinės vyrai apie nelemtą nelaisvę, nenusisekusį gelbėjimo žygį, o sugrįžusieji apie savo vargus. vienas iš sugrįžusiųjų pasakojo:

— Žiauresnis likimas ir neišvengiama mirtis būtų mus ištikusi, jei ne bendro likimo draugai... Vienoje vietovėje, prie ežerėlio sustojome poilsui. Besitraukdami raudonarmiečiai mus ten atrado ir pradėjo apšaudyti. Manėme, kad jau esame apsupti, nes iš kairės pusės pasigirdo šaudymas. Laimė ir tik laimė buvo mūsų talkininkė ir palydovė, tik ji ir gelbėjo mus šioje nemalonoje padėtyje. Mus išgelbėjo kita lietuvių karių grįžtanti grupė... Išgirdusi šaudymą, ši lietuvių karių grupė greitai atvyko pas mus į pagelbą ir savo staigia i netikėta ugnimi privertė raudonarmiečius nutraukti puolimą, — užbaigė pasakojimą įsijungęs kautynių dalyvis.

Po šio, ne dėl mūsų kaltės nepasisekusio žygio,

mūsų Kovos rinktinė buvo išformuota, pertvarkyta ir apginkluota. Mano 5-ji šaulių kuopa buvo išjungta iš rinktinės sudėties ir sugrąžinta į savo tiesiogines pareigas — sandėlių ir kareivinių apsaugą. Daugiau jokiose kovos išvykose mano kuopa nedalyvavo, nes tuos uždavinius vykdė naujai suformuotas kovos dalinys. Kpt. Kubiliūnas įsijungė į Lietuvos kariuomenės atkūrimo organizacinį darbą ir administracinį štabą. Visa tai vyko 1941 m. birželio mėn. pabaigoje ir liepos pradžioje, tuomet, kai Lietuvoje dar veikė Laikinoji Lietuvos Vyriausybė, o Vilniuje — Vilniaus miesto ir srities piliečių komitetas.

L.L. Vyriausybės veiklos laikotarpis 1941.6.23 iki 1941.8.5

Reicho vyriausybė įveda Lietuvoje civilinę valdžią ir pilną okupacinę patėtį.

I. Įžangos vietoje

L.L. Vyriausybė Lietuvoje, o Vilniaus miesto ir srities piliečių komitetas mieste ir Vilniuje per kelias šio pereinamojo laikotarpio savaites pasistengė sugrąžinti Lietuvoje buvusią nepriklausomos Lietuvos konstitucinę padėtį, svarbiausia — sugrąžino visus į buvusias tarnybas, nedirbančius įdarbino, atstatė tvarką ir saugumą. Lietuviai kariai visoje Lietuvoje stengėsi atkurti lietuvių kariškas pajėgas. Jei Vokietija būtų pripažinusi Lietuvai suvereninės valstybės teisę, manau, L.L. Vyriausybė tikriausiai būtų paskelbusi dalinę mobilizaciją Lietuvoje ir didesnis ginkluotų lietuvių karių skaičius būtų įsipareigoję tarnauti savo kraštui kritiškose formacijose. Taip neįvykus, lietuvių komandantūros skelbė pranešimus, kviesdamos savanoriškai sugrįžti į karišką tarnybą buvusius 29-to š. korpo išsilaisvinusius ir sugrįžusius karius ir savanorius.

Vilniuje kariuomenės atkūrimas vyko pilnu tempu, nes kadro ir kareivių užteko — kiekvieną dieną sugrįždavo šimtai visokių laipsnių karių. Pabrėžė susirinkimo stovykloje buvo apie 1500 vyrų, iš kurių vieni vyko į Vilnių, kiti į Kauną, o treči į savo apskričių miestus.

Šių kelių savaičių laikotarpyje Vilniuje buvo suformuota Kovos rinktinė, kelios atskiros kuopos ir buvo baigiama formuoti trys - keturi batalionai. Tuo metu Vilniuje buvo ginkluotų mažiausia 3000 vyrų, o visoje Lietuvoje atkurtos Lietuvos kariuomenės eilėse galėjo būti 15 - 17 tūkstančių vyrų.

L. L. Vyriausybė ir Vilniaus miesto ir srities piliečių komitetas šias kariškas pajėgas buvo numatę panaudoti Lietuvos viduje. Šių suformuotų, ar for-

muojamų ginkluotų dalinių uždaviniai buvo labai įvairūs, bet svarbiausi buvo Lietuvos vidaus saugumas, žmonių ir jų turto apsauga, geležinkelių, tiltų, strateginių įstaigų apsaugojimas ir šimtai kitų pareigų. Bet vienas iš svarbiausių uždavinių buvo garantavimas saugaus judėjimo, ypatingai vokiečių pareigūnų, nes pagal pačioje karo pradžioje vokiečių armijos išleistus įsakymus, už vieno vokiečio nušovimą buvo sušaudoma 100 vietinių ir 500 žydų (Pirčiupio kaimo atvejais), o vėlesniais karo metais 1 - 50 - 100.

Susitarus ir bendradarbiaujant su vokiečių kariuomenės valdžia, pirmomis šešiomis karo savaitėmis paminėti uždaviniai ir buvo vykdomi. Vokiečių kariuomenė tam pritarė ir nekliudė. Jeigu vokiečių armijos valdžia palaikė ryšį su mūsų atkurtos kariuomenės vadais, tai ji jokio ryšio nepalaikė su L.L. Vyriausybe, o politiniais reikalais visiškai atsisakė kalbėtis.

Nacinės Vokietijos pastangos įvesti Lietuvoje civilinę valdžią

Visas Pabaltijys — Lietuva, Latvija ir Estija nacinės Vokietijos buvo numatytas okupuoti, kolonizuoti, o gyventojus suvokietinti, kitus iškelti ar sunaikinti, todėl apie jokią Lietuvos nepriklausomybę Reichas nesileido į kalbas.

Kokių priemonių šiame numatytam tikslui pasiekti ėmėsi nacinė Vokietija, paaiškėjo iš 1941 m. liepos mėn. 16 d. Hitlerio pabrėžtų kelių principinių nurodymų, kuriuos jis pareiškė savo vyriausioje būstinėje. Šiame pasitarime su Reicho vadovais: reischsleiteriu Rozenbergu, reichsministru Lammeris, feldmaršalu Keitel, reichsmaršalu A. Göring ir vyr. SS vadu Borman, kas liečia Pabaltijį ir kitas vokiečių okupuotas sritis, Hitleris davė šiuos nurodymus:

1. Jau dabar mums patiems turi būti visiškai aišku, kad iš tų sričių niekuomet neišeisime;

2. Pasauliui ir vietiniams gyventojams neatskleisti savo tikslų, sumanymų ir ruošimosi galutinam sutvarkymui. Reikia tam pasiruošti patylomis.

3. Turime rodyti ir pabrėžti, kad nešame išlaisvinimą. Reikia tinkamai tam pasiruošti, kad galėtume šias teritorijas užvaldyti, sutvarkyti ir jomis naudotis.

Vokietijos Reichas iki liepos mėn. 1941 m. buvo numatęs įgyvendinti vokiečių protektoratą jų užimtoje ir okupuotoje Lietuvos, Latvijos, Estijos, ir Baltgudijos teritorijoje, paskiriant savo komisarus.

Šios sritys buvo numatytos įjungti į reichą ir paversti jo dalimi, todėl kiekviena proga pabrėžė, kad apie kokių nors suvereninių teisių suteikimą lietuviams, latviams ir estams — jokios kalbos negali būti.

Paskirdamas šioms sritims savo komisarus, Reichas visą šią teritoriją pavadino "Ostland". Hitleris ir jo vyriausybė Ostlandą laikė tinkamiausia vieta perkelti Vokietijos gyventojų perteklių. Kol bus paskirta Ostlandui vyriausio pareigūnai — komisarai, mūsų kraštas buvo valdomas ir tvarkomas vokiečių armijos vadovybės išleistais įsakymais, nurodymais, patvarkymais ir žodiniais įpareigojimais.

Mums, Vilniuje besidarbuojantiems lietuviams kariams, jau tuomet buvo žinomi vokiečių Karo komendanto ir Kariuomenės vadovybės įsakymai ir griežti nurodymai. Dalį tų įsakymų prisimenu ir šiandieną:

1. Vokiečių tautybės asmenys, rusai belaisviai, komunistai ir žydai išimami iš lietuvių pareigūnų ir iš bet kokių lietuvių įstaigų kompetencijos;

2. Raudonosios armijos belaisviai, komunistai ir žydai kariai turi būti perduoti vokiečių kariškos valdžios žinion;

3. Raud. armijos politrukai ir politiniai vadovai nelaikomi karo belaisviais. Jie vietoje turi būti šaudomi;

4. Kiti civiliniai politiniai darbuotojai likviduojami, arba išvežami į Reichą;

5. Už išleistų įsakymų nevykdymą numatyta mirtis — sušaudymas.

Iš šių kelių prisimintų įsakymų matosi, kad karo pirmomis dienomis ne visuomet tie vokiečių armijos išleisti įsakymai mums lietuviams kariams buvo palankūs, ne visuomet mes pritarėme vokiečių kariškos vadovybės daromiems sprendimams, liečiantiems mūsų kraštą ir mūsų krašto žmones ir jų likimą. Bet reikia prisipažinti, kad norėdami išlikti ateičiai kaip kariai, mes turėjome bent dalinai bendradarbiauti su nauju okupanto karine valdžia. Žinajame, kad tik nuo jų sprendimo priklausė mūsų karių vienoks, ar kitoks išlikimas. Jų įsakymų įvykdymas buvo be kompromisų, atsisakymas — reiškė belaisvio likimą arba mirtį.

Nuo 1941 m. birželio mėn. 25 d. iki liepos mėn. 17 d. L.L.V. darė įvairiausių diplomatinį žygių ir stengėsi išgauti iš Reicho vyriausybės pripažinimą, kad Lietuva egzistuoja kaip suvereninė ir nepriklausoma valstybė. Betgi prisiminus anksčiau iškeltus kaikiuriuos jų dokumentinius faktus, o, be to, vo-

kiečių karinės valdžios Lietuvoje ir Vokietijos vyriausybės atsisakymą kalbėtis su L.L.V. politiniais klausimais ir pačią L.L. Vyriausybę atsisakius pripažinti kaip Lietuvos reprezentantę, jau tuomet, tomis pirmomis karo savaitėmis nujautėme, ko sulauksime ir supratome, kai atsidūrėme vergų ir belaisvių padėtyje, tik šiuo metu ne raudonojo bet rudojo okupanto replėse.

Iki liepos 17 d. Vokietijos okupaciniai pareigūnai stengėsi L.L.V. pajungti saviems interesams. Nesutikus, geštapas spaudė, kad L.L.V. arba isiskirstytų, arba sutiktų bendradarbiauti kaip pagelbinė taryba. Lietuvos Laikinosios vyriausybės nusištatymas ir sąlygos buvo nepakeičiamos ir bekompromisinės — Lietuvos nepriklausomybės pripažinimas.

1941 m. liepos mėn. 17 d. Hitleris paskelbė potvarkį užimtoms sritims valdyti, numatydamas civilinę valdžią. Reicho ministrą užimtoms sritims A. Rozenbergą paskyrė vyriausiu valdytoju, o generalinėms sritims: Lietuvai, Latvijai ir Estijai generalinius komisarus, didesniems miestams — miestų komisarus.

1941 m. liepos 25 d. "Ostlandui" buvo paskirtas Reicho komisaro titulu H. Lohse, Lietuvai komisaras A. von Renteln, Kauno miesto komisaru Cramer, o Vilniaus miesto ir srities komisaru buvo paskirtas komisaras Wulff. (P.S. komisaras Cramer tą pačią paskyrimo dieną atėmė iš L.L.V. patalpas, žydams įsakė nešioti Dovydo žvaigždę ir pasiruošti persikraustyti į Vilijampolėje organizuojamą getą, į kurį persikėlimas įvyko rugpjūčio mėnesį).

Reikia pabrėžti ir prisiminti, kad ir šiais sunkiais nelemtais laikais L.L.V. dar nemetė savo darbų, o visą tą pasikeitimų laikotarpį stengėsi tarnauti į vargą atsidūrusiai tautai.

III. O kas toliau?

1941 m. rugpjūčio mėn. 5 d. komisaras Renteln išsikvietė L.L.V. ir jai pranešė šiuos istorinius žodžius: "Aš perėmiau civilinę valdžią buvusios laisvos Lietuvos valstybės, kaip generalinis komisaras Kaune. Jūsų darbas (kaip ministerių) turi būti laikomas baigtu". Laikina Lietuvos Vyriausybei pasiūlė bendradarbiauti kaip Tarėjų Tarybai.

Tą pačią rugpjūčio 5 dieną, L.L.V. savo posėdyje nutarė savo veikimą sustabdyti ir apie tai painformuoti tautą. Ji tai įvykdė, o savo viešą protestą pareiškė Vytauto Didžiojo karo muziejaus sode-

lyje, prie nežinomo kario paminklo. ten pagerbus tautos didvyrius, L.L.V. pasitraukė į pogrindį.

P. S. Rūgėčio mėn. 9 d. L.L. Vyriausybės einas ministerio pirmininko pareigas J. Ambrazevičius pranešė komisarui, kad L.L. V. nesutinka prisiimti Tarėjų pareigų.

Įvedus Lietuvoje vokiečių civilinę valdžią, o iš pareigų nušalinus L.L.V., Lietuva faktiškai atsidūrė okupacijos padėtyje, jos padėtis pasidarė tragiška, beviltiška ir graudi. Atsirado būtinas reikalas, kad vietoje buvusios L.L.V. pavergtai Lietuvai atstovautų kitu pavadinimu autoritetai. Šiuo reikalu abiem pusėm susitarus ir sutikus, okupantas Lietuvos teritorijoje įsteigė generalinių Tarėjų Tarybą, kurios pagrindinis tikslas ir buvo atstovauti Lietuvai ir palaikyti ryšį su vokiečių civiline valdžia.

Atsisakyti ir su okupantu nebendrauti būtų buvę negudru, net ir neįmanoma, nes reikėjo gelbėti tai, kas dar įmanoma tokiose sąlygose savo krašto gerovei. Priešingu atveju galima buvo susilaukti labai tragiško likimo įniršęs ir kerštingas okupantas galėjo lietuvių tautą įjungti į sunaikinamųjų skaičių. Vieni būtume ištirpę nacių kacetų krematorijumuose, kiti, geriausiu atveju, būtume gavę galą

jų karo pramonės įmonėse ar muilo fabrikuose...

Vilniaus miesto ir srities piliečių Komitetas Vilniuje 1941 m. rugpjūčio mėn. vokiečių civilinės valdžios įsakymu buvo pertvarkytas į Vilniaus Komisarinio tarėjo įstaigą.

Nuo to laiko mūsų reprezentantai tarėjai, pogrindžio ir tautos vadai ir atkurtos Lietuvos kariuomenės kariai, visi pritarėme ir sutarėme ir okupacijos sąlygose išlaikyti ir išsaugoti ateičiai savo ginkluotą pajėgą, nes pagrindinis tikslas buvo labai svarbus. Beveik visi tikėjome, o daugelis buvo įsitikinę, kad II-ro pasaulinio karo pabaiga bus panaši į I-mo pasaulinio karo pabaigą — abudu mūsų krašto priešai ir okupantai, Sov. Sąjunga ir nacinė Vokietija, karą pralaimės, pirmąjį, raudonąjį, sunaikins nacinė Vokietija, o antrąjį — rudąjį sunaikins ir nušluos nuo žemės paviršiaus J.A.V. su savo kariška galybe. Mes tuomet žinojome, kad ir tokiose karo pabaigos sąlygose Lietuvai laisvės niekas veltui neduos, o ją reiks mums patiems atsikovoti, todėl pradinės ginkluotos pajėgos buvo labai svarbu turėti ir išlaikyti visą laiką, taigi ir okupacinėje padėtyje.

(Bus daugiau)

Kariai lanko Mažosios Lietuvos patriarchą Martyną Jankų

6 PĖST. PILĖNŲ KUNIGAİKŠČIO MARGIO PULKO ISTORINIAI BRUOŽAI

I DALIS (1919 – 1926 M.)

Paruošė J. BALSUS

*Jauna, laisva, pati savęs valdovė,
Tautų eilėn įstojo Lietuva,
Savu krauju vergijos nusiplovė,
Sutraukius pančius išverme sava
Maironis*

Kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės ir taikos meto tėkmėje 6 pėst. pulkas paliko savo pėdsakus, kurie tačiau laiko sąvartoje baigia išnykti, nes pulkas labai mažai paliko žinių apie save mūsų karinėje spaudoje. Pasinaudodami dar išlikusiais spausdintais šaltiniais ir savo prisiminimais, norime pateikti galimai išsamesnę pulko istoriją, kuri nesibaigtų mūsų mirtimi, bet liktų liudyti mūsų palikuoniams, kaip laisvė Lietuvai buvo iškovota ir, apskritai, papildytų žinias apie Lietuvos kariuomenę.

1919 m. gruodžio 5 d. pulkas buvo pavadintas "Pilėnų Kunigaikščio Margio" vardu.¹

Kas buvo kunigaikštis Margis?

Prūsų istorikas C. Schütz'as, remdamasis Vygando Marburgiečio lotyniškuoju kronikos vertimu, savo veikale "Historica Rerum Prussicarum (1592 m.)" taip aprašė Pilėnų įvykius:

"1336 m. kryžiuočiai, susilaukę daug pagalininkų, kurių tarpe žymiausi buvo Brandenburgo markgrafas, Hannenbergo grafas ir iš Prancūzijos Namiuro grafas, padarė žygį į Lietuvą. Sekmadienį (tai buvo 1336.II.25) jie apgulė Pilėnus, kuriuos narsiai gynė 4000 lietuvių, subėgusių iš apylinkių su šeimomis, manta ir gyvuliais. Godūs grobio kryžiuočiai smarkiai puolė pilį, betgi lietuviai buvę betkam pasiryžę, kad tik neatiduotų pilies ir nepatektų į priešų rankas, ypač dėl šių religijos, kuria taip baisėjęsi, kad jiems net ir mirtis atrodžiusi lengvesnė. Tai jie visai nežmonišku būdu įrodė. Matydami, kad nebeįstengs atsilaikyti, lietuviai uždegė didelį laužą, sumetę ten visą lobį, paskui išsmaugę moteris ir vaikus ir įmetę ugnin, po to žudėsi vienas kitą. didžioji dalis davėsi savo vadui Margiriui nukirsti sprandus. Daugiau kaip 100 kirviu nukirtusi, kaip rašęs Vygandas, viena sena

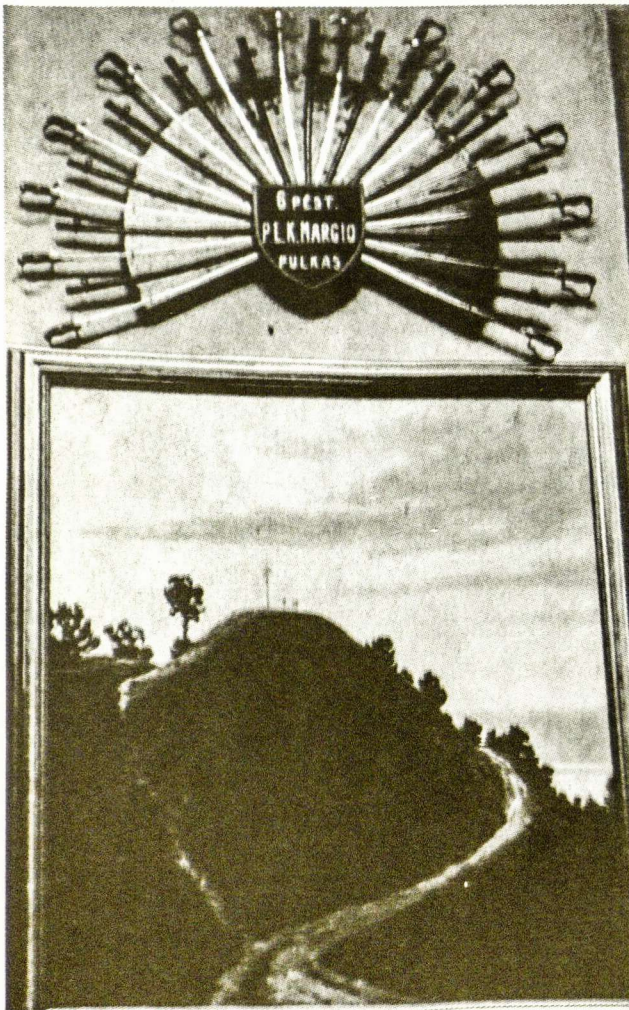
Pilėnų kunigaikštis Margis

pagonė. Įsiveržę pilin kryžiuočiai, matydami tą baisų reginį, norėję bent dalį išgelbėti, bet Margiris, didelis stiprus karžygis, (ein grosser starcker Heune) su likusiais tarnais nariais gynėsi ir dar vieną galvą nukirtęs. Pagaliau ir jis pats nuskubėjęs tamsian rūsį, kur buvo paslėpęs žmoną, kalaviju ją nužudęs ir pats sau vidurius parskrodęs. Pilis buvusi sudeginta ir su žeme sulyginta. Kryžiuočiai grįžo į Prūsus laimėję daugiau žaidų, kaip grobio."²

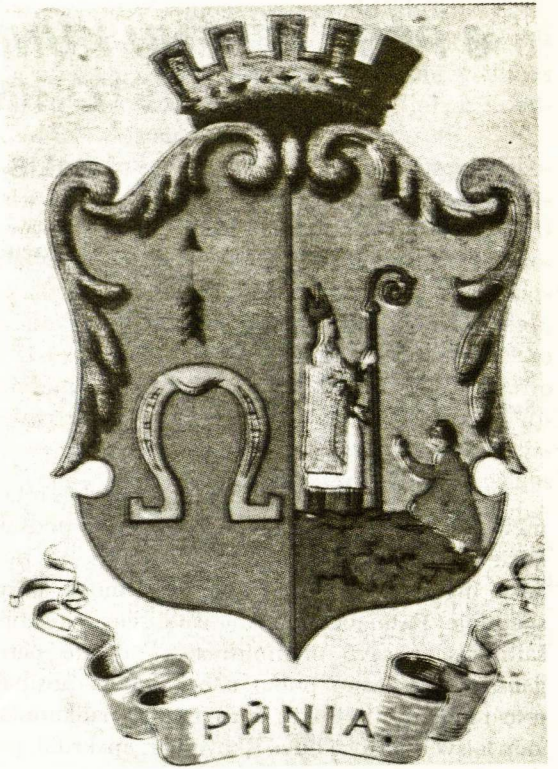
Kronikos nepateikia daugiau žinių apie kunigaikštį Margį, todėl jis tapo daugiau legendinis,

negu istorinis asmuo. XIX ir XX a. romantikai: Kondratavičius - Syrokomlė, J. Kraševskis, V. Krėvė ir kiti sukūrė apie Pilėnų kunigaikštį Margį poemas, romanus, apysakas, o muzikai — net operas. Taip pat nežinoma, kur yra buvę Pilėnai, — Punioje ar kur nors kitur. Istorikai ieškojo ir vis dar tebeieško Pilėnų vietos, bet daugiausia šalininkų susilaukė Punios piliakalnis.

Archeologai 1958 m. pradėjo tirti Punios piliakalnį. Tyrinėjimai buvo vykdomi ketverius metus, vadovaujant Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko archeologijos etnografijos katedros vedėjai R. Volkaitei-Kulikauskienei. Tyrinėjimų duomenis ji aprašė monografijoje "Punios Piliakalnis" 1974 m.

Punios piliakalnio paveikslas V. D. Karo muziejaus Margėnų pulko skyriuje

Punios miesto herbas. Istorikai yra tos nuomonės, kad 1503 m. Puniai buvo suteiktos Magdeburgo teisės

Autorė daro šias išvadas:

“Pagrindinis Punios piliakalnio laikotarpis XIII ir XIV amžiai. Jis buvo iškart įrengtas Nemuno ir Punelės santakoje kaip vienas iš atramos taškų, nukreiptų prieš kryžiuočių agresiją. tuo metu čia buvo įrengta gynybinė pilis. Pilies įrengimai Punioje pilnutinai atitinka garsiuosius senųjų kronikų Pilėnus, ir negalima be išlygų jų identifikuoti. Neabejotinai Punia rašytiniuose šaltiniuose minima 1382 metų data, kada iš trijų į Lietuvą įsibrovusių kryžiuočių kariuomenių viena patraukė į Punią. Kryžiuočiai kraštą niokojo devynias dienas ir grįžo į Prūsiją “su nesuskaitomu grobiu”, — taip užrašė apie šį žygį Vygandas Marburgietis. Šia data, matyti, ir baigiasi senosios pilies istorija.”³

Dabar grįžkime į ne taip tolimą praeitį, kurią daugelis iš mūsų dar prisimename, tai 1918 m. — mūsų valstybės kūrimosi pradžia. Dvasios galiūnai, kaip Basanavičius, Kudirka, Maironis, Tumas-Vaižgantas ir kiti pažadino iš letargo miego mūsų tautą, kuri pasiskelbė nepriklausoma valstybe.

Margiečiai ant Punios piliakalnio viršūnės

Kraštas, pasaulinio karo nualintas, sudegintas, iš nieko pradėjo kurti valstybinį aparatą, nors prityrusių valstybei vadovauti žmonių, pinigų ir medžiaginių priemonių neturėjo. Lietuvoje tuo metu šeiminkavo kas tik norėjo: bolševikai, bermontininkai ir lenkai. Buvo reikalinga ginkluota jėga tvarkai padaryti, tačiau kariuomenės, ginklų bei šaudmenų neturėjome; kariuomenę apauti, aprengti bei ją maitinti nebuvo iš ko; transportacijos priemonių — vežimų, arklių pakinktų nebuvo, o vis dėlto kariuomenė kūrėsi, organizavosi vykstant kovoms. Lietuvos sūnūs — pradžioje savanoriai, o vėliau mobilizuoti — ėjo ir telkėsi į būrius, iš kurių išaugo pulkai. Nemažiau už kitus pulkus nuopelnų turi ir margiečiai. Išklampojo skersai ir išilgai Lietuvos kelius bei laukus, vydami iš visur jos priešus. Savo gyvybėmis, krauju, kančiomis ir vargais pynė sau amžiną garbės vainiką. Vyčio kryžiaus ordiniais apdovanotieji 1919 - 1929 m. margiečiai: 27 karininkai, 21 viršila, 14 puskarininkių, 11 jaunesn. puskarininkių, 11 grandinių, 105 eiliniai ir vienas jaunesn. raštininkas.⁴

Šia proga būtina paminėti taip pat invalidus ir

žuvusius., Vytauto Didžiojo Karo Muziejaus kriptoje buvo parašyta, kad kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės žuvo daugiau negu 4000 karių. Reikia manyti, kad vykstant kovoms, kiekvienas pulkas vedė sužeistų ir žuvusių karių statistiką, deja, rašytinių šaltinių šiuo reikalu neteko užtikti. Pagaliau gyvi liudininkai — tai žuvusiems paminklai, kurių galėjome rasti beveik kiekvieno Lietuvos bažnytkaimio, miestelio ar miesto kapinėse, kurių apylinkėse vyko kovos, jau baigia nykti ir dar blogiau: pertvarkant dabartinės Lietuvos gyvenvietes, kapinės panaikinamos. Kaune karių kapinės, kur tarp kitų pulkų 6. pėst. pulko buvo palaidoti 34 kariai,⁵ panaikintos: paminklai nugriauti, palikti tik medžiai ir padarytas parkas. Tokiu būdu žuvusieji tapo mums šiandien nežinomais kariais ir vargu ar mes juos kada nors atpažinsime, kai Lietuva bus laisva.

6 pėst. Pilėnų Kunig. Margio pulko žygių santrauka.⁶

6-jo pėst. pulko užuomazga buvo 2-jo pėst. pulko 1-sai batalionas. Taigi 6-jo pulko kaip ir 1-jo pėst. pulko, pradžia laikoma 1918 m. gruodžio mėn. 5 d.

Šis 2-jo pėst. p. batalionas jau buvo suformuotas 1919 m. sausio mėn. gale. Kaune, Panemunėj, tik trūko ginklų ir mundiruotės. Tuo metu bolševikai veržėsi gilyn į mūsų kraštą: užėmė Jėzną ir artinosi į Alytų. Sulaikyti šia kryptimi besiveržiantį priešą ir užimti Jėzną, iš I-jo bat. 1-os ir 2-os kuopų, iš kiekvienos po 100 žmonių, buvo sudaryta suvestinė kuopa. Kuopos vadas buvo karininkas Butkus, Operacijoms vadovavo Apsaugos viceministeris karininkas Zaskevičius.

Iš Panemunės suvestinė kuopa išvyko 1919 m. vasario mėn. 9 d. per Prienus į birštoną, Jėzno kryptimi. Jėzną užėmė po pakartoto puolimo vasario mėn. 11 - 13 d. Vasario mėn. 14 d., persekiodama priešą, kuopa užėmė Puntą (Pilėnus). Bolševikai pasitraukė į Stakliškes, Šiose pirmose kautynėse mūsų pusėj buvo 18 nukautų ir 33 pateko į nelaisvę.

Atlikusi savo uždavinį, tuo pačiu keliu kuopa sugrįžo į Panemunę, į savo batalioną. Po kiek laiko 1-sai bat. buvo užėmęs Nemuno liniją: Kampiškieiai — Dubravna — Piliuona — Pakuonis. Kovo mėn. gale batalionas išvyko į Rumšiškės.

Rumšiškėse iš šio bataliono, vieno būrio 2-os baterijos ir pusės 1-jo husarų eskadrono buvo sudaryta atskira rinktinė. Balandžio mėn. 1 d. ši rinktinė iš Rumšiškių išvyko Žiežmarių kryptimi ir, besikau-

dama su bolševikais, užėmė Žaslius ir Strašūnus. Po kautynių sugrįžo į Rumšiškės.

Nuo 1919 m. balandžio mėn. 1 d. 1-as bat. į 2-jo pėst. p. sudėty daugiau negrįžo ir veikė savarankiškai gaudamas atskirus uždavinius.

Gegužės mėn. 24 d. iš Rumšiškių per Kaišiadorius — Kėdainius, Šėtą — Pagirius — Galanėtus — Raguvą — Raguvėlę batalionas nuvyko į Subačiaus miestelį.

Gegužės mėn. 28 d. batalionas kovėsi su bolševikais ties Gudžiūnų kaimu. Persekiodamas priešą Skapiškio-Panemunėlio kryptimi bataliono dalys birželio mėn. 7 d. pasiekė Ilaukę.

Nuo 1919 m. birželio mėn. 15 d. batalionas pavadintas "Atskiru Marijampolės batalionu".

Birželio mėn. 18 d. batalionas kovėsi Trumponų - Mikėlių linijoje (Ilaukės rajone). Tada batalionas jau turėjo 300 kareivių.

Nuo liepos mėn. 6 d. iki 12 d. batalionas dalyvavo įvairiose kautynėse, išvejant bolševikus už Dauguvos.

Rugpjūčio mėn. 26 d. batalionas puolė bolševikus pagal Ilaukės - Daugpilio geležinkelį.

Rugpjūčio mėn. 29 d. jis užėmė Ilukštą ir visą laiką kovėsi, kol bolševikai galutinai buvo nustumti už Dauguvos.

Spalių mėn. 6 d. iš Ilukštos rajono batalionas išvyko į Šeduvą prieš bermontininkus.

Spalių mėn. 20 d. ties Linkaičiais įvyko pirmos kautynės su bermontininkais. Po kautynių teko pasitraukti į Puipius. Šiose kautynėse batalionas turėjo žymių nuostolių.

Spalių mėn. 22 d. bermontininkai puolė Puipius, bet buvo atremti.

Spalių mėn. 25 d. batalionas savo barą perdavė 2 p. pulkui ir išvyko į Kėdainius.

Kėdainiuose iš bataliono pradėta formuoti pulkas. 1919 m., lapkričio mėn. 20 d. jis buvo pavadintas 6 pėst. pulku 2 ir 3 batalionai formavosi Kėdainiuose. 1 Kaune iš nusiųstų ten iš Kėdainių dviejų pėst. kuopų ir dviejų kulkosvaidžių būrių.

Batalionų vadais buvo paskirti: 1-ojo vyr. leit. Mackevičius, 2-ojo kap. Kairiūnas ir 3-ojo vyr. leit. Sinkevičius.

Gruodžio mėn. 5 d. pulkas pavadintas Pilėnų Kunigaikščio Margio pulku.

Gruodžio mėn. gale 2 batalionas iš Kėdainių išvyko į Dauguvos frontą prieš bolševikus ir užėmė barą Ilukšta — Kalkūnai.

Paskutinis susiformavo 3 batalionas 1920 metų

Plk. ltn. J. Butkus, I-asis 6 p. pulko vadas
1919.I.16 – 1921.XII.31

pradžioje. 1920 metų vasario mėn. pradžioje 3 batalionas iš Kėdainių išvyko į Ilaukę ir vasario mėn. gale iš Ilaukės į Ežerėnus.

1920 m. vasario mėn. 22 - 23 d. 1 batalionas, stovintis Panemunėj, aktingai dalyvavo komunistinio sukilimo numalšinime. Griežta bataliono akcija turėjo lemiančios reikšmės.

1920 m. prasidėjus kautynėms su lenkais iš pradžių jose dalyvavo tik 1 batalionas, 2 ir 3 batalionai tuo metu dar stovėjo Dauguvos fronte. 1920 m. liepos mėn. 30 d. 1 batalionas iš Kauno per Vilkaviškį išvyko į Marijampolę 1 atsargos bataliono vado majoro Matiejūno-Valevičiaus žinion.

Užtvara Gudakiemy. 6 p. p. metinės šventės dieną (1920.III.5) kareiviams išmokama alga

Rugpjūčio mėn. 1 d. iš Marijampolės batalionas išvyko į Lazdijų rajoną. Rugpjūčio mėn. 5 d. iš Lazdijų rajono perėjo Seinų rajoną ir apsistojo Kleivų dvare ir jo apylinkėse. Kaip rezervas šiame rajone batalionas buvo iki rugpjūčio mėn. 24 dienos. Rugpjūčio mėn. 24 dieną batalionas perėjo Marijampolės grupės vado žinion ir gavęs įsakymą pasiekti ir užimti valstybės sieną Sidrą - Indura linijoje, tą pačią dieną išvyko per Kapčiamiestį į Sapockinę. Šiame rajone batalionas užėmęs barą nuo Lipsko iki Nemuno, buvo iki rugsėjo mėn. 2 dienos.

Nuo rugpjūčio mėn. 28 dienos batalionas buvo Gardino grupės vado žinioj. Rugsėjo mėn. 2 dieną batalionas perėjo 8 pėst. pulko vado žinion ir pagal įsakymą palikęs barą tą pačią dieną užėmė Lipską, atmesdamas lenkų raitelių dalis Jetrzembno link.

Rugsėjo mėn. 3 dieną batalionas žygiavo pirmyn Jetrzembno — Krasny Bór — Krasny, Bórki — Sztabin kryptimi su tikslu užimti Sztabin ir pridengti 8 pėst. pulko kairįjį sparną, kuris turėjo pulti Augustavą ir atkirsti į Seinų — Suvalkų rajoną įsiveržusias lenkų kariuomenės dalis.

Po nuolatinio susirėmimo su lenkais, rugsėjo mėn. 4 d. bataliono dalis pasiekė Sztabin ir po smarkių kautynių tą pačią dieną jį užėmė.

Rugsėjo mėn. 5 d. apie 6 val. ryto žymios lenkų pajėgos, susikongravusios Dambrowo, pradėjo pulti Jetrzembno nuo Ostrów pusės. Šiose kautynėse batalionas turėjo daug nuostolių ir po kautynių pasitraukė į Gruszki kaimą.

Naktį, rugsėjo mėn. iš 5 į 6 dieną batalionas atsitraukė į Lipską ir perėjo 2-jo pėst. pulko vado žinion.

Rugsėjo mėn. 6 d. batalionas kartu su kitomis mūsų dalimis per Holynką — Sapockinę išvyko į Kapčiamiestį.

Rugsėjo mėn. 10 d. iš Kapčiamiesčio per Beržinskus batalionas išvyko į Ogradniki ir perėjo II-os divizijos vado žinion. Tą pačią dieną batalionas padėjo 5-am pėst. pulkui atremti lenkų puolimą ties Sztabinki. Po kautynių užėmė liniją: Dusznica — Okmiany — Misckinie, čia batalionas buvo iki rugsėjo mėn. 13 dienos.

Rugsėjo mėn. 13 d. iš Dauguvos fronto per

1920 m. XI mėn. vieną naktį Geceniškių lauko sargybą puolė lenkai ir paėmė nelaisvėn du pulko kareivius. Viena iš jų vietoje užmušė šautuvų buožėmis. Kitą dieną mūsų žvalgyba, pasipiktinusi tokiu niekšišku lenkų darbu, puolė juos ties Markevščizna

Įlaukę — Kalkūnus — Vilnių — Lentvaravą — Varėną — Alytų — Šeštokus į Seinų rajoną atvyko 2 ir 3 batalionai. Tą dieną 1-as batalionas iėjo savo pulko sudėtin.

Rugsėjo mėn. 21 dieną pulkas užėmė barą: Smalėnai — Baroniškiai — Kleivai iki Dmitrovo ežero.

Rugsėjo mėn. 21 dieną pulkas užėmė barą: Začernė — Bokšių ir Seivų ežerų tarpeklis — Raistakėmis — Zvikeliai — Šeipiškų ežeras ir Klevų ežero šiaurinis krantas.

Rugsėjo mėn. 22 dieną po atremto lenkų puolimo pulkas užėmė barą: Selvų ežeras, Zvikeliai, Didžiuliai, Vidugiriai, Dzиеvltiškiei, Juodeliškiei iki Galadavos ežero. Čia pulkas buvo iki rusėjo mėn. 28 dienos.

Rugsėjo mėn. 28 dieną, perdavęs barą, pulkas nuvyko į Šeštokų rajoną. Iš Šeštokų rajono perėjo į Varėnos rajoną.

Spalių mėn. 4 dieną Vertelaukio — Perlojaus rajone įvyko smarkios kautynės, po kurių pulko dalys pasiekė Perloją. Toliau puolimą išplėsti negalėjo dėl kaimyninių dalių nepasisekimo ties Varėna. Nakčia pulkas atsitraukė į Vertelaukį.

Užėmus Želigovskio kariuomenei Vilnių, spalių mėn. 11 d. pulkas nuvyko į Aukštadvario rajoną, kur kovėsi su Želigovskio kariuomene iki operacijų galo, pakaitomis su 1-mu pėstininku pulku, užimdamas barą nuo Trakų iki Valkininkų.

Po ginklų sustabdymo ir pravedimo neutralinės zonos iki 1923 metų balandžio mėn. galo šį barą užėmė tik vienas pulko batalionas, o kitos jo dalys apsisustoje Jėzno Rumšiškio rajone.

1923 metais vasario mėn. 16 - 23 dieną pulkas kovėsi su lenkais, atstatydamas sulaužytą neutralinę zoną.

1923 metais gegužės mėn. 1 dieną, perdavęs barą pasienio batalionui, pulkas atvyko į paskirtą nuolatinę stovyklą — Alytų.

1926 metais liepos mėn. gale 6 pėst. pulkas buvo išformuotas.

“Kai tėvynė pavojuje, jauni, sveiki vyrai turi kovoti, senesni — kalti ginklus, gaminti kovos prietaisus, vežioti patrankas ir mantą; moterys siūs kariams skalbinius bei rūbus ir, rūpestingai slaugydamos, lengvins sužeistųjų kančias; vaikai padės motinoms, o silpni seneliai, kaip tai buvo senovėje, lieps nešti save į viešąsias aikštes, kad uždegtų jaunųjų

1921 m. 6 p. p., tvarkydamas savo užnugario susisiekimą, sutaisė ir atremontavo nemaža didesnių ar mažesnių tiltų ir kelių Rumšiškių – Jėzno – Stakliškių – Aukštadvario – Kaišiadorių rajonuose ir kai kur pastatė nuolatinės telefono linijas, kurias vėliau perdavė Pašto — Telefono valdybai. Vaizdelyje matyti pulko kareivių taisomas plento tiltas ties Rumšiūškiu.

karių narsumą ir skelbtų jiems priešo neapykantą ir tėvynės išgelbėjimą”. Tai žodžiai Barene, tėvynės gelbėjimo komiteto nario, didžiosios prancūzų revoliucijos metu.

Kaip čia aiškiai ir gražiai nurodytos pareigos visų piliečių — senų ir jaunų, vyrų ir moterų, kada tėvynė yra pavojuje. Apie mūsų karių pareigas pasakyta pačioje pirmoje vietoje šiais žodžiais: jauni, sveiki vyrai turi kovoti. Ir tiesa, ar ne jaunųjų ir sveikųjų vyrų dėka šiandieną mūsų tėvynė yra vėl laisva ir nepriklausoma. Ar ne jaunieji ir sveikieji daugiausia už ją yra su ginklu rankoje kovoję ir daugiausia kraujo pralieję. Be abejo, niekas to neginčys ir kiekvienas geras tėvynės mylėtojas pasakys, kad taip. Bet iš kitos pusės, jeigu mes giliau pagalvosime ir atsiminsime ne seną praeitį, tai pamatysime, kad jaunųjų ir sveikųjų vyrų su ginklu rankoje kovos dėl Tėvynės nepriklausomybės niekuomet nėra pirmutinės kovos Tėvynės laisvei atgauti. Paprastai prieš tai jau būna įvykę keli kovų etapai, ir jau daug yra tose kovose šiokių ar tokiu būdu žuvę. Ir tikrai, juk mes visos Tėvynės jauni vyrai — kariai esame šau-

kiami stoti kovoti su ginklu rankoje tik tuomet, kada yra aiškus tikslas ir būtinas reikalas ir tas reikalas, dėka kitų asmenų, būna tiek jau pribrendęs, kad aiškiai iš to numatoma Tėvynei didelė naudą ir tik bereikia galutinio, drąsaus ir griežto sprendimo, kad visa tai būtų pasiekta ir virstų tikrenybe.

Taigi mums kariams ir tenka išspręsti tai, kas jau yra nustatyta ir užbrėžta. Ir prieš dešimt metų mūsų Tėvynės laisvę atgaunant mes suvaidinome vieną jau sukurto veikalo rolę. Tas veikalas, tai buvo — mūsų Tėvynės nepriklausomybės idėja.

Vadinasi Tėvynės nepriklausomybę atgaunant, mums kariams, ne visai pirmieji nuopelnai tenka. Mes buvome reikalingi dėl to, kad buvo tie, kurie tamsiausiais Lietuvos laikais švietė ir naujosioms kartoms kelius rodė, kurie įskiepijo mums Tėvynės meilę ir pasiryžimą stoti ir kovoti jos labui. O tai buvo mūsų Valančiai, Daukantai, Baranauskai, Petrai Vileišiai, Basanavičiai, Kudirkos, Vaičiaičiai, dabartiniai mūsų Maironis, Šliūpas, Jankus, Tumas, Jakštas, Smetona ir visa eilė jaunesnių tautos žadintojų bei veikėjų. O ar maža už laisvės idėją Sibire

žuvo ir už knygą nuo žandaro rankos yra nukentėję? Taigi jie buvo to veikao — mūsų Tėvynės nepriklausomybės idėjos pranašai ir autoriai jie užžiebė mūsų tautoje tą laisvės kibirkštėlę ir išpūtė jį į didžiausią liepsną, kuri įkaitino jaunųjų širdis ir sukėlė juose pasiryžimą ir norą stoti visiems į kovą su obalsiu žūti arba laimėti. Taigi mes, kariai, kalbėdami apie savo nuopelnus, mūsų brangios Tėvynės dešimties metų sukaktuves minėdami, turime apie tai neužmiršti, turime mokėti juos gerbti ir jiems užleisti be abejo tik jiems pirmąją vietą.

Mūsų priešai. Seniai jau mums žinomas didžiausias mūsų priešas Lenkija. Kaip po didžiojo karo, senajai caro Rusijai subirėjus, buvusios po rusų valdžios spaudžiama ranka tautos ir tautelės pradėjo nuo jos atsikilti ir sudaryti savo atskiras nepriklausomas valstybes, tai iš Pabaltijo valstybių sunkiausios sąlygos savo nepriklausomybei atgauti teko Lietuvai, nežiūrint į tai, kad mes esame buvę sena ir galinga valstybė. Mūsų kaimynės Latvija ir Estija, nors niekuomet nėra buvusios valstybėmis, bet joms daug lengviau buvo sudaryti, kad ir visai naujas savo valstybes, negu mums savąją buvusią atstatyti.

Joms buvo lengviau dėl to, kad jų rimčiausias priešas buvo bolševikai ir atskiri senos rusų bei vokiečių armijos būriai — Judeničo, Kolčako, Bermonto. O mūsų priešas buvo ir tie atskiri būriai su Bermonto priešaky ir bolševikai. O aršiausias priešas tai lenkai. Ir Mažosios Lietuvos broliai — Klaipėdos kraštas prisiglaudė prie Didžiosios Lietuvos tik 1923 metais. Bet didžiausios kovos mūsų buvo su lenkais, su kuriais, už jų suktybes ir mums padarytas skriaudas, ir šiandieną su jais dar negyvename kaip teisingi, geri ir dori kaimynai. Kovos su lenkais ir dabartiniai jų puldinėjimai mums trukdė ir trukdo dirbti ramų kultūros darbą ir mūsų vadams ir vyriausybei daug tenka nereikalingai laiko sugaišti, beieškant išėities apsisaugoti nuo jų agresingų žygių ir noro mus pavergti.

Juk nėra pas mus nė vienos kariuomenės dalies, o gal ir nė vienos šeimos, kurios vienas ar kitas narys šiokiu ar tokiu būdu nebūtų prisidėjęs prie kovų prieš lenkus arba tiesioginiai nebūtų pats kariavęs. Ir kol mūsų sostinė Vilnius nebus mūsų, tol mes nenustosime laukę progos ją atsiimti, nors tai dar vieni kiti ar daugiau metų praeitų. Tos progos mes lauksime, nes patys vieni jėga mes to negalime padaryti, todėl kad lenkai už mus stipresni, o teisybės pas juos visai mažai. Mūsų narsuolių kovos su lenkais ir lenkų niekšiški sutarčių laužymai, jų noras silpne-

sniusius skriausti, skiepys mumyse, o jei reikės ir ateinančiai kartai, lenkų neapykantą ir nepasitikėjimą jais, ir tuo pačiu ruoš mus ir visą mūsų tautą laukiamam tikslui pasiekti.

6-tas pėstininkų P. K. Margio pulkas atvyko kovoti su lenkais į Seinų barą 1920 metais rugsėjo mėnesio 12 dieną, išskyrus pulko 1-mą batalioną, nes 1-mas batalionas jau buvo kovėsis su lenkais apie Sapockiną, Gardiną ir k. Pirmo bataliono vadas buvo kapitonas Mackevičius. Pulko štabas, 2-ras ir 3-čias batalionai buvo palikti prieš bolševikus Dauguvos fronte. Pulko štabas stovėjo Newu-Sventen. Pulko vadas buvo pulkininkas leitenantas Butkus., 6-ta kuopa stovėjo miestely Subate. Dabar ši teritorija (Ilukšio apskr.) Latvijai priklauso. Užkariavo ją iš bolševikų mūsų kariuomenė, bet kuomet lenkai pradėjo mus pulti ir mūsų kariuomenės Ilukšto apskirty buvo likę visai mažai, ši teritorija labai greit atiteko latviams.

Rugsėjo mėnesio 10 dieną iš stoties Neu-Gruenvald pulks (be 1-mo bataliono; jis buvo apie Vidugirius) per Vilnių, Varėną, Alytų, Šeštakavą išvyko frontan ties Seinais prieš lenkus. Rugsėjo 13 dieną pulkas užėmė barą Smoliany — Kleivy, prieš Krasnopolį, dešiniau Seinų. Pulko štabas apsistojo Vidugiriuose. Ties Seinais tarp lenkų ir mūsų kariuomenės jau ėjo smarkios kovos ir Seinai jau kelis kartus buvo perėję iš rankų į rankas. Rugsėjo mėnesio 22 dieną ties Smolėnais — Vidugiriais ir 6-tam pėstin. pulkui teko su lenkais kautis. Už Seinų fronte mūsų kariuomenei buvo išreikšta padėka, o ypatingai pasižymeję buvo apdovanojami. Iš 6-to pulko karininkų ties Smolėnais žuvo 2-ros kulkosvaidžių kuopos vadas - leitenantas Jonas Kulkleris. Už šiuos mūsų jis buvo apdovanotas "Vyčio Kryžiumi".

Lenkai, sutraukę didesnes jėgas, pradėjo mus smarkiau pulti ir veržtis ir kitoje Nemuno pusėje, Varėnos kryptimi, norėdami perskirti mums geležinkelį Vilnius - Alytus. Vienkart su mūsų tarp lenkų ir mūsų ėjo derybos Kalvarijoje ginklams sustabdyti. Rugsėjo 28 dieną pulkas nuo fronto atvyko į Alytų. Rugsėjo mėnesio 30 dieną į vakarus nuo Nemuno (Suvalkų krašte) tarp lenkų ir lietuvių buvo padarytos paliaubos (ginklų sustabdymas) dėl būsimo taikos derybų. Todėl pulkas vyko frontan Vilnių saugoti nuo lenkų pagrobimo (nuo gener. Želigovskio). Vilniuje buvo mūsų kariuomenė. Spalių 3 dieną 2-ras batalionas su pulko vado padėjėju majoru Stapulioniu priešaky iš Alytaus

išvyko į Slabodką, Talkūnus, Perlojaus link, kaip avangardas, nes visam pulkui važiuoti toliau geležinkeliu be apsaugos jau buvo neatsargu. 2-ro bataliono vadas buvo kap. P. Ignatavičius. Pulko štabas, 1-mas ir 3-čias batalionas važiavo traukiniu iki Daugų-Bychovčiškių.

Spalių 1 ir 2 dieną Suvalkų krašte lenkai, nežinodami padarytų paliaubų, puolė lietuvius Lazdijų kryptimi ir paėmė svarbų strategijos punktą 201. Toliau vykti į Vilnių geležinkeliu jau nebuvo galima, nes Varėnos srityje jau buvo prasidėjusios smarkios kovos, kurių metu žuvo mūsų šarvuotas traukinys "Gediminas", patekdamas lenkam.

Spalių 4 dieną pulko štabas atvyko į kaimą Loice. 1-ma kuopa, laikinai einančio kuopos vado pareigas* leitenanto Lelešiaus vedama, 4-ta kuopa kuopos vado leitenanto Andriūnaičio vedama, 7-ta kuopa, majoro Josiuko vedama, buvo pasiūstos Perlojaus kryptimi, 1-ji ir 4-ji kuopos, nuo k. Niedzingi perėjo kovos tvarkon ir ėjo Perlojaus link per kaimą Vortyvloki 4-ji ėjo dešiniau 1-mosios. 7-tai kuopai buvo įsakyta, kai pasirodys, atmušti priešą iš kairės ir buvo įsakyta saugoti kairįjį einančių kuopų baro sparną. 6-ta kuopa buvo paskirta (puskuopis su kuopos vadu leitenantu A. Šimkumi priešaky) betterijai apsaugoti. Bateriajos vadas buvo kap. Šklerius, betterijos karin. leitenantas Sidzikauskas. Einančių

antpuolin kuopų viršininku buvo paskirtas 1-mo bataliono vadas kapitonas Mackevičius.

Reikia pasakyti, kad 1-mas batalionas jau buvo gerokai apdaužytas kovose su lenkais Sapockinės, Gardino rajone. Sveikiausi iš bataliono kuopų buvo išlikusi 1-ji kuopa, leitenanto Baniulio vedama. 2-ros kuopos buvo likę mažiau kaip pusė, o 3-ji kuo ne visa su kuopos vadu priešaky buvo patekusi nelaisvėn. Mūšiuose ties Perlojumi 3-ji ir 2-ji kuopos, kaip kovos kuopos, nedalyvavo, nes jos buvo sudarytos iš kų tik atvykusių naujokų. Dabar 3-čios kuopos vadas buvo leitenantas Germonas, 2-ros — leitenantas Gustaitis. Fronte šios kuopos, kitoms kuopoms kaujantis, ant greitųjų buvo mokomos, kaip ginklą vartoti. Šį kartą buvo mokomos Nedzinguose.

(*Bus daugiau*)

IŠNAŠOS

¹Karys 48 nr. 1929 m. 798 psl. Dabar vartojamas vardas — "Margiris" ar "Margeris". Išskyrus citatas, paliekame originalų vardą — "Margis".

²LE XVII t. 305 - 306 psl.

³R. Velkaitė - Kulikauskienė "Punios Piliakalnis 75 psl.

⁴Karys 46 nr. 1938 m. 1306 psl.

⁵Kardas 5 nr. 1926 m. 71 psl.

⁶Karys 48 nr. 1929 m. 797 - 798 - 799 psl.

⁷Karys 20 nr. 1929 m. 368 - 69 - 70 - 71 - 72 - 73 psl.

Z. Raulinaičio straipsnyje "Saulės-Šiaulių mūšis 1236 metais", kuris yra išspausdintas 1986 metų "Kario" nr. 7, 8, ir 9, yra klaidų, kurios čia pataisomos:

KARIO Nr. 8

338 p. kair. skiltis atspausta — Upėtės vyrai turi būti — Upytės

deš. skiltis atspausta — mūšio vietą ir voetovę turi būti vietovę

deš. skiltis atspausta — prie Saldyvės turi būti Salduvės

339 p. deš. skiltis atspausta (Knueppelweg; turi būti (Knueppelweg)

340 p. deš. skiltis atspausta — (žemiau tautinio žiočių) turi būti — Tautinio

341 kair. skiltis atspausta — Magistras yra gersniųjų turi būti — prie

342 p. kair. skiltis 20. išnaša atspausta — kad, kai kurie 1247 - 8 m. turi būti — kad kai 1247 - 8 m.

KARIO Nr. 9

390 p. deš. skiltis atspausta ir kiti nmėginę priešintis turi būti — mėginę

392 p. kair. skiltis atspausta — kad yra supami. Kai rugsėjo 22 d. turi būti — supami, kai deš. skiltis atspausta — žuvusių... žymėti — 61 bet ne 487 turi būti — bet ne 48

393 p. kair. skiltis atspausta — (JaniUnų k. Joniško raj.) turi būti Jauniūnų

deš. skiltis atspausta Šiaulių Mūšio Eiga
3.IX.9 rytas Žygio nuo Mažuotinės Šiaulių link — išbraukti visą eilutę; įrašyti: Didžiajam varpui skambant, kariuomenė išžygiavo iš Rygos.

LAZER - LEIZERIS

Šis žodis vis dažniau užtinkamas technikos ir net bendrojoje spaudoje. Britų enciklopedija nusako tai esant reiškinį, kuris duoda labai grynos vienos spalvos šviesos intensyvų pluoštą. Tas šviesos pluoštas gali būti pakankamai intensyvus išgarinti kiečiausias ir aukštai temperatūrai atspariausias medžiagas.

“Laser” pavadinimas yra suvertinis (acronym) iš anglų kalba pavadinimo **Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation** — šviesos sustiprinimas stimuliuota spinduliavimo emisija.

Atomai ir molekulės egzistuoja žemuose ir aukštuose energijos lygiuose. Žemame lygyje esantieji gali būti stimuliuojami į aukštesnį lygį, paprastai kaitinimu, kurį pasiekę, grįždami į žemesnį lygį, jie duoda šviesą. Iprastinių šviesų šaltinių šviesoje atomai ir molekulės duoda šviesą nepriklausomai vieni nuo kitų, t.y., įvairių spalvų (įvairaus ilgio bangų).

Leizeriui sudaryti yra naudojama keletas įvairių metodų, kurie yra pilnai suprantami ir įdomūs tik mokslininkams fizikams. Čia pasitenkimsime tik populiariai peržvelgdami jų panaudojimo galimumus.

Leizerio šviesa, apskritai, yra grynesnės spalvos, pastovesnės krypties, stipresnė ir kompaktiškesnė kaip kurių kitų šviesos šaltinių šviesa. Tai tik bendras jos apibūdinimas, bet skirtingų šaltinių leizerio šviesa skiriasi visa eile savybių. Nėra nei vieno lei-

zerio, kuris tiktų visoms paskirtims. Pvz., leizeris, kuris naudoja heli-neono dujas, duoda beveik idealiai tiesią liniją įvairiems lygiavimo uždaviniams. Jis naudojamas kryptčiai išlaikyti kasant tunelius, dedant vamzdžių linijas, sustatant šablonus (jigs), didžiųjų lėktuvų statyboje. Pastaruoju atveju tikslumas 60 metrų atstume siekia 0,25 mm.

Pulsuojantis leizeris gali būti naudojamas su lengvu radaru. Jo spindulio siaurumas leidžia aiškiai apriboti taikinį. Žinant šviesos greitį, matuojamas laikas reikalingas spinduliui pasiekti taikinį ir grįžti. Pirmieji astronautai mėnulio paviršiuje paliko prizminį reflektorių. Žemėje observatorija gali nukreipti leizerį į tą reflektorių ir išmatuoti atstumą tarp žemės ir mėnulio vienos pėdos tikslumu. Lėktuve įmontuotas, žemyn nukreiptas leizeris gali tiksliai nustatyti lėktuvo skridimo aukštį ar įvairių žemėje esančių daiktų kontūrus, pvz., pasta-to stogo formą. Pulsuojamam leizerio radaru galima gauti atspindžius net nuo oro molekulių ir taip nustatyti oro tankumą. Aerodromuose naudojant šį leizerio radarą, galima nustatyti, kuriame aukštyje yra debesų dangava virš aerodromo.

Kadangi šviesa yra bangavimas, tai turint grynai vienos spalvos šviesą, ją veikia Dopplerio dėsnis, kai ji atspindi nuo judančio daikto, taigi leizeriu galima matuoti net ir negreitą judesį.

Kai kurių medžiagų leizeriai yra gana galingi ir paprastų optinių lęšių

sistema gali būti sukaupiami dideliu intensyvumu viename taške. Palyginti nedidelis pulsuojantis leizeris gali išgarinti bet kurios medžiagos mažą kiekį ir gręžti mažas skylutes kiečiausioje medžiagoje. Pvz., rubino leizeriai naudojami gręžti skylutes deimantuose, naudojamuose plo-niausių vielų gamybai ir safyruose, naudojamuose laikrodžių gulikliams.

Leizerius galima naudoti ir ryšiams. Leizerio šviesos intensyvumą atitinkamomis priemonėmis modifikuojant, galima juo siųsti reikiamus duomenis, pranešimus ir t.t. Žemės atmosferos tarša gali sudaryti kliūčių, bet šis būdas gerai pritaikomas ryšiui už atmosferos ribų, atseit, erdvėje.

Leizerių panaudojimas įvairiose mokslo ir technikos srityse vis plečiasi, vis randami nauji pritaikymai. Norintiems šią sritį pastudijuoti, patartina pradžia susirasti straipsnį “Laser” “Encyclopedia Britannica” vėliausioje laidoje ir knygas: 1970 m. išleistą Arthur Maitland ir M. H. Dunn parašytą “Laser Physics” bei 1971m. išleistą Michael J. Beesley parašytą “Lasers and Their Applications.”

S.T.

SOVIETŲ POVANDENINIAI LAIVAI

Desmond Western, “Daily Telegraph” žurnalo korespondentas Londone, savo straipsnyje diktuoja nepaprastą sovietų karo laivyno augimą, ypač povandeninių laivų srityje. Šiuo metu sovietai stato 375 povandeninius laivus. JAV ir NATO dabar turi tik 316.

Sovietams tai yra visiškai normalus atvejis. II pasaulinio karo pradžioje jis turėjo 297 povandeninius laivus, o Vokietija tik 34. Sovietai žinojo, kad I pasaulinio karo metu vokiečių povandeniniai laivai buvo tikra pabaisa anglų tiekimo keliams. Šiandien visiems yra žinoma paslaptis, kad vienu metu Anglija turėjo tik dviem savaitėm maisto atsargų.

Kita paslaptis ir priežastis yra ta, kad povandeniniai laivai tinka komunistinei Rusijai dėl savo ypatybės veikti slapta.

Reikia pažymėti, kad carinė Rusija buvo pionierius povandeninių laivų konstrukcijoje. Ir po 1917 metų revoliucijos carinės armijos povandeninių laivų karininkai ir inžinieriai nebuvo sunaikinti, nes komunistų partija planavo juos panaudoti.

Dar viena priežastis, kodėl buvo susikoncentruota į povandeninių laivų jėgą: povandeniniams laivams nereikia didelių įgulų. O po 1917 metų revoliucijos sovietai turėjo labai mažai išmokslintų žmonių, ypatingai trūko jų technikinėje srityje. Kraštas, išžudžius aristokratiją, praktiškai buvo beraštis.

Po II pasaulinio karo į rusų nelaisvę pateko labai daug vokiečių inžinierių

ir beveik visa povandeninių laivų karo pramonė. Tai pagelbėjo sovietams patobulinti povandeninių laivų kokybę.

Po kapituliacijos sovietai tęsė intensyvių laivų statybos programą ir 1950 m. pabaigoje buvo užbaigtas Stalino nustatytas planas — pastatyti 1200 laivų.

Kruščevui paėmus valdžią didžiųjų karo laivų bei lėktuvnešių statyba buvo sustabdyta dėl taupumo, galvojant, kad povandeninių laivų kiekis patenkins sovietų planus. Tačiau jau 1962 metais Kubos krizės metu Kruščevas pamatė, kad vien povandeniniai laivai negali lygintis su Amerikos lėktuvnešiais atviroje jūroje, toli nuo Rusijos krantų. Ta patirtis vertė sovietus grįžti prie Stalino programos.

1956 metais sovietų karo laivyno

vadas Sergej Goškoy buvo pakeistas admiralu Vladimiru Černavinu, kuris pradėjo tobulinti ir moderninti sovietų karo laivyną. Povandeninių laivų srityje buvo susikoncentruota ant ilgesnių torpedų ir atominių raketų. 1983 m. sovietai jau turėjo strategines atominės raketas, iššaukiamas iš povandeninių laivų.

Nuo to laiko sovietų povandeniniai laivai pasidarė pavojinga jūrų jėga, nes dabar karo atveju galėtų užblokuoti laisvojo pasaulio jūrų tiekimo kelius ir pulti Amerikos lėktuvnešius visuose pasaulio vandenynuose.

J.S.

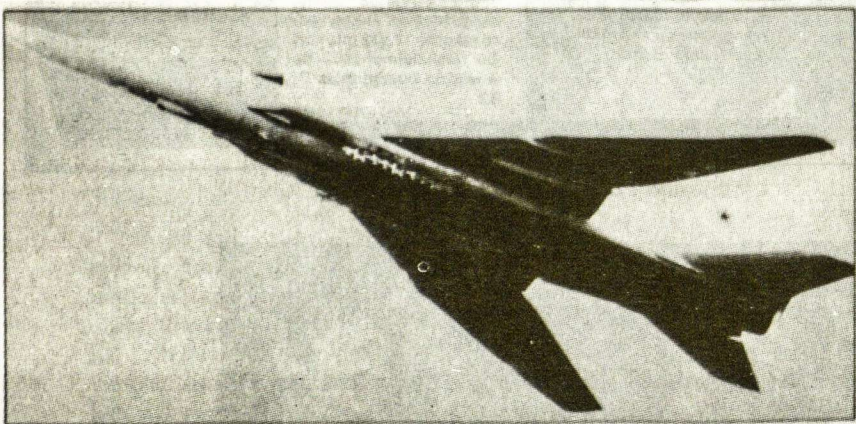
(Pasinaudota *Sea Power* lapkričio mėn. 1986 m. žurnalu)

Karo aviacija

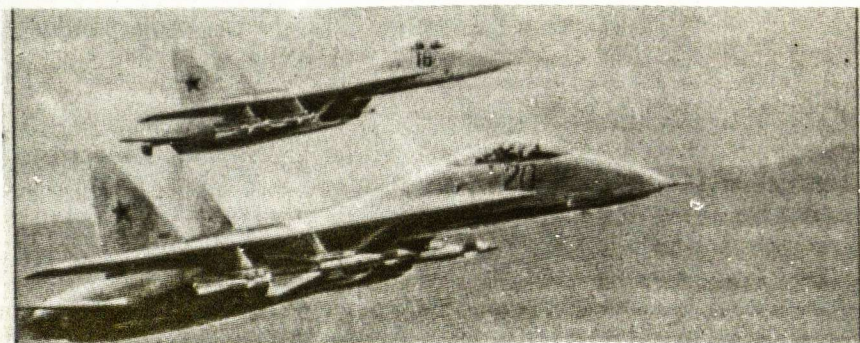
Sovietų karo aviacija padalinta į tris grupes: Strategines oro armijas, Karines distriktų oro pajėgas ir Karinio transporto aviaciją. "GEAR", "BACKFIRE" ir "BISON" sunkieji bombonešiai, remiami MIG-29, ir SU-27 naikintuvų bus naudojami bombarduoti prieš taikinius teritorijos gilumoje.

Naikintuvai, žvalgybos lėktuvai ir helikopterai rems puolančią kariuomenę.

Vykdydami pirmo smūgio idėją, sovietai investavo daug pinigų ir laiko, tobulindami taktišką oro bazes vakarinėje Sovietų Sąjungos dalyje bei Varšuvos pakto teritorijose, įrengdami antraeilės orauostes.

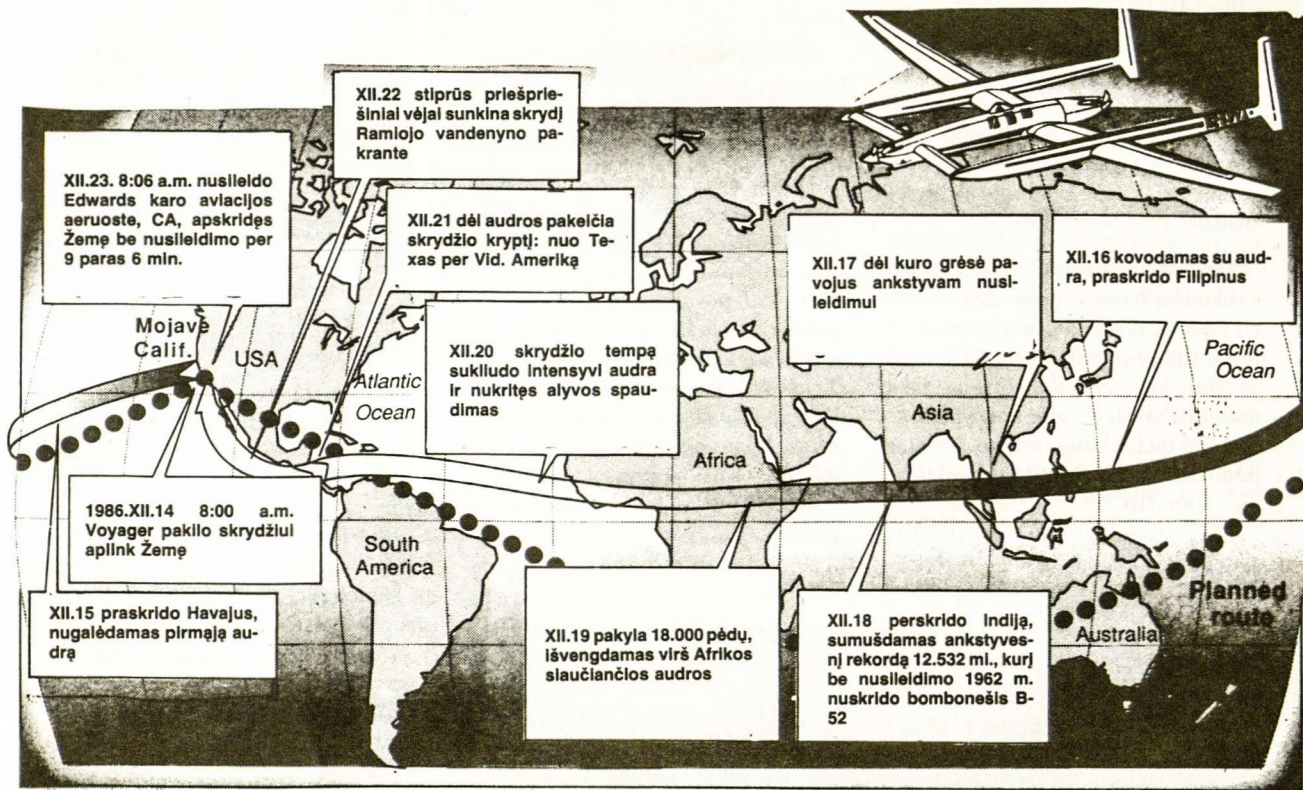

Sovietų bombonešis "BACKFIRE"

Naujausias sovietų naikintuvas SU-27 FLANKER

VOYAGER KELIONĖ APLINK ŽEMĘ BE SUSTOJIMO IR BE DEGALŲ PAPILDYMO — ISTORINIS TRIUMFAS

1986 m. gruodžio 29 d. prezidentas Reaganas Voyagerio lakūnus pagerbė apdovanodamas "Presidential Citizens" medaliais. Tokiu pat medaliu apdovanojo ir lėktuvo konstruktorių Burt Rutan.

MŪSŲ
SPAUDOJE PASIŽVALGIUS
K.J.

DAKTARO ALISIŪNO KARAS VYTAUTAS DYVAS

Vytautas Alantas, AUŠRA PALIŪNUOSE. Premijuotas romanas. Išleido Vilties draugija 1986. Gaunamas Dirvoje.

Apie romaną

Paliūnai, apie kuriuos rašoma V. Alanto romane, — apsnūdęs miesteliškštis prie pelkių. O aušra romano pavadinime reikia suprasti dvejopai: kaip tautinį atgimimą caro laikais ir kaip "Aušros" žurnalo sklidimą. Paliūnų apylinkėse dr. Alisiūnas, vyriausias romano personažas, tik baigęs studijas, tyčiomis apsigyveno, kad bandytų prižadinti įmigusį, pa juokiamą lietuviškumą.

Ten jis rado turgaus aikštę, valgyklėlę, krautuvėlę, nuskurusius namiūkščius, netoliese tviskuliuojantį ežerą, daug žydų, sulenkėjusį kleboną, savo buvusį mokslo draugą, džiovininką, su sveika, gražia, meilės po kojomis nemindžiojančia žmona. Ir skolose įsivėlusį dvarininką, jo išleptą, gyvenime nesiorientuojančią dukrą, saujelę kitų, su daktaru vėliau ryši turėjusių žmonių. Jų didesnė pusė — sulenkėję, ar bandę sulenkėti lietuviai, įsikibę mados, kurią čia prigydydė Lietuvos - Lenkijos unijos garbintojai bajorai: Pšelbyševskis, Surgaila ir klebonas. Alisiūno takuose dar pasimaišė valkatėlės, elgetos, vargdieniai, kai kurie tapę daktaro pagalbininkais.

Aplinka — tipiškas devynioliktojo šimtmečio pabaigos užkampio Lietuvoje. V. Alanto sukurtas daktaras —

tipiškas to laiko lietuvis šviesuolis, gerokai pasviręs kairėn. Tipiškas ir klebonas — tipiškas Alanto nuotai koms ir laikotarpiui. Lenkomanas, sunkiai sukalbamas, neužjaučiąs žmonių. Paliūnuose gal tik toks ir tebuvo, bet neminima, kad gretimose parapijose buvo klebonų, kurie už lietuvių guldė galvas.

Tautiškumo požiūriu — daktaras Alisiūnas buvo kietas. Net kiek nemandagus, "per duris vidun įsilaužiąs", tada supykintus lenkomanus, kleboną, dvarininką, bandąs įrodinėjimai paveikti. Sau šis daktaras yra minkštesnis. Greitai įsimyli draugo žmoną, greitai su ja raičiojasi ežero saloje, o kai suabejoja sėkme meilėje,

medžiaginiai sumetimais pasiperša bajoraitei "panai" Jadvygai.

Lietuvybės srityje Alisiūnas kuria stebuklą po stebuklo, ir romanas prieina laimingą pabaigą. Truputis vienokios ir kitokios meilės, truputis nepasisekimų, daug veiklos ir daug laimėjimų sudaro knygos trauką. Skaitoma su įdomumu, nekliūdama nei už stiliaus, nei už intrigos dėstymo painiavų. *Aušra Paliūnuose* yra aprašomų laikų realybė, sudėliota prityrusiomis rankomis. Be kokių nors psichologinių gelmių, be kryptinėjimų į pašalius žmonės braidžioja savo aplinkos dirvonėliuose, nuogaustdami dėl naujenybių, atėjusių iš naujos, lietuviškosios inteligentijos. Dr. Alisiūno lietuviškumą vieni priima labai atsargiai, kiti jį laiko beprotybe. Tarp šių priešingų skardžių susidariusiame slėniukyje skaitytojas stebi dr. Alisiūno manevrus. Jo taktika — pasiryžėlio, ne genijaus. Kadangi priešų orientacija remiasi tik fantazija be logikos, daktaras laimi. Skaitytojas autoriui lieka dėkingas už aiškų pasakojimą, kuriame viskas suprantama ir viskas turi pabaigą.

Gal užklausime, — kodėl vėl reikėjo Aušros laikus narstyti, kai jie smulkiai ir seniai išnarstyti kultūros istorijoje ir beletristikoje. Pastarieji narstymai jau yra sudėti kažkur ant lentynų, vyresniųjų pamiršti, jaunesniems gal visai nežinomi. Norint juos patikrinti, reikėtų ilgokai ieškoti. O štai į duris pabeldžia V. Alanto romanas ir prieš mūsų akis nupiešia gana smulkų paveikslą.

Apie mecenatą

Šis romanas laimėjo Dirvos konkursą (\$3,000). Mecenatas — Simas Kašielionis, neseniai baigęs fizinę žmogaus egzistenciją. Kašielionį čia rašąs pažįsta nuo Simo jaunystės. Tada jis žmonėms buvo ne Simas, bet Šimelis. Vasaromis atvažiuodavo į Noragėlių kaimą pas gimines, Janavičių sodybon. Todėl ir sakydavo visi — Janavičiaus Šimelis.

Ta sodyba — dr. Simo Janavičiaus tėviškė. Dr. Janavičius su rašančiojo

tėvu tais pačiais metais kaimynystėje gimė, kartu augo, ganė ir po rugius slapstėsi. Dr. S. Janavičius, Alytaus mieste ir apskrityje nepriklausomybės pradžioj įkūręs daug įstaigų, kažkuriuo metu tautininkų generalinis sekretorius, Kašeliioniui, rodo, buvo dėdė. Noragėliuose S. Kašelionis rodydavosi tuo laiku madingomis baltomis kelnėmis ir auliniais batais. Aukštas, laibas, kaimo šviesesnių bernų apsuptys, žingsniuodavo vieškeliu, žmonėms tariant, — gražiai nauaugęs Janavičiaus šimelis. Mes, vaikai, taip pat stebėdavomės.

Nuvažiavęs Čikagon giminių aplankyti, dažnai jau rasdavau Simą laukiantį, kad apie Noragėlius pakalbėtume. Kai Jaunimo centre kartą reikėjo užlipti ant scenos, Simas į tą pačią sceną atsiuntė formalią sveikinimą telegramą ir formalią šampano bonką. Pasibaigus programai, ilgokai "pasivaikščiojome" po Nauragėlius.

Spaudoje buvo klausta, kodėl savo santaupas S. Kašelionis paaukojo literatūrai. Man atsakymas yra aiškus: skatino dzūkiška dora. Gyveno vienas, pagalbos reikalingų artimųjų neturėjo, daug tėviškos globos susilaukė iš dr. S. Janavičiaus, mėgusio kūrybą, jaunystėje jautė paramą iš tautininkų srovės, pats mėgo skaityti ir Lietuvoje bendradarbiavo spaudoje, nebuvo šykštus, tad ir nukreipė rankų bei prakaito vaisius literatūrai per Dirvą. Jis nepamiršo nei jaunystės, nei jos aplinkos, nei savo globėjų. Sentimentu švelnino tikrovę, atsiteisimo jausmu rado, kur tinkamai nukreipti savo finansus.

Geras buvo žmogus kaimynas Šimelis, kurį ir šiandien, tarsi aiškioje nuotraukoje, matau žingsniuojantį Noragėlių vieškeliu.

Atsiminimai apie vyskupą Teofilį Matulionį

"Tėviškės žiburiai" 1986 m. liepos 28 d. išspausdino J.B. paruoštą straipsnį "Lietuvių rūpesčiai kita-taučių spaudoje". Straipsnyje autorius pamini Paryžiaus lenkų leidžiamus "Zeszyty Hystoryczne", kurie

1986 m. 75-ame sąsiuvinyje išspausdino B. Krzyzanowskio atsiminimų II dalį, kur autorius rašo, kad jis, sovietams užėmus Vilnių, 1944 m. buvo suimtas ir kalintas NKVD (dabartinio KGB) rūmų Vilniuje rūsyje. Ten 1946 m. prieš Kūčias buvęs atvestas "aukštas, lieknas ir žilas dvasiškis", kaip vėliau paaiškėjo, Kaišiadorių vyskupas Teofilis Matulionis.

Visi kaliniai vyskupą tuoju pami-
lo, nes jis buvo linkęs visiem patarnauti, juos paguosti. Vyskupas didesnę savo gyvenimo dalį buvo praleidęs tarnaudamas lenkams ir gudams, gyvenimą leidęs Rusijoje, daugiausia sovietų kalėjimuose. Vyskupas tada prisipažinęs, kad tai yra jau aštuntosios kalėjime praleistos Kūčios.

Vlikas Geštapo naguose

1986 m. rugpjūčio - rugsėjo "Pasaulio Lietuvis" išspausdino eilę Broniaus Nemicko išverstų vokiečių dokumentų, laikomų JAV archyvuose. Dokumentai kalba apie pogrindyje susikūrusios tuometinės Lietuvos politinės vadovybės, arba Vliko, sunaikinimą ir to sunaikinimo pasėkmes kovoje prieš nacius. Dokumentus atpasakoti neįmanoma, reikėtų juos ištisai perskaityti, bet iš jų matyti, kad naciai Vliką laikė labai pavojinga jėga ir dėlto labai brutaliai stengėsi jį sunaikinti. Gestapai tas sunaikinimas pavyko, nes tokia krašto vadovybė po šito sunaikinimo jau niekada neatsirado. Net ir septynerių partizaninio karo metų laikotarpyje, kada tauta kovojo žūtbutinę kovą su brutaliausiu sovietiniu okupantu, viena krašto vadovybė nebuvo sudaryta.

Lietuva pasauliniame krikšč. demokratų suvažiavime

1986 m. rugsėjo 30 d. "Draugas" išspausdino Amerikos lietuvių veikėjo inž. Antano Rudžio straipsnį "Pasaulinis krikščionių demokratų suvažiavimas", kuriame autorius painformuoja, kad 1986 m. birželio 4 - 6 Lisabonoje įvykusi "Pasaulinė krikščionių demokratų internacionalo generalinė asamblėja, Lietuvių kri-

kščionių demokratų s-gos siūlymu, priėmė vienbalsiai rezoliuciją, kurioje primenama Sov. S-gos okupacija ir nuolatinė tautinė, religinė, ekonominė ir socialinė priespauda ir teigiama, kad Europos saugumas ir taika negali būti užtikrinta tol, kol visoms Europos valstybėms, kurioms agresijos keliu buvo išplėsta laisvė, bus suteikta galimybė pačiom laisvai spręsti savo reikalus ir atgauti savo teises tarptautinėmis deklaracijomis pripažintose teritorijose. Rezoliucija, be to, ragina grąžinti iš Sibiro kalėjimų ir darbo stovykų visus politinius kalinius, smerkia Lietuvos užpuolimą ir okupaciją, reikalauja atitraukti sovietų kariuomenę ir jų agentus ir užtikrinti apsisprendimo teisę J.T. prižiūriniais laisvais balsavimais.

Lietuvos istorijos problemos

1986 m. spalio 10 išspausdino dr. Ign. Urbono straipsnį "Lietuvos istorijs problemos. Lietuvos krikštas ir istoriniai šaltiniai". Ruošiantis minėti Lietuvos apsikrikštijomo 600 m. sukaktį, mūsų spaudoje netrūksta įvairių tuo klausimu pasisakymų. Šiame straipsnyje autorius nagrinėja lenkų istorinius šaltinius. Pagrindinis tuo klausimu šaltinis esąs istoriko kan. Jono Dluogošo lotynų kalba parašyta 12 tomų istoriją, kurios 10-tame tome liečiamas Lietuvos krikštas. Esą 1387 m. Jogaila su Jadvyga ir daugelių kunigaikščių, vyskupų ir kunigų, atvykę į Lietuvą, apkrikštijo visą tautą, sudauždami stabus. Šiame krikšte Vytautas visai neminimas. Tokios Dluogošo paskalos kartojamos lenkų ir lietuvių istorikų jau per visus 600 m. Pagal autorių lietuviai istorikai gali būti pateisinami, nes kitų šaltinių nėra, o ir tie patys yra ne mūsų, bet kaimynų rankose.

Autorius nurodo, kad 1986 m. atsirado keletas lietuviams malonesnių žinių tuo klausimu. Atrasta Mindaugo katedra Vilniuje, o Kernavėje atkastas senas miestas su gatvėmis, galėjęs turėti apie 5000 gyventojų, tad pagal ano meto mastus tikras did-

miestis, galėjęs būti pirmąja Lietuvos sostine, kurios mūsų istorikai taip ilgai ieškojo.

Be to, iš Lenkijos gauta istorinių šaltinių, kurie įgalina kritiškai vertinti Dluogošo istoriją apie Lietuvos krikštą. Vienas tų dokumentų vadinasi "Interrarium Krola Wladislawa Jagiely 1386 - 1434." (Karaliaus Vladislavo Jogailos kelionės 1386 - 1434) Dokumentas buvo paskelbtas Varšuvoj 1972 m. Čia surašyta, kur ir kada Jogaila buvo, ką jis ten veikė ir kas jį lydėjo. Pagal šį dokumentą Jogaila atvyko į Vilnių 1387 m. vasario 17 ir buvo čia tik 5 dienas iki vasario 22 d. Jogailos į Lietuvą nelydėjo nei karalienė Jadvyga, nei lenkų vyskupai, nei kunigai ar didikai. Jokie masinio letuvių tautos krikšto nebuvo, o Jogaila tik paskelbė tris privilegijas: vieną, kad katalikybė yra pirmaujanti religija, antrą privilegiją — atnaujinti Vilniaus vyskupijai ir trečią privilegiją — Lietuvos bajorams.

Tad Dluogošas, rašydamas apie Lietuvos krikštą 40 metų praėjus nuo Jogailos mirties, pasinaudojo šiomis privilegijomis ir sukūrė Lietuvos krikšto fantaziją. Pats Dluogošas yra gimęs 1415, todėl negalėjo būti Lietuvos krikšto liudininku, net ir Lietuvoj nėra niekad buvęs, bet Lietuvos nemėgo ir ją vaizdavo labai tamsią, nes ji buvo pagoniška.

Pats Jogaila savo privilegijoje neįsako krikštyti pagonis, bet tik priimti katalikų religijos pirmumą Lietuvos valstybėje. Todėl atrodo, kad tuo metu Lietuvoje krikščionybė jau buvo žinoma, nes tuo metu Vilniuje jau buvo 6 katalikų bažnyčios ir 12 stačiatikių cerkvių (taip teigia dr. Jerzy Ochmanski savo veikalė "Dawna Litwa", 1982). Be to, reikia atsiminti, kad visa rytinė Lietuvos dalis jau buvo krikščioniška — stačiatikiška.

Kad to meto Lietuva nebuvo tamsi ir atsilikusi, kaip Dluogošas tvirtina, rodo Britanijos pasiuntiniu Ghillebert de Lannoy, kuris 1413 - 14 m. lankėsi Lietuvoje, paliktas kelionės dienynas, kuriame jis rašo, kad kara-

liaus dvaras Lietuvos sostinėje, vardu Vilnius, savo puikumu buvo nepaprastas. Trakų pilis saloje, lyginant ją su Vakarų Europos pilimis, buvo moderniškiausia.

Mūsų veiksniai

1986 m. spalio 23 ir 30 numeriuose "Dirva" išspausdino vieno iš Vliko steigėjų Balio Gaidžiūno straipsnį "Atvirai pasikalbėkime apie mūsų veiksnius. Amerikos Lietuvių Taryba, Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas, Lietuvių Bendruomenė ir kiti veiksniai."

Ilgesniame straipsnyje autorius kalba apie: 1. Kuris iš tų veiksmų vyriausias? 2. Kur nesusklausymo šaknys? 3. ALT, VLIK ir Bendruomenės gimimas, 4. Bendruomenės chartą rašant kilę rūpesčiai, 5. Kokie priekaištai veiksniams daromi, 6. Ar yra ir daugiau savistoviai veikiančių veiksmų? 7. Ar į veiksmų darbą jungiamas jaunimas, 8. Ar esančius veiksmus reikia naikinti? 9. Reikia išnaudoti žvaigždinius įvykius ir 10. Ir pagaliau — atverskim antrąją medalio pusę.

Reikia autorių pagirti už tokios "karsčios" temos nuosaišką nagrinėjimą, dėstanti mintis be užgauliojimų kitokio politinio nusistatymo žmonėm ir atvirai ieškanti visiems lietuviams priimtino sprendimo.

1941 m. Lietuvos sukilimas

1986 m. lapkričio 1 d. "Draugas" išspausdino buv. JAV diplomato dr. Vytauto A. Dambravos straipsnį "1941 m. Lietuvos sukilimo palikimas".

Pagal autorių tas sukilimas palaiko mummyse laisvės viltį ir užtikrina tautos gyvybę ateinančioms kartoms, o jo metu sudėtosios aukos yra mūsų stiprybė ir įpareigojimas dirbti dėl laisvės idealo. Valstybinės nepriklausomybės atstatymas iš pagrindų sugriovė vienintelį sovietų argumentą agresijai ir okupacijai pateisinti, esą pati Lietuva savanoriškai įsijungė į Sov. S-gą. Jei paskutinieji nepriklausomos Lietuvos gyvenimo įvykiai, kai ultimatumai, nepriklausomybės ne-

tekimas, masiniai gyventojų trėmimai, rodė mūsų silpnumą, tai herojiškas 1941 m. sukilimas visus įtikino, kad lietuvių tauta yra sveika, stipri ir narsi.

Autorius teigia, kad 1939 m. paskelbtas Lietuvos neutralumas galėjo būti sėkmingas tik tada, jei vyriausybė būtų mobilizavusi visas valstybės karines pajėgas, galbūt su Latvija, Estija ir Suomija.

Amerikos lietuvių simbolis

"Dirva" 1986 m. spalio 30 ir lapkričio 6 ir 13 numeriuose išspausdino Vytauto Abraičio kalbą, pasakytą ALT suvažiavime, prisimenant Antaną A. Olį.

Antanas Olis yra Amerikoje gimęs lietuvis. Išaugęs Lietuvos mylėtojo Olševskio-Olišausko šeimoje, Antanas Olis jau pačioje jaunystėje parodė savo gabumą moksle ir muzikoje. Jis daug dirbo "Margučio" radijuje — net visą 30 metų. Jis buvęs didelis visų kultūrinių darbų planuotojas ir turėjo plačią lietuvių vienybės mintį, pagarbą kitaip mąstantiems. Jis vienas 1948 m. iš Vokietijos perkėlė lietuvių dailininkų darbų parodą į Ameriką, kaštavusią jam apie 20,000 dol. Jis buvo išrinktas tautininkų įsteigtos Lietuvai vaduoti sąjungos ir Tautinio lietuvių šalpos fondo pirmininku. Fondas buvo įregistruotas Amerikos įstaigose ir priklausė karo metu įsteigtai War Relief Control Board. Šis faktas atidarė duris ir 1944 m. steigtam United Lithuanian Relief Fund of Amerika pašalpom gauti iš National War Fund. Įsiregistravimas padėjo mūsų Balfui apsiginti nuo Sov. S-gos užmačių, kad visos National War Fund skiriamos sumos eitų per Russian Relief Fund.

Olio vadovaujama Amerikos lietuvių misija lietuvių tarpe išplatino karo paskolos lakštų už 5 mil. dol. ir surinko apie 1 mil. parašų, prašant atstatyti nepriklausomą Lietuvą po karo. Be to, Olis sugebėdavo suorganizuoti didelio masto lietuvių sąskrydžius, kuriuose dalyvaudavo Amerikos senatoriai ir atstovų rūmų nariai.

Olis, nors ir buvo tautinės srovės žmogus, bet ir pats taip darė ir kitus ragino Lietuvos ir lietuvių reikalus statyti aukščiau už savo partijas.

Amerikos herarchai ir okupuotos Lietuvos katalikai

“Draugas” lapkričio 6 d. išspausdino J. Kj. straipsnį “Lietuvoje vyksta karas prieš Dievą”, kuriame autorius atpasakoja spalio 25 d. paminėtą Lietuvių katalikų religinės šalpos 25 m. veiklos sukaktį, kurios metu reikšmingą kalbą pasakė Čikagos arkivyskupas kardinolas Joseph Bernardin, pažadėdamas Lietuvos katalikų vargus iškelti būsimoje Amerikos vyskupų konferencijoje. (Kiek vėliau konferencija vienbalsiai priėmė rezoliuciją, reikalaujančią Sov. S-gą gražinti nusavintas katalikų bažnyčias, netrukdyti žmonėm atlikti religines pareigas ir išleisdinti Šventąjį Raštą. Be to, buvo sudaryta speciali komisija katalikų persekiojimui sekti ir juos viešumon kelti. K. J.). Tai vienas ryškesnių Amerikos katalikų žygių padėti persekiojamai bažnyčiai Lietuvoje. Šito viso įvykio sumanytojas ir jūdintojas yra lietuvių vyskupas Paulius Baltakis, O.F.M.

Tylūs darbai Lietuvai

“Tėviškės žiburiai” lapkričio 4 išspausdino pasikalbėjimą su 25 m. savo veiklos mininčia Lietuvių Katalikų Religinės Šalpos reikalų vedėju kun. Kazimieru Pugevičium. Pasikalbėjime kun. Pugevičius paaiškino, kodėl buvo įsteigta ši org-ja ir kodėl nebuvo tenkinamasi bendra Balfio atliekama lietuvių šalpa. JAV episkopatui paskyrus 20,000 dol. Lietuvos Bažnyčiai šelpti, buvo pareikalauta, kad ta šalpa būtų dvasininkų administruojama, o jos atsiradimas Balfio veiklai visai nepakenkė. Savaiame suprantama, kad parama teikiama tik neoficialiais keliais, todėl nei apie jos

dydį, nei kam ji tenka, viešai neskelbiama. Priespauda okupuotame krašte kenčia ne tik sąžinės kaliniai, bet ir jų šeimos, bet jiems siųsti siuntinius tiesiog yra negalima, tad reikia surasti būdus parama suteikti slapta. Paramos gaunama iš kitataučių Amerikos parapijų su jų episkopato leidimu.

Prie Religinės šalpos veikia ir Lietuvių informacijos centras, kurį iššaukė pats gyvenimas ir Religinės šalpos reikalai. Informacijos centro veiklą iš pradžių rėmė ir PLB ir Kanados LB ir PLJS, bet pastaruoju metu centrą išlaiko tik Religinė Šalpa. Be to, LIC rūpinasi ir “Lietuvos katalikų Bažnyčios kronikų” vertimu į anglų k. ir jos paskelbimu Amerikos vyskupams, valdžios įstaigoms ir mokslo institucijoms.

Kaip iškilo gen. Vitkauskas?

1986 m. lapkričio 20 “Dirva” paskelbė Vytauto Meškausko serijinio straipsnio 3-čią dalį “Broliai Vitkauskai”. Čia autorius, pasiremdamas tam tikrais šaltiniais, dėsto, kad paskutinis nepriklausomos Lietuvos min. pirm-kas Antanas Merkys ir buv. paskutinis Lietuvos kariuomenės vadas gen. Vitkauskas susipažino, tarnaudami caro armijoje Rumunijos fronte. Tuo pat metu Vitkausko brolis Juozas Petrapilyje prisidėjo prie bolševikų ir 1917 m. pateko net į “Pravda” redakciją ir bendradarbiavo lietuvių komunistinėje spaudoje. Vokiečiams iš Lietuvos traukiantis Juozas Vitkauskas buvo atsiųstas į Lietuvą Panevėžio darbininkų agituoti. Panevėžio darbininkų taryba jį išrinko kariniu komisaru, ir jis suorganizavo “Panevėžio raudonąjį batalioną”. 1919 m. Lietuvos kariuomenės kovose prie Panevėžio Juozas Vitkauskas pateko į lietuvių nelaisvę, ir 2 pėst. pulko karo lauko teismo sprendimu buvo sušaudytas.

Caro armijos karininkas Vincas Vitkauskas įsijungė į Lietuvos atstatymo darbą ir 1919 m. vasario mėn. buvo paskirtas Raseinių aps. komendantu ir organizavo pasipriešinimą prieš bermontininkus. 1920 m. buvo perkeltas į 7 pėst. pulką ir dalyvavo kautynėse prieš lenkus. Čia būdamas jis sužinojo apie brolio mirtį, ir kovo 19, brolio vardo dienos proga, Ukmergėje parašė brolio įsitikinimus garbinantį eilėrašį.

Lietuvos katalikų veikėjas kun. Mykolas Krupavičius, aplankęs Lankeiškių kapines, kur buvo palaidotas Juozas Vitkauskas, pasipiktino paminkle iškaltais Vinco Vitkausko surkurto ketureilio – bolševikiniais žodžiais. Bet 1920 m. Lietuvos krašto apsaugos ministeris plk. Žukas, pats būdamas liaudininkas, norėjo Vitkauską atleisti iš kariuomenės, bet jį užtarė Merkys. 1926 m. Merkys su Krupavičium tarėsi dėl sukilimo ir sudarė jo štabą, kurio priešaky buvo gen. Ladiga, o nariais — gen. št. plk. Skorupskis ir mjr. Plechavičius.

Į gruodžio 17 d. įvyksiančią prezidento Griniaus 60 m. sukaktį buvo sukviesti visų kariuomenės dalių vadai. Į ją atvyko ir plk. Vitkauskas, bet sustojo ne karininkų ramovėje, o pas savo uošvius Kundrotus Aleksote. Po tą naktį įvykusio perversmo plk. Vitkauskas buvo paskirtas Aukštųjų karininkų kursų lektorium, vėliau — perkeltas į pėstininkų inspekciją, kur buvo labai pareigingas, ruošdamas kariuomenės statusus ir rūpindamasis kariuomenės mokymo reikalais.

Merkiui būnant ministrių pirmi-ninku, gen. Raštikis buvo “išėstas” iš Lietuvos kariuomenės vado pareigų, o Merkys, turėdamas prezidento Smetonos pasitikėjimą, į jo vietą įpiršo gen. Vitkauską, nes kitas kandidatas į šią vietą, gen. Pundzevičius, buvęs įtariamas simpatizuojąs krikščionims demokratams.

Klaidos atitaisymas. 1986 m. “Kario” Nr. 10, Tremties trimto” p. 470, 3-je skiltyje išspausdinta pavardė Butkauskas, o turi būti Rutkauskas; Rockforde esanti ne kuopa, o šaulių būrys.

Su š. m. "Kario" pirmuoju numeriu įvedamas naujas skyrius — "Žvilgsnis į politiką", kurio pagrindinis bendradarbis yra dr. Jonas A. Stiklorius.

Jis gimė Tilžėje, baigęs Klaipėdoje VD gimnaziją, Berlyno universitete baigė teisės mokslus. Teisės mokslų daktaratą įsigijo jau JAV, Filadelfijoje, Temple universitete. Visą laiką reiškiasi visuomeninėje veikloje LB, o paskutiniu metu yra Vliko valdyboje. Spaudoje rašo įvairiais klausimais. Už rašinį "Karyje" "Du ultimatumai", išspausdintą 1985 m. "Kario" Nr. 3, jis yra laimėjęs premiją.

Į 1986 METUS PAŽVELGUS

1986 metai pasižymėjo pirmoje eilėje tuo, kad neįvyko atominis karas. Tas faktas visai nėra savaime suprantamas, turint galvoje, kad abi galingiausios valstybės, Sovietų Sąjunga ir Jungtinės Amerikos Valstijos, turėjo ir tebeturi atominių, branduolinių ginklų tiek, kad užtektų visame žemės rutulyje išnaikinti ne tik visą civilizaciją, bet net ir betkokią gyvybę. Sovietų Sąjunga, žinoma, neatsisakė savo galutinio tikslo — užgrobti ir sukomunistinti visą pasaulį, visus penkis kontinentus, bet jie gerai žino, kad pirmoji, pagrindinė kliūtis, neleidžianti jiems užgrobti pasaulį, yra Amerika su įspūdingu arsenalu. Sovietai taipogi žino, kad jie, tiesa, gali savo atominiais ginklais sunaikinti Ameriką, bet jie tą gali padaryti tik iššaukdami priešpuolį iš Amerikos pusės, kas jiems reikštų nemažiau kaip tikrą savizudybę.

Prezidentui Reaganui 1986 metai

bent pradžioje buvo visai geri ir sėkmingi. Jam yra jau 75 metai, kas reiškia, kad jis yra seniausias prezidentas Amerikos istorijoje, bet jis yra nepaprastai populiarus; juk 1984 metais, kai jis buvo perrinktas antrajai kadencijai, jis laimėjo rinkimus net 49 iš 50 valstijų.

Kai prezidentas Reaganas susitiko Islandijos saloje su sovietų gen. sekretorium M. S. Gorbačiovu, jis sėkmingai pasipriešino Gorbačiovo reikalavimui, nesutikdamas atsisakyti naujosios gynimosi sistemos, "Strategic Defence Initiative" (Strateginės apsigynimo iniciatyvos), kuri užtikrina, kad sovietų siunčiamos atominės raketos negalės pasiekti Amerikos žemyno. Kai tai nepavyks, karinė ir tuo pačiu politinė padėtis pasaulyje pagrindinai pasikeis, nes tada bus ga-

lima sumažinti atominių ginklų skaičių iki minimumo, arba net visai juos sunaikinti. Tas fatas tada įgalintų ryškiai sumažinti milžiniškas išlaidas, dabar skiriamas atominiam ginklams, tokiu būdu sutaupant lėšas pozityviems tikslams.

Metų bėgyje prezidentas Reagan taipogi parodė ryžtą kovoti prieš teroristus ir juos palaikančias valstybes, pasiūsdamas bombonešius į Libiją, kur jie diktatoriui Kadafy davė gerą pamoką, kad nereikia užsiimti terorizmu.

Į metų galą iškilo prezidentui Reaganui nemaloni afera, kai spauda paskelbė, kad jo štabo karininkai būk tai pardavę ginklų Irano Ayatollos valdžiai ir dalį už tai gautų pinigų paskyrę Nikaragvos anti-komunistiniams sukilėliams. Kaip tas nemalonus reikalas išsispres, dabar, žinoma, sunku pasakyti.

Černobylio atominio reaktoriaus sproginimas buvo nepaprastai didelis smūgis Sovietų Sąjungai bei jos prestižui, bet jis taipogi pastatė į rimtą pavojų visą eilę Europos tautų, jų tarpe ir mūsų okupuotą tėvynę. Mums, lietuviams, ypač nejauku pažvelgti į Sovietų pastatytą atominį reaktorių Lietuvos žemėje, Ignalinoje, kuris žinovų nuomone, yra didžiausias atominis reaktorius visame pasaulyje (tai rekordas, kuris mūsų visai nedžiugina) ir kuris yra labai panašus, statytas tais pačiais techniškais principais, kaip sproges reaktorius Černobylyje. Jeigu — neduok Dieve — Ignalinos reaktoriuje įvyktų sproginimas, panašus į sproginimą Černobylyje, tad reikėtų skaitytis su tikrai baisia galimybe, kad tai reikštų Lietuvį tautos galą.

Žinant Sovietus ir jų kėslus į lietuvių tautą, kyla nejaukus įtarimas, kad jie, vadovaudamiesi šiais nežmoniškais tikslais, tyčia pastatė didžiausią ir tuo pačiu pavojingiausią atominį reaktorių ne rusų, bet lietuvių gyvenamoje žemėje. Juk sprgimo atveju jie atsikratytų jeigu ne visa lietuvių tauta, tai bent didžiausia jos dalimi, kuri, taip narsiai gindamasi nuo so-

vietinių užmačių ją pavergti ir sunaikinti, sudaro jiems tiek daug vargo ir sunkumų.

Demonstracijos Austrijoje

Lapkričio mėnesio pradžioje Austrijos sostinėje, Vienos mieste, prasidėjo didelė tarptautinė konferencija, kurioje dalyvavo net 35 valstybių užsienio reikalų ministrai. Ryšium su šia konferencija Vienos mieste vyko estų, latvių ir lietuvių anti-komunistinės demonstracijos, kurios buvo plačiai aprašytos mūsų spaudoje. Šia proga verta pažvelgti bent trumpai į tos konferencijos raidą, istoriją, jos esmę ir reikšmę.

Pasaulyje jau seniai buvo priimta kad, kai dvi ar daugiau valstybių įsivelia į karą, tad, vienai kuriai pusei laimėjus, ir nugalėtojai ir nugalėtieji sueina derybų ir tada pasirašo taikos sutartis. Taip, pvz. buvo 1918 metais, kai pasibaigė pirmasis pasaulinis karas. Tais metais nugalėtieji aliantai, būtent JAV, Didžioji Britanija, Prancūzija, Italija ir Japonija iš vienos pusės ir nugalėtoji Vokietija iš kitos pusės, Paryžiaus priemiestyje, Versalyje, suėjo deryboms, kurios pasibaigė garsiosios Versalio sutarties pasirašymu.

Kai, tačiau, 1945 metais pasibaigė Antrasis pasaulinis karas, tokia ar kitokia taikos sutartis nebuvo pasirašyta. Čia ne vieta leisti į aiškinimus, kodėl tokia sutartis nebuvo pasirašyta; be to, ir žinovai nevisai sutaria dėl motyvų. Antrojo karo didžiausia lai-

mėtoja, tur būt, išėjo Sovietų Sąjunga, kuri pasigrobė nepaprastai daug teritorijos — Vokietijos rytinį trečdalį, Lenkiją, Čekoslovakiją, Austriją, Vengriją, Rumuniją, Bulgariją etc.

Sovietams tačiau rūpėjo šituos laimėjimus koku nors būdu įteisinti ir todėl jie daugelį metų, įvairiomis progomis, spyrė kitas valstybes, pirmoje eilėje Vakarų sąjungininkus, Ameriką ir Angliją, surašyti ką nors panašaus į Taikos sutartį. Vakarai pagaliau sutiko ir dėl to 1975 metais Helsinkio mieste, Suomijoje, buvo sušaukta 35 valstybių konferencija, kuri pasibaigė tuo, kad visos dalyvaujančios valstybės pasirašė pareiškimą (ne formalią sutartį), užtikrinantį sovietams jų laimėjimus. Vakarų valstybės tačiau pasinaudojo šia proga pareikalauti iš sovietų, kad jie į tą pareiškimą įrašytų ir tam tikrus nuostatus, kuriais sovietai įsipareigoja gerbti pagrindines žmogaus teises. Sovietai sutiko įrašyti šiuos nuostatus, nenujausdami, tur būt, kokią jie sau užsikrovė naštą ir kokį gražų įrankį jie tuo suteikė laisviesiems vakarams reikalauti iš jų bent minimalių žmogaus teisių gerbimo. Tame pačiame Helsinkio pareiškime buvo taipogi įrašytas nuostatas, reikalaujant reguliarių tolimesnių konferencijų, kuriose būtų patikrinama, kaip sovietai vykdo šiuos jų pačių pasirašytus įsipareigojimus. Tokiu būdu vyko įvairios konferencijos, kurių vienas iš tikslų buvo patikrinti, kaip sovietai ir

kiti dalyviai vykdo šiuos žmogaus teises ir jų apsaugą liečiančius nuostatus. Konferencijos vyko: 1977 - 78 Belgrade, Jugoslavijoje, 1978 m. Montreaux, Šveicarijoje, 1979 m. Valletta, Maltos saloje, 1980 m. Hamburge, Vokietijoje, 1980 m. Madride, Ispanijoje, 1984 m. Berne, Šveicarijoje, 1984 m. Atėnuose, Graikijoje, 1984 m. Venecijoje, Italijoje, 1985 m. Ottawoje, Kanadoje, 1985 m. Budapešte, Vengrijoje, 1986m. Berne, Šveicarijoje ir pagaliau — Vienoje, Austrijoje.

Šios konferencijos reikšmė aiškėja iš fakto, kad visos valstybės atsiuntė savo užsienio reikalų ministrus: Jungtinėms Amerikos Valstijoms atstovavo ir jos delegacijai vadovavo Secretary of State George Shultz. Sovietų delegacijai vadovavo užsienio reikalų ministras Edvard Savarnadze. Konferencijos pradžioje lapkričio 5 d. ministras Shultz pasakė įdomią kalbą, kurios viena iš pagrindinių minčių buvo maždaug šitokia:

Mes labai norėtume tartis ir sudaryti sutartis įvairiais reikalais su Sovietų Sąjunga, tačiau kaip mes galime tartis su valstybe, kuri Helsinkyje iškilmingai pasižadėjo padaryti kai kuriuos dalykus, gerbti žmogaus teises etc., bet kuri šių pažadų nevykdo.

Kalba buvo aiški, ir ne tik mus, bet ir kitų pavergtųjų tautų atstovus džiugino.

Iš viso norime tikėtis, kad ateinan tieji metai bus, jeigu ne geresni, tai bent neblogesni, negu praėjusieji.

Smiltynės paplūdimys Baltijos jūroje

Lietuvos Kariuomenės šventė Detroite

Lietuvos kariuomenė buvo šiemet paminėta Detroite oro bangomis per abi radijo valandėles.

Iškilmingas Kariuomenės šventės minėjimas įvyko 1986 m. lapkričio 23 d. Minėjamą suruošė LKV Ramovė S-gos Detroito skyrius, vadovaujamas Vytauto Kutkaus.

Minėjimas pradėtas iškilmingomis šv. Mišiomis Šv. Antano bažnyčioje 10:30 val. ryto. Dalyvavo 7 vėliavos su palyda: JAV, Lietuvos, Savanorių - Kūrėjų, Stasio Butkaus šaulių kp., Švyturio jūrų šaulių kp., Gabijos tunto, Baltijos tunto ir Dariaus - Girėno Klubo. Matėsi veidų ir iš kitų parapijų. Šv. Mišias atnašavo ir jautrų pamokslą pasakė kleb. kun. Alfonsas Babonas. Šv. mišių metu giedojo parapijos choras, vadovaujamas muz. Stasio Slizio. Solo ir duetą giedojo St. Slizys ir Birutė Januškienė.

Akademinę minėjimo dalį Šv. Antano parapijos svietainė pradėjo ir pravedė LKV Ramovė S-gos Detroito skyriaus pirmininkas Vytautas Kutkus. Savo žodyje jis prisiminė kariuomenės šventes nepriklausomoje Lietuvoje, kur pamaldose ir minėjimuose organizuotai dalyvaudavo visi moksleiviai. Prisiminė pirmąjį žuvusį kareivį Povilą Lukšį, karininką Juozapavičių ir pirmąjį savanorį Stasį Butkų. Priminė savanorių sudėtas aukas. Pagerbti Detroite gyvenantieji savanoriai ir Klaipėdos Krašto vaduotojai, kurių jau tik keturi gyvena Detroite, kiti iškeliavo į amžiną poilsį. Gyvieji, šio minėjimo dalyviai, Stasys Šimoliūnas ir Vincas Tamošiūnas pagerbti prisegant jiems po gėlę. Atsistojimu ir tylos minute pagerbti 1986 m. mirę LKV Ramovė S-gos nariai mjr. Kazimieras Daugvydas ir ltn. Viktoras Perminas.

Paskaitą apie Lietuvos kariuomenę skaitė LKVS-gos Ramovė CV pirm. Antanas Jonaitis iš Klevelando. Jo gerai paruošta paskaita buvo gyvai, aiškiai, gražia taisyklinga kalba perduota. Dalyviai klausėsi įdėmiai. Jis kalbėjo apie lietuvių kariuomenę ir

kovas nuo seniausių laikų, apie kuriuos jau turime šaltinių, baigdamas nepriklausomos Lietuvos kariuomenę. Baigdamas pabrėžė: "Kariuomenė neduoda įsakymų, kariuomenė vykdo vyriausybės duotus įsakymus ir todėl kritiškuoju metu, kai prezidentas Antanas Smetona norėjo jėga pasipriešinti okupantui, ministerių kabinetas pasipriešino, todėl kariuomenė negalėjo sustabdyti priešų".

Išnešus vėliavas, prasidėjo minėjimo meninė dalis. Ligoninėn atsigulus Natalijai Slizienei, trio Birutė Januškienė, Česlava Pliūrienė ir Aldona Tamulionienė, vadovaujant muz. St. Sliziui, padainavo: Makačino — "Kur tas kelelis", liaudies dainą, harmoniz. Stasio Šimkaus — Siūbau, lingau paukštelis", Jono Šimkaus — "Lino žiedas" ir Benjaminio Gorbulskio — "Saulėlydis tėviškėje". Dainininkės, pasipuošusios gražiais tautiniais rūbais, atrodė šventiškai gražiai. Gražūs tautiniai rūbai puošia kiekvieną moterį.

Minėjimas baigtas Vytauto Kutkaus padėka ir Lietuvos himnu.

Mažoj svietainė Detroito birutietės, talkinamos abiejų kuopų šaulių, paruošė vaišes. Susirinkę rengėjai su svečiais iš Klevelando bei vietiniais galėjo pasidalinti įspūdziais, pasikalbėti ir valandėlę pabendrauti. Vaišių suorganizavimu pasirūpino Birutės d-jos išdininkė Emilija Kutkienė.

PAMINĖTA LAPKRIČIO 23-JI ČIKAGOJE

Lietuvos Karinių Pajėgų atkūrimo 67-nių metų sukakties paminėjimas Čikagoje buvo š. m. lapkričio 23 d. Minėjamą surengė ir jį sėkmingai pravedė LKVS "Ramovė" Čikagos skyrius, L. D. K. Birutės dr-jai talkinant.

Minėjimas buvo pradėtas 10:15 val. ryto pamaldomis Tėvų Jėzuitų koplyčioje, kurias atlaikė ir tai dienai pritaikintą giliai prasmingą pamokslą pasakė tėv. J. Borevičius, SJ. Pamaldų metu Šv. mišių auką prie altoriaus nešė Čikagos ramovėnų bei birutininkių pirmininkai — M. Babickienė

ir K. Juškaitis. Gražiai giedojo mūsų iškilieji dainininkai M. ir V. Momkai. Pamaldose, neskaitant gausios visuomenės, su organizacinėmis vėliavomis dalyvavo Lietuvos kariuomenės kūrėjai savanoriai, ramovėnai, uniformuoti šauliai — Vytauto Didžiojo rinktinė, gen. T. Daukanto ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopos. Vėliavų rikiuotę tvarkė š. J. Gurevičius.

Po pamaldų, prie Lietuvos Laisvės kovų paminklo išsirikiavus organizacijų vėliavoms, buvo pravestos Lietuvos karių, šaulių, partizanų ir laisvės kovotojų, žuvusių kovose dėl Lietuvos laisvės bei nepriklausomybės, pagerbimo apeigos. Jas pravedė LKVS "Ramovė" Čikagos skyriaus pirmininkas K. Juškaitis. Buvo pakeltos Lietuvos ir JAV-bių vėliavos. Aukurą uždegė, birutininkėms M. Babickienei ir Ivašauskienei asistuojant, Lietuvos gen. konsulas Čikagoje p. V. Kleiza. Ramovėnų vardu žuvusiems pagerbti vainiką prie Laisvės Kovų paminklo padėjo gen. št. plk. K. Dabulevičius, ramovėnams E. Vengianskui ir V. Garbeniui palydint. Jausmingą žodį tarė buvęs partizanų gretose, gyvas liudininkas ir aktyvus po II-jo pasaulinio karo okupuotoje Lietuvoje partizaninių kovų dalyvis J. Vaiciekauskas. Apeigos prie Lietuvos Laisvės kovų paminklo buvo baigtos Lietuvos Himnu.

Po šių prasmingų apeigų prie Lietuvos laisvės kovų paminklo, tolimesnė minėjimo dalis buvo pravesta Jaunimo Centro mažoje salėje prie pietų stalo, kurioje dalyvavo virš 100 tautiečių. Svečių tarpe matėme Lietuvos gen. konsulą p. V. Kleizą, dr. K. Ėringį, gen. št. plk. K. Dabulevičių, LDK Birutės dr-jos p-irm. M. Babickienę, tėv. J. Borevičių, SJ, kūrėjus savanorius J. Tamulį ir P. Steikūną, partiz. J. Vaicieauską, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės pirm. V. Išganaitį, iškiluosius dainininkus V. ir M. Momkus, šaulių dalinių pirmininkus ir kitus. Organizuotai dalyvaudami du atskirus stalus sudarė Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės, Gen.

T. Daukanto ir Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kp. uniformuoti šaulės - liai, stalą — LSS-gos Čikagos skautininkės.

Pasveikinęs gausiai susirinkusius, programą vedė K. Juškaitis, kuri buvo pradėta Lietuvos gen. konsulo V. Kleizos ramovėnams skirtu sveikinimo žodžiu. Ramovėnus dar sveikino: LDK Birutės dr-jos pirm. M. Babickienė ir Lietuvos Šaulių sąjungos tremtyje, taip pat ir Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės vardu – Sąjungos I-sis vicepirm. ir Vytauto Didžiojo rinktinės pirmininkas V. Išganaitis. Po sveikinimų, Lietuvos Kariuomenės kūrėjams - savanoriams J. Tamuliui ir P. Steikūnui birutininkė Ivašauskienė, visiems atsistojus pagerbiant, prisegė po gėlę. Toliau sekė minėjimo pagrindinis kiek ilgesnis žodis, kuriame dr. K. Ēringis aptarė žuvusių lietuvių karių istorijos eigoje aukos prasmę, supiltus jiems piliakal-

nius, pastatytus Lietuvoje paminklus ir jų reikšmę mūsų tautos istorijoje ir ateities kartoms.

Oficialią dalį išsėmus, atlikdamas trumpą meninę programą, malonią staigmeną pateikė lietuviškasis atžalynas. Ilgų ir karštų plojimų susilaukė mūsų jaunosios, mokyklinio amžiaus kartos atstovai — Jūratė Jankauskaitė, Audrutė ir Andriukas Gaižiūnai, su jaunatvišku jausmingumu padeklamavę minėjimo dvasiai artimus patriotinius apie karius ir savanorius bei Lietuvai laisvės troškimą eilėraščius, kurie net ašarą minėjimo dalyviams išspaudė.

Tuomi buvo baigtas Lietuvos Karių Pajėgų atkūrimo metinės sukakties paminėjimas, po kurio visiems dalyvavusiems buvo patiekti skanūs, birutininkių suorganizuoti pietūs. Pietų metu buvo pasivaišinta ir prikavos puodelio keletą valandų bendraminčių, malonioje karinės šeimos

nuotaikoje, ramovėnų - šaulių - birutininkių tarpe, pabendrauta.

Baigiant tenka tik pasidžiaugti Čikagos ramovėnų bei birutininkių organizuotumu ir lietuviškosios visuomenės gausiu, šiame giliai prasmingame minėjime dalyvavimu.

Vg.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Bronius Aušrotas. SUNKIŲ SPRENDIMŲ METAI. Lietuviškos knygos klubo leidinys. Aplankas dail. P. Jurkaus. Kaina minkštais viršeliais 8 dol., kietais — 12 dol. Spausdino "Draugo" spaustuvė 1985 m. 237 p. "Karys" šį leidinį aptarė 1986 m. Nr. 8 "Mūsų spaudoje pasižvalgius" skyriuje.

Marijus Blynas. TIKROJI PRAEITIS. Politinių, kultūrinių, istorinių straipsnių rinkinys. Išleido "Laisvosios Lietuvos" knygų leidykla 1986 m. Knygoje yra 224 p. Kaina — 6 dol.

Nidos kopos

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216
Šiuo adresu siūsti visą Tremties trimitui skirtą medžlagą

PASITINKANT 1987 NAUJUS METUS

Laikas rieda nepaprastu greičiu pakalnėn. Dar, berods, taip neseniai sveikinom Naujus 1986 metus, ir, štai, jie praeity. Jau 1987 Nauji metai pas mus. Juos pasitikom netikrumo ir baimės jausmo apimti. Kažko gero jie nežada. Pasaulis verda, kunkuliuoja. Viešpatauja jėga ir teroras. Televizijos ekranuose beveik kasdien matome kovų vaizdus, gaisrus. Gir-dime jaunuolių ir vaikų pasakojimus apie jų gimtuose kraštuose vykdomus persekiojimus ir kankinimus ne vien suaugusių, bet ir jų amžiaus vaikų. Apie jų tėvų, brolių ir seserų nužudymą... Ar tai normalu? Ar tai ne beprotybė?..

Žinių pranešėjai vietoj džiuginančių žinių, apie pasiektus laimėjimus moksle, mene, apie laimėtą kovą prieš epidemines ligas, beria vis sunkesnius kaltinimus JAV vyriausybei... Spėliojame, kur toks pranešėjas atsidurtų, jei taip kritikuotų ne šio laisvo, demokratinio krašto, bet kurio nors totalitarinio krašto vyriausybę, jame gyvendamas?... Spėliojame — kokia juoda ranka drumsčia tarptautinius vandenį, kas tuo naudojasi?..

Tebeieškoma nacių koloborantų, jie teisiami... Pamiirštam, kad jei vienas kitas padarė nusikaltimą prieš žydų tautą, tačiau lietuvis neįjutė neapykantos žydų tautai. Lietuvoj niekad nebuvo pogromų. Žydų tauta turėjo visas Lietuvos piliečių teises. Mes augom, mokėmės ir draugavom su žydų mažumos vaikais. Mes baisėjomės Hitlerio laikais Vokietijoje ir jų užimtuose kraštuose žydų persekiojimu. Hitleris buvo ne vien žydų, jis buvo ir lietuvių priešas. Jis okupavo Klaipėdos kraštą ir atplėšė nuo Lietuvos mūsų langą į platųjį pasaulį. Jo koncentracijos sto-

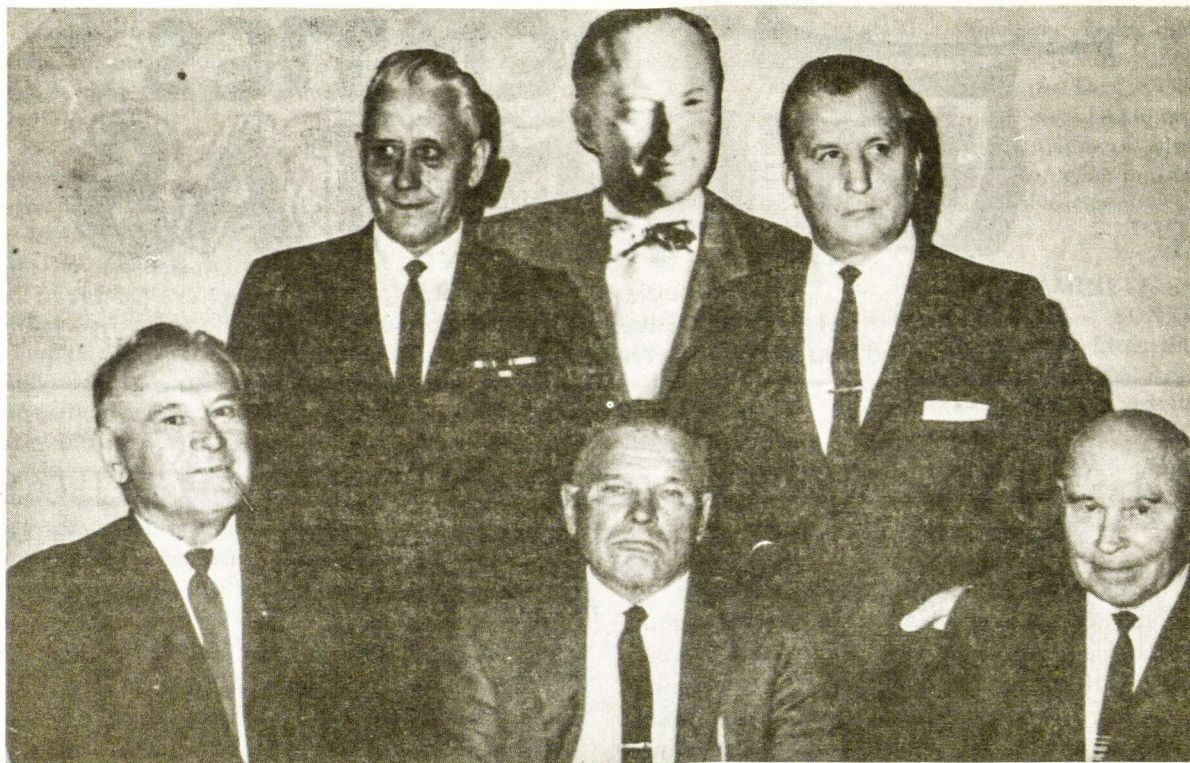
vyklose kentėjo ir mirė daugelis lietuvių intelektualų ir mokslo žmonių...

Mūsų rankos švarios, nesuteptos nei žydų, nei bet kieno kito krauju, mūsų sąžinė rami. Lietuviai slėpė, globojo, savo ir savo vaikų laisve ir gyvybe rizikuodami, žydų vaikus. Mes verkėm, kai į getą uždarė mūsų žydų kilmės profesorius, kurie mums perdavė savo žinias.

Kada teisiami vadinamieji nacių koloborantai, kyla klausimas — kas teis tuos, kurie vežė į Sibirą, į tolimuosius šiaurės negyvenamus plotus ramius, nekaltus Lietuvos, Latvijos ir Estijos gyventojus — vyrus, moteris, vaikus, kūdikius, senelius žiauriai mirčiai ir kančioms?... Kas teis juos už NKVD požemiuose nuo žiaurių kankinimų mirusius?... Kas teis už tuos milijonus nežmoniškose kančiose Gulago salyne alkstančius, šalančius, be vilties pragiedrulių leidžiančius savo gyvenimo dienas?

Prašykim ir melskim Tą, kurio rankose visų žmonių likimas, apšviesti mūsų vadovaujančių politikų protus visame pasaulyje, prašykime įkvėpti į jų širdis tiesos, teisingumo ir meilės dvasią, prašykime Jo baigti tuos baisius bandymus, leisti šių dienų vaikams augti be nuolatinės baimės, be neapykantos jausmų. Prašykime, kad jis savo dieviška ranka sustabdytų teroro ir karo veiksmus. Kad pasauly įsiviešpatautų Ramybė ir Taika.

Detroitė gyvenę Klaipėdos krašto vaduotojai: iš k. Vincas Tamošiūnas, mirę: Bronius Tatarūnas ir Kazimieras Špakauskas; antroj eilėj: Juozas Augaitis, Petras Bliūdžius ir Alfonsas Žiedas. Trūksta kpt. Stasio Šimoliūno. Nuotrauka fotokorespondento Kazimiero Sragausko

KARO MOKYKLA - KLAIPĖDA *Klaipėdos sukilimą pisimenant*

V. TAMOŠIŪNAS

1923 m. sausio 7 d. ankstyvą rytą Karo mokyklos 6-tos laidos budėtojas: "Koupa kelk, pilnoj aprangoj su šautuvais, apsirengę milinėmis išsirikiuoja prieš kareivines!" Majoras Svilas prabyla: "Vyrai, išvyka ilgesniam laikui, karinėm pratybom. Kviečiu tik savanorius, nenorintieji pasilieka kareivinėse. Savanoriai, norintieji vykti į žygį, 15 žingsnių į priekį, žengte marš!"

Neišėjo į priekį tik keletas. Mokyklos budėtojas surikiavęs nuvedė į valgyklą pusryčių ir čia pat mergaitės į duonmaišius įdėjo kiekvienam po keletą sumuštinių. Karininkai pasiėmė savo būrių kariūnus. Iš sandėlio gavome šovinių ir kiekvienas po granatą.

Rikiuotėje žygiuojame į Šančius. Netoli geležinkelio stoties pasukome į dešinę ir čia pat radome prekinius vagonus. Kiekvienas karininkas savo kariūnus susodino į vagonus ir įspėjo nedainuoti ir garsiai nekalbėti. Traukinys pajudėjo ir netrukus pasiekėm Kaišiadoris. Tuojau ėmėm spėlioti, ar į Vilnių važiuojam. Nuotaika gera. Atsidaro vagono durys ir paduoda ryšulius: Tamošiūnui, Memėnui, Puodžiūnui ir kitiems. Įsakė nusiųngti karinius ir apsilviki iš ryšulių civiliais rūbais. Vėl spėliojom, kad vykstam į Vilniaus kraštą.

Įspėjo, važiuojant per Latviją, visiškai nekalbėti. Visi supratom: važiuojam Klaipėdą vaduoti. Oras drėgnas, luoja. Traukinys sustoja lauke, skubiai išlipame ir greitomis vietinis vadovas veda per laukus; nusiavę batus perbrendam upokšnij. Mes jau Klaipėdos žemėj. Apsistojom

Kriukengene lietuvio vienkiemy. Priėmė mus kaip mylimiausius svečius. Man su keturiais vyrais paveda ant kalnelio prie plento užimti sargybą. Nereikėjo ilgai laukti. Nuo Klaipėdos pamatėm atvažiuojančią mašiną. Užsimaskavom abiejose kelio pusėse. Vokiečių žandarmerijos penkiems vyrams privažiavus, šokom iš griovio ir įsakę, "Rankas aukštyn!", suėmėm.

Pas ūkininką įjojo ryšininkas karininkas Labutis. Klaipėda apsupta. Nakvynė buvo labai jauki. Man anksti pakilus, šeimininkas rodo lyg tai ugniakurą ir sako: "Tu, sūnau, greit nueik, paskerdė kiaulių, gausi kiek paneši, o mūsų moterys pavalgydins ne vieną kartą; alkani nebūsit".

Prie Klaipėdos ir upės tiltas, kelio sargo trobelė. Mane paskyrė sargybos viršininku, žiūrėti, kad prancūzai nepereitų tilto.

Pirmas simpatiškas svetys sargyboje Erdmonas Simonaitis. Rankose balta marškonė ir kotas. Pririšome, ir jis viduriu plento nužygiavo, aukštai iškėlęs baltą vėliavą, prie tilto. Grįžo po valandos, nesusitaręs su prancūzais. Gal trečią dieną vėl pakartojo tą patį žygį. Berods tai buvo sausio 13 diena. Irgi be pasekmių. Mūsų vadų karinis sugebėjimas, karinė taktika davė rezultatus. 1923 m. sausio 15 dieną Klaipėda Lietuvos valdžioje. Garbinga kario mirtimi žuvo kuopos kpt. Eduardas Noreika.

Gyvųjų tarpe dar turime gyvą Klaipėdos krašto vaduotoją, labai mylimą ir gerbiamą to meto mokyklos vadovą, dabar gyvenantį Čikagoj plk. Joną Tapulionį. Ne vienas iš mūsų, dar gyvų, jam reiškiamo pagarbą.

Ilsėkitės ramybėje, žuvę Klaipėdos Krašto vadavime ar mirę plačiame pasaulyje!

IŠĖJUSIEMS SUGRĮŽTI

Kl. ČEPUTIS

Tūkstančius metų lietuvių tautos kultūra brendo, vystėsi, plėtėsi ir jos gyvenimo būdas, tradicijos, papročiai pripildė žmoniškumo vertybių neišsemiamus aruodus ir kitoms tautoms švietė, imponavo, plėtėsi į orbitą ir toj šviesoj tauta tvarkėsi be jokių įstatymų, nes Statutas pasirodė tik 16 amž.

Bet toji sena didinga istorija niekadodos nedavė tokios dieviškos šviesos tautai susicementuoti, savigarbai išryškinti ir nukelti paisdidžiavimą ir pasitikėjimą savimi. Gilioj senovėj nepasireiškė tautos gyvastingumas, kokį per trumpą akimirką sukėlė tautos prisikėlimas. „Aušrai“ nušvitus pasireiškė tautiškumo ir valstybingumo jausmas bei pasididžiavimas savimi. Nusikratyta svetimųjų įtaigotu menkavertiškumo jausmu ir sukeltas kovingumo jausmas.

Didysis tautos sūnus, pasišventėlis, tautos gyvybės versmių atsiųstas Simanas Daukantas atsidavė savo pasirinktam darbui *prikelti tautą*, nes ji

užduosinta svetimųjų atneštoj tamsuomj. Jis pasišventė parašyti tautos istoriją ir, kad galėtų tą padaryti, vargo, skendo archyvų dulkėse, atidavė jaunystę, prarado sveikatą. Ir net gyvybę. Tai Simano Daukanto šventoji tautai atiduotoji auka už jo išprotėvių paveldėtas dvasines vertybes. Jo auka sušvito ne ant laužo, jo knygos priverstė lietuvių tautą *atpažinti* save. S. Daukantas atidengė Donelaičio kalbos grožį, prof. L. Rėza tą gilią meilę išgarsino Karaliaučiaus universitete, ir toji jėga plėtėsi ir įžiebė prisikėlimą ir Aušros palikimą — dovaną — *Laisvę laimėti*. Jie atidengė lietuvių veidą: gyvą, kovingą, pasiaukojantį, kuris sukėlė norą nusikratyti slaviškų liekanų.

Jie iškeliavo, bet laikas jiems sugrįžti...

Atbudom. Jų auka atnešė laisvės palaimą ir pasiryžimą... Visi į kovą į šviesą su knyga, lyra ir ginklu... visi toj akimirkoj sucementuoti, paruošti didžios pranašų jėgos, tas istorinės dienos entuziazmo sutvirtinimo sakramentas kovos lauke... Kipras Petrauskas su daina eina kartu su kaimo berneliais. Kazys Binkis savo kūrybos posmais „Pro Žvėryną, palei kalną Gedimino...“ užbūrė kovotojų širdis.... Štai mūsų tautos atgimimo dainius St. Šimkus savo kompoziciją „marš, marš, kareivėliai, marš, marš, dobilėliai, į piešą pirmyn“... tai tos epochos dvasios milžinas vedė į laimėjimus... Motinėle auštant išlydi sūnų į kovą, sesuo palydi... Ir taip prisikėlimas plėtėsi. Pranašų uždegtas milžiniškas gaisras tapo toji šviesa, kuri apėmė visas sritis. Kūrybingas veržlumas krovė naujus dvasinius turtus.

Jie iškeliavo, bet turi sugrįžti, jei norime vėl atgimti...

Bet žvilgtėrėkime pirmyn... iš kur išsiveržė gyvybės jėga? Tas subrandintas gyvastingumo pradmuo, jauges per tūkstančius metų, išlaikytas tautos sielos gelmėse, atliko savo didžią prisikėlimo misiją. Tie mūsų

Šio rašinio autorius kpt. inž. Klemensas Čeputis jau 1919 m. buvo partizanų - šaulių eilėse. Šiame rašinyje jis išryškino savo meilę tėvynei ir tautai.

Šimtmečiui paminėti nuo Aušros pasirodymo autorius Čikagos Šv. Kazimiero kapinėse pastatydino originalų paminklą savo šeimos sklype. Paminkle iškalti Tautos himno žodžiai.

Red.

visi žymieji kūrėjai, dainininkai, pasauliniai aktoriai, poetai, muzikai, politikai, mokslo žmonės, profesoriai, karo vadai, valstybės vairo vairuotojai — visi kilę iš tautos pagrindo, iš kaimo, iš paprastų grytelių — tai buvę piemenėliai, artojėliai, šieno grėbėjėlės, rugių pėdų rišėjos, auk-sarankės audėjėlės... Šiandien jos poetės, menininkės, aktorės, mokytojos... jų meniniai polinkiai vystėsi amžiais, jų kūryba atspindi tautos veidą... Bet mūsų tautos didžiūnai, bajorai neatlaikė, pasidavė slaviškai įtakai, išsigimė, nuėjo svetimiesiems tarnauti...

O kaip šiandien, ar neatsiranda išsigimėlių?...

Mes ateinam. Su džiaugsmu nušvitusiais veidais, ryžtingi su entuzia-

zmu uždainavom *Laisvės Dainą*, tai prof. Žilevičiaus sielos dalis, vargšo kaimo bernelio, paragavusio Rietavos "muzikos akademijos", tai buvo jam paskata ir akstinas kopti aukštyn, tobulėti ir sukurti žygio dainą ateinančioms kartoms, tai lyg paminklas amžiams.

Ačiū Tau, Dieve, kad leidai pasiaukojančiai laisvės idealams tautai save pažinti, savo kūrybinę prisikėlimo galią iškelti kartu su trispalve, kad leidai prisikelti iš dvasinės prievartos, paniekos ir slaviško dvasinio skurdo ir jų neapykantos. Tai didingas tėvų žemės Kryžius, šviečias tautai atgimimu ir rezistencijos jėgoms stiprėti ir...

Girdžiu nuostabius žodžius: susimąstyk — pajusi, kad esi didžios, su gilia praeitimi tautos atžala, susiprasi saugoti ir didžiutis tuo savo lobiu, kurį paveldėjai gimdama... ir taip Elena Žalinkevičiūtė skuba tėvynėn dirbti, tobulėti ir savo talentą įjungti dar jaunam savo teatrui, skleisti vaidybos vertybes saviems, sukurti užburtą Olimpą prisikėlusiai tautai, nes ir tuo keliu plečiasi dvasinė, kultūrinė jėga... Štai, nuostabi komedija... lyg iš dangaus nukrenta ant scenos su parašytu Elenutė... Dar tuomet negirdėtas, neregėtas triukas... džiaugsmingai šypsosi... ovacijos... Tokį įspūdingą nutūpimą sugalvojo pakartoti tik po 50 metų televizijoje Lucille Ball.

Atgimusios Lietuvos laikinojoje sostinėje Kaune Valstybinis teatras buvo dvasinio meno centras. Valstybės teatras, tai reprezentacinė tautos šventovė, pasiekusi didžiųjų laimėjimų. Čia susibūrė nepaprasto veržlumo talentingi idealistai — meno žvaigždės... Kartą po spektaklio kartu su Juozu Ženge žingsniuojam Laisvės alėja. Abu nekalbūs, susimąstę, šventiškoj

nuotaikoj. Sninga. Pamažu krinta didžiulės snaigės. Lempų šviesoje krisdamos keičia dydį ir spalvas. Tai nepamirštamas vaizdas. Greitai snaigės uždengė visą žemę ir nauju rūbu papuošė mūsų Kauną. Girdžiu pažįstamą balsą: "Ei, Negus, prašau mums po vieną dešrelę... priėję žiūrime Kipras su Orentu užkandžiauja... dabar žinau, kad apkeliavę pasaulį tokio aromato ir skonio dešrelių niekur neužtikau.

Bet tas trumpas impresyvus istorinės laisvės džiaugsmas lyg akimirka prabėgo... Skambinu Kiprui... Noriu su Jumis atsiveikinti... baisus graudulys širdį suspaudė, žinau, kad tai paskutinis... išvykstu į Vakarus... Nenustebo... tik rado reikalo pasakyti apie save (18.VII.1944). Prigimtis žmogui skiria aiškų kelią, kuriuo jis turi eiti visą amžių, aš nešiau dainą su meile saviesiems ir tas vertybes saugojau savyje kaip tautinę gyvybę, kad perduočiau saviems, ateinančioms generacijoms, tai mano palikimas savam pušynui... Supratau... atsisveikinom paskutinį kartą... Sudev, didysis Kiprai, dvasinio turto ugdytojau!

Ir taip lietuvis, kaip pašautas paukštis kyla ir krinta nežinomybėn. Tame sąmyšyje susitįkom su Elena Žalinkevičiūte. Susitikom ne žydinčioj tėvynėj, bet svetimoj žemėj, apiplėšti, nuvargę, viską praradę... neujaučiam, kad turime žemę po kojom. Siaučia tie patys "išlaisvintojai", nes gyvenam niekeno žemėj... Netikėtai apsigyvenome tame pačiame name Rigelgarten, prie Stuttgarto. Žinoma, kad rengiasi grįžti pas savo vyrą Kiprą... Keliaukite savuoju keliu, čia pamišimas, tariau...

Skaitau jos dvasinį palikimą "Vakaras Wangene", kuriame išreiškia didžią meilę, nostalgiją paliktiems

tėvų žemės laukams ir banguojantiems javams... ir taip mūsų dramoms perlas, atidavusi savo jaunystę ir jėgas tautai, įamžino save tuo paskutiniu posmu:

*O šiandien aš parduočiau laimę savo,
Parduočiau džiaugsmą ateities visos
Už žvilgsnį į banguojantį tėvynės
javą,
Už vieną mirksnį tėviškės laukuos...
Alė Sidabraitė*

Tilžės Akto minėjimas

Mažosios Lietuvos veikėjai su pirmininku inž. Vincu Žiobriu lapkričio 16 d. Čikagoje Šaulių namuose suvokė Tilžės Akto minėjimą, kuriame dalyvavo Mažosios Lietuvos vėliava, taip pat Vytauto D. Šaulių rinktinės pirmininkas Vladas Išganaitis, Jūrų šaulių Daukanto ir Klaipėdos kuopų pirmininkai Vengianskas ir Mikulis su dainų vėliavomis ir palyda.

Minėjimą atidarė ir įžanginį žodį pasakė pirmininkas inž. Vincas Žiobrys. Lietuvos himną sugiedojo solistė Aldona Buntinaitė. Toliau programą vedė Algis Regis, pakviesdamas kalbėti Vilniaus krašto lietuvių sąjungos vardu Petrą Noreiką. Raštu sveikinimus perskaitė Algis Regis. Poetas ir pedagogas Apolinaras Bagdonas perskaitė Tilžės Aktą. Sėkė turininga ir labai kruopščiai paruošta prof. dr. Kazio Ėringio paskaita, o poetas Bagdonas perskaitė savo eilėraštį. Solistė Aldona Buntinaitė, akomponuojant muzikai Robertui Mockui, padainavo 3 dainas, kurios susirinkusiųjų buvo sutiktos su labai stipriais plojimais.

Pabaigoje, solistei Buntinaitei vadovaujant, visi susirinkusieji atsistoję sugiedojo "Lietuviais esame mes gimę", o Regis padėjo programos atlikėjams ir visiems dalyviams.

S. Paulauskas

Skaitydamas "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario" leidimą

Melbourn DLK Vytenio šaulių kuopos penkerių metų veiklos minėjimas

Melbourn DLK Vytenio šaulių kuopa 1986 m. spalio 12 d. iškilmingų pietų metu paminėjo kuopos penkerių metų sukaktį. Lietuvių namų jubiliejinėje salėje, prie gėlėmis ir žvakėmis papuoštų stalų susėdo arti šimtinės žmonių, šaulių ir svečių. Prie garbės stalų sėdėjo kuopos valdyba su kviestiniais svečiais. Abu mūsų dvasios vadai — prel. Pr. Vaseris ir kun. dr. Pr. Dauknys dalyvavo vaišėse.

Priekyje ant scenos kabėjo didelis užrašas, kuris išreiškė kuopos siekius:

Mūsų darbai nepriklausomai Lietuvai!

Remiantis penkmečio darbotvarke kuopos pirm. Z. Augaitis atidarė šios dienos darbingą sueigą, pasveikindamas šaulius ir svečius. Paprašė atsistoti ir susikaupimo minute pagerbti mirusius kuopos narius ir žuvusius už Lietuvos laisvę.

Priekyje išsirikiavo kuopos, Australijos ir Lietuvos vėliavos su palyda.

Pirm. Z. Augaitis pakvietė vicepirm. Jz. Kvietelaitį tęsti darbotvarkę. Vicepirm. pakvietė į priekį pirm. Z. Augaitį ir A. Baltrukonienę apdovanojimui. Apdovanojimo apeigas pravedė pakvietė kuopos dvasios vadą prel. Praną Vaserį. Šaulių sąjungos garbės žymenis ant gražių pagalbėlių atnešė šaulės: E. Lipčienė ir M. Šidlauskienė. Kp. dvasios vadas prel. Pr. Vaseris perskaitė apdovanojimo aktą ir prisegė kp. pirm. Z. Augaičiui Šaulių žvaigždės ordiną, o A. Baltrukonienėi — Šaulių žvaigždės medalį. Momentas buvo labai įspūdingas. Kuopos pirm. Zigmas Augaitis buvo apdovanotas už savo pastangas už jo pasiryžimą išvaduoti kun. Alf. Svarinską, o A. Baltrukonienė — už jos gerus darbus šaulių kuopai ir kitoms organizacijoms.

Po apdovanojimo visi sustojo ir sugiedojo Tautos himną. Sekė kalbos ir sveikinimai. Po to kp. sekretorius š. B. Kaminskas perskaitė 5-rių metų

kp. veiklos apžvalgą. Buvęs kp. pirm. S. Lipčius linkėjo kp. geros ateities. Buvęs kp. pirm. V. Pleškūnas pasveikino apdovantuosius ir iškėlė šaulės Onutės Scenimrey gerus darbus. A. Baltrukonienė padėjo už gautą medalį ir trumpai apibūdino Lietuvos Šaulių sąjungos uždarymą okupantams užėmus Lietuvą. Prel. Pr. Vaseris sveikino žymenų gavėjus ir kun. dr. Pr. Dauknys sveikino nusipelnusius medalių gavėjus. Poetė A. Palaima padaršino šaulius toliau sėkmingai dirbti, ginant šaulių ir Lietuvos garbę. Dar sveikino ALK Federacijos pirm. Vincas Žemaitis, iš Adelaidės atvykęs Šaulių rinktinės pirm. Balys Kryžanauskas, Varpas sporto klubo pirm. Birutė Adomavičienė, LKV sąjungos sk. pirm. Vladas Bosikis, Šaulių moterų sekcijos vardu M. Šidlauskienė, šaulių vardu J. Gylys, š. Pranas Bartaška pareiškė savo nuomonę apie šaulių veiklą. Pirm. Z. Augaitis

padėjo už gautą žymenį. Vicepirm. J. Kvietelaitis pakvietė š. Vincą Lipkevičių pravedti meninę dalį. V. Lipkevičius kaip visuomet pradėjo jumoristiškai. Poetė Palaima perskaitė tris savo kūrybos eilėraščius. Šaulys Pr. Bartaška perskaitė keletą savo eilėraščių ir š. V. Lipkevičius savo kūrinius.

Sekė iškilmingieji pietūs su išgėrimais. Šaulys Pr. Bartaška pietų metu svečius linksmino Lietuvos maršų muzika. Prie stalų svečiai vaišinosi ir šnekučiavosi. Skanūs pietūs parūpino kp. ūkvedys š. V. Šukevičius.

Š. N. Šidlauskienė ir š. J. Gylys platino šaulių veiklos penkmečio vienkartinį leidinį, šauliai už leidinį atsilygino aukomis.

Kuopa dėkinga visiems prie šio sėkmingo renginio prisidėjusiems, o svečiams už atsilankymą.

Pr. Bartaška

DLK Vytenio kuopos Australijoje penkmečio minėjimo metu šaulių žymenimis apdovanotieji su žymenis prisegusiu (iš k.) kp. dvasios vadu prel. Pranu Vaseriu: M. Šidlauskienė — moterų sekcijos vadovė, Z. Augaitis — šaulių kp. pirmininkas, apdovanotas Šaulių žvaigždės ordinu, A. Baltrukonienė, apdovanota Šaulių žvaigždės medaliu, E. Lipčienė — garbės šaulė, viešnia iš Geležinio vilko šaulių kp. Nuotr. Pr. Bartaškos

LIETUVOS IŠLAISVINTOJAI — LAISVĖS KOVOTOJAI

Lietuvos kariuomenės 68 metų sukakties iškilmės Toronte. JAV kariuomenės kapitono, Afganistano laisvės kovotojų rėmėjo A. Eivos aktualus pranešimas.

Pagrindinis minėjimas įvyko 3 val. p. p. Lietuvių namų Mindaugo salėje, kur dalyvavo daugiau kaip 400 tautiečių. Oficialiai daliai vadovavo Vilniaus šaulių rinktinės Kanadoje vicepirm. St. Jokubaitis. Buvo įneštos ir scenoje išrikiuotos Lietuvos, Estų veteranų, Latvių veteranų, Toronto šaulių, Kūrėjų - savanorių ir kitų organizacijų, iš viso 8 vėliavos, suteikusios minėjimui iškilingumo vaizdą. Jaunuolis Gintaras Batūra pianinu atliko Kanados himną. Išanginį žodį pasakė minėjimo vadovas St. Jokubaitis, priminęs, kad 1918 lapkričio

St. Jokubaitis

23 d. Laikinoji Lietuvos vyriausybė paskelbė pirmą įsakymą organizuoti kariuomenę, į kurią įstoje tūkstančiai kūrėjų - savanorių, savo gyvybių aukomis išvijo visus priešus ir 22 metus saugojo mūsų krašto nepriklausomybę. Po karo kūrėjų - savanorių pėdomis pasekė savanoriai - partizanai, kurie ant tėvynės laisvės aukuro paaukojo 30.000 gyvybių.

Kun. J. Staškui sukalbėjus invokaciją, dalyvavę minėjime kūrėjai - savanoriai Vladas Kazlauskas, Stasys Pociūnas ir Liūdas Vaštokas buvo pagerbti prisegtais gėlių žiedais. Šventės proga žodžiu sveikino estų ir latvių veteranų atstovai, KLB krašto valdybos vicepirm. H. Stepaitis ir raštu — Lietuvos gen. konsulas J. Žmuidzinas.

Pagrindiniu kalbėtoju buvo pakviestas Andrius L. Eiva - Eitavičius iš Vašingtono, buvęs JAV kariuomenės kapitonas. Jis yra vaikaitis nepr. Lietuvos kariuomenės generolo K. Ladigos. Su svečiu publiką supažindino St. Jokubaitis.

A. L. Eiva tarnavo JAV kariuomenėje 1972 - 80 m. 1972 m. baigė West Point karo akademiją karo inžinieriaus laipsniu. Studijavo Massachusetts universitete. Kariuomenėje tarnavo specialiame dalinyje (Green Baret), kur buvo apmokytas partizaniniams karo veiksams vadovauti. 1980 m. pasitraukęs iš kariuomenės, įstojo į Žmogaus teisių gynimo organizaciją, kuri aktyviai padeda Afganistano laisvės kovotojams. Šiuo metu jis yra šios organizacijos prezidentas.

A. I. Eiva savo kalbos įžangoje pareiškė, kad mūsų minėjimai panašūs į laidotuves, nes jie primena, kad senoji karta mažėja, o jaunoji — nepri-

**JAV-bių kariuomenės kapitonas
Andrius Eiva**

sideda. Jo nuomone, iševijoje reikiasi sunykimo ženklai, o okupacinis režimas Lietuvoje stiprėja. Nėra ženklų, kad Sovietų Sąjunga būtų pasirošus duoti mūsų tėvų kraštui laisvę. Lietuvių laisvės aukos yra panašios į Kristaus atpirkimo auką žmonijai išgelbėti. Minėjimai vis tik mums naudingi, nes žadina laisvės atgavimo viltis.

Kalbėdamas apie JAV vyriausybės politiką, jis neigiamai vertino karinės žvalgybos CIA veiklą po II p. karo,

Vėliavos scenoje

kuri nerėmė lietuvių partizanų, bet rėmė šnipus, žvalgybininkus, kurie parūpino amerikiečių interesams reikalingas žinias. JAV vyriausybė nerėmė pavergtų tautų išsilaisvinimo pastangų Lietuvoje, Lenkijoje, Vengrijoje, Čekoslovakijoje ir kituose kraštuose.

Šių įvykių įtakoje, 1980 m. jau vykstant karui Afganistane, pasakojo A. L. Eiva, išstojo iš JAV kariuomenės ir įsijungė į veiklą padėti Afganistano laisvės kovotojams. Jis buvo pakviestas į Afganistaną padėti apmokyti laisvės kovotojus. Afganistano kovotojai yra susiskirstę į keletą savistovių grupių, kurios dažnai tarp savęs nesutaria. Čia jis dirbo su viena grupe apie 7 mėnesius, juos apmokė ir dėl politinių priežasčių grįžo į JAV.

1981 m. A. L. Eiva pradėjo veikti su rusų disidentu Sukovskiu, Tarp-tautinės žmonių gynimo organizacijos vadovu. Tuo metu afganistaniečių partizanai pagautus sovietų armijos belaisvius žudydavo. Buvo užmegzti ryšiai su Afganistano partizanais ir sutarta, kad belaisviai nebus žudomi, bet perduoti tarptautinės globos organizacijoms. To pasėkoje 1981 m.

buvo paimti 9 belaisviai, kurių skaičius kiekvienais metais didėjo ir 1985 m. jų buvo 280. Jie buvo pasiūsti į V. Europą ir kai kurie pasiekė Š. Ameriką. Savo pranešimą pailiustravo skaidrėmis iš Afganistano partizanų gyvenimo ir šio krašto kalnynų, kurie saugoja partizanus nuo rusų tankų ir lėktuvų puolimų. Afganistano kovotojai gauna labai silpną paramą iš JAV, kurių lėšas tvarko CIA, karinė žvalgybos įstaiga. Prelegentas vėl pateikė statistiką, kad iš kongreso patvirtintų paramai pinigų Afganistano laisvės kovotojai gauna tik apie 25%. Parama pradėta skirti 1980 m., paskirta \$50 milijonų ir partizanai gavo tik \$12 milijonų. 1982 m. jis pats asmeniškai nuvyko į Afganistaną, susipažino su kritiška partizanų veikla, kuri buvo susilpninta dėl ginklų trūkumo.

Apskritai, JAV vyriausybė neturi aiškios Afganistano nepriklausomybės gynimo politikos, nes CIA patarėjų įtakoje vengia tiesioginės konfrontacijos su Sovietų Sąjunga. Skirtą finansinę paramą afganistaniečiams per šešis metus užblokuodavo CIA viršininko pavaduotojas, kuris turėjo

ryšių su KGB. Jį pašalinus, padėtis šiek tiek pagerėjo. Partizanai gavo geresnių ginklų, priešlėktuvinių raketų, su kuriomis šiais metais jau buvo sunaikinti 5 helikopteriai ir 16 lėktuvų. Šiuo metu vyksta kovos su komunistine rusiška diktatūra ne tik Afganistane, bet ir 5 Afrikos valstybėse. Prelegentas buvo ir Afrikoje, susipažino su Mozambiko partizanų veikla. Tačiau JAV veikla monunistų suorganizuotas pasipriešinimas, kad laisvės kovotojai nebūtų remiami. Jie rengia demonstracijas, reikalaujami nesikišti į kitų valstybių vidaus reikalus, nusiginkluoti ir siekti taikos, kurią, aišku, padiktuos atominiais ginklais apsiginklavus Sovietų Sąjunga.

A. L. Eivos paskaitos išvada: pavergtos tautos neturi vilties gauti efektyvią paramą iš demokratinių valstybių. Jos turi pačios organizuotai priešintis sovietinei vergijai ir laiko bėgyje šio pasipriešinimo jėgoje raudonoji rusiškoji diktatūra neatlaikys šio spaudimo ir raudonoji imperija bus susprogdinta iš vidaus pavergtų tautų laisvės kovotojų.

Meningį dalį pradėjo šaulys V. Pečiulis, padėkojęs S. Jokubaičiui už

Savanoriai - kūrėjai S. Paciūnas, V. Kazlauskas ir L. Vaštokas. Gėles sega šauliai J. Pečiulienė ir V. Pečiulis

šio minėjimo pranešimą ir pravedimą, nes kuopos pirm. V. Bačėnas sunkiai susirgo. Jis supažindino publiką su meninės programos pagrindiniu atlikėju sol. Vaclovu Paviloniu, kuris neseniai atvyko į Kanadą. V. Povilonis, grodamas akordeonu, koncertinę programą pradėjo ištraukomis iš Maironio "Lietuva brangi", padainavęs švelniu tenoru, kuriam pritarė V. Pečiulis patriotinio eilėraščio deklamavimu. Solistas programoje atliko iš viso 9 dainas, pats sau akompanuodamas akordeonu arba gitara. Jo pasirinktos dainos skambėjo nostalgiskai, su skausmu prarastos tėvynės. Be paaiškinimų buvo sunku suprasti dainų kilmę: ar jos sukurtos okupuotoje Lietuvoje ar solisto. V. Povilonio dainavimas priminė Lietuvos liaudies dainininkus, kurie nepriklausomybės laikais atlikdavo liaudies dainų pynę Kauno radijo stotyje.

Lina Marcinkutė, jauna graži mergaitė, švaria, be svetimybės kalbos akcento, lietuvių kalba padeklamavo B. Brazdžionio "Šaukiu aš savo tautą" ir jaunuolis Gintaras Batūra pianinu be gaidų ir sutrikimų paskambino Mozarto trijų dalių kūrinių. Aldona Totoraitienė yra ne tik gabi dailininkė, gražių paveikslų kūrėja, bet ir turi

poetinių gabumų. Ji padeklamavo su įsijautimu savo kūrybos eilėraštį, skirtą žuvusiems partizanams pagerbti. Tai klasinio stiliaus turiningas eilėraštis, su rimu ir ritmu, primenantis poeto Maironio kūrybą. Linkėtina A. Totoraitienei kurti daugiau tokių eilėraščių, kurie stiprina išeivijos tautinę sąmonę ir žadina meilę mūsų tėvynei Lietuvai.

Minėjimas baigtas 5:30 val. p.p. Toronto apylinkės valdybos pirm. A. Vaičiūno padėka šventės rengėjams, programos atlikėjams ir skaitlingiems dalyviams, pakvietus atsistojimu pagerbti žuvusius už Lietuvos laisvę. Programos atlikėjai buvo pagerbti prisegtais gėlių žiedais ir minėjimas užbaigtas Lietuvos himnu.

(Šio reportažo nuotraukos yra *St. Dapkau*s).

Vytauto Didžiojo šaulių rinktinė dirba ir aukoja

LŠST statuto 3-čiame paragrafe, kuriame nurodomi Sąjungos tikslai, jų tarpe yra ir "visomis turimomis išgalėmis remia kiekvieną lietuvių bei naudingą darbą". Rinktinė ne tik savo veikla dalyvauja lietuvių išlaikymo darbe, bet ją remia ir aukomis. Rinktinės valdyba ir komisijos posėdžiauja, planuoja ir dirba ir darbo vaisiais

dalinasi su kitais, paramos reikalingais. 1986 metais rinktinė aukoja:

Spaudai, Draugui, Laisvajai Lietuvai, Sandarai, Naujienoms, žurn. Lituanus, Laiškai lietuviams, Mūsų žinioms, Pasaulio lietuviui, Europos lietuviui, LKB kronikai ir "Nida" knygos klubui — 610 dol.;

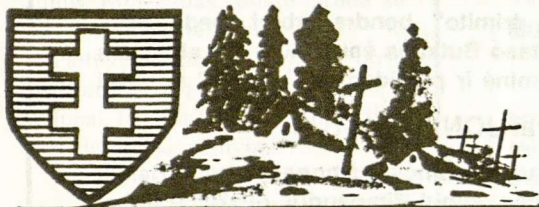
Radio programoms: Margučiai, Lietuvos aidams ir Sofija Barcus radijo šeimai — 300 dol.;

Lituanistinėms mokykloms: Brighton Parko, Marquette Parko ir Kristijono Donelaičio — 400 dol.

Įvairioms organizacijoms: Balfui, Altui, Čiurlionio ansamblui, Dainavos ansamblui, Lietuvos operai, Lituanistinei katedrai, Vasario 16-tos gimnazijai, Jaunimo centrui, kons. J. Daužvardienei, Laisvės kovų paminklo remontui, Balzeko kultūros muzėjui, Tautos fondui, Lietuvių fondui, Mažosios Lietuvos fondui, Lietuvių teisėms ginti fondui, Baltų lygai, Lakūno Vaitkaus albumui, Siuntiniams į Lietuvą, Soc. reikalų tarybai, Brighton Parko liet. namų sav. leidiniui ir Raimundui Radauskui — 2,494 dol.

Iš viso išdalinta aukomis 3,804 doleriai. Rinktinės vadovybė džiaugiasi, galėdama padėti kam yra reikalinga.

A. Balčytis

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

Julija Druseikienė, pagarbiai prisimindama savo vyrą **Petrą Druseikį**, Lietuvos nepriklausomybės savanorį - kūrėją, karo invalidą, mirusį 1986 m. kovo 28 d., "Kario" paramai atsiuntė 100 dol. Nekrologas, parašytas V. Vitkaus, buvo išspausdintas 1986 m. "Kario" Nr. 5, p. 218.

Ši nuotrauka teprimena kiekvienam tėvynainiui pareigą Lietuvai, dėl kurios Petras Druseikis kovojo, krauju palaistydamas gimtąją žemę ir ne-tekdamas sveikatos.

PRIE KAPŲ VARTŲ

BALYS GAIDŽIŪNAS

*Kapuos, prie akmeninių vartų,
Du angelai suklaupę verkė,
Kad atlydėtąjį pakirto
Keliai į tėviškę užtverti.*

*Gulėsi čia, svetur ir moly,
O siela bus kur mažas augai.
Jinai padės brangiems senoliam
Kapų ramybę gint ir saugot.*

St. Butkaus šaulių kuopa
Su Jonu Švoba atsisveikinant
Lapkričio 15 d. Beaumont ligoninėje negailestinga mirtis iš mūsų tarpo išrovė darbštų visuomenės darbuotoją ir keletos organizacijų narį Joną Švobą.

Jonas Švoba gimė 1902 m. vasario 10 d. Okainėlių km., Kėdainių valsč. ir apskrityje. Skaityti ir rašyti išmoko iš mamos prie ratelio. Mokėsi rusiškai Okainių mokykloje. Baigė Ramygalos progimnaziją, Panevėžio mokytojų seminariją, įsigydamas mokytojo cenzą. Mokytojavo ir studijavo. 1932 m. baigė Vytauto Didžiojo universitetą ir 1934 m. gavo gimnazijos mokytojo cenzą su teise dėstyti istoriją, jos metodiką ir visuomenės mokslus.

1935 m. vasario 1 d. buvo paskirtas Ukmergės gimnazijos direktorium ir tas pareigas ėjo iki pirmojo bolševikmečio. Mokymosi laikais priklausė ateitininkams. O nuo 1927m. pilnai įsijungė į politinę visuomeninę veiklą, kaip tautininkas. 1939 m. apdovanotas Gedimino III laipsnio ordinu. 1943 m. baigė istorijos mokslus Vilniaus universitete

Pasitraukęs iš Lietuvos ir gyvendamas Vokietijoje, buvo Hanau lietuvių stovykloje mokytojas ir gimnazijos direktorius.

1949 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Dirbo Fordo automobilių fabrike, mokytojavo Šv. Antano parapijos lituanistinėje mokykloje ir įsitraukė į visuomeninę lietuvių veiklą. Dirbdamas, laisvu laiku lankė ir baigė Walsh institutą ir įsigijo sąskaitininko (Accountant) laipsnį.

Į spaudą pradėjo rašyti gimnazijos laikais. Rašė į "Progimnazijos laikraštuką", "Krašto balsą", Tautos kelią". Atsidūręs Amerikoje, rašė "Dirvoje",

A. a. Jonas Švoba ligos metu savo namuose

"Naujienose", "N. Viltyje", "Karyje", "Tėviškės žiburiuose". Parašė istorinę knygą "Seiminė ir prezidentinė Lietuva".

Priklausė Lietuvių Bendruomenei, Balfui, Kultūros klubui, tautininkams, šauliams, ir kt. Buvo ALT s-gos direktorius, S-gos garbės narys ir keletos kadencijų Detroite skyriaus pirmininkas, taip pat St. Butkaus šaulių kuopos narys, 1973 m. buvo išrinktas į LŠST centro valdybą ir ten išbuvo dvi kadencijas (6 metus), eidamas sekretoriaus ir kultūros vadovo pareigas. Apdovanotas Šaulių žvaigždės medaliu ir Šaulių žvaigždės ordinu.

Jono Švobos kūnas buvo pašarvotas Yolandos Zaparackienės laidojimo namuose. Gausios gėlių puokštės ir vokeliai su aukomis Mišioms, bei Lietuvių ir Tautos fondams rodė, kaip velionį visi gerbė. Karstą dengė Lietuvos trispalvė, o gale karsto stovėjo St. Butkaus šaulių kuopos vėliava. Lapkričio 17 d., dalyvaujant gausiai parapijiečiams, klebonas kun. Alfonsas Babonas sukalbėjo rožinį. Atsisveikinimą pravedė ir savo bei jai pavestų organizacijų vardu užuojautą šeimai pareiškė Yolanda Zaparackienė. Po jos kalbėjo ir užuojautą pareiškė: ALT S-gos pirm. L. Kriaučeliūno ir Detroito skyriaus vardu skyriaus pirm. Albertas Misiūnas, DLOC vicepirm. Saulius Šimoliūnas, LB Michigano apygardos, Lietuvių fondo ir žurnalistų — Vytautas Kutkus, St. Butkaus šaulių kuopos — vicepirm. Stefanija Kaunelienė ir įdėjo į karstą Aukštaitijos žemės, Dariaus ir Girėno klubo ir Lietuvių namų d-gos — Edvardas Milkauskas, šeimos ir draugų vardu — Stasys Šimoliūnas. Laikė atsisveikinimo St. Butkaus šaulių kuopos šauliai budėjo Garbės sargyboje. Yolanda Zaparackienė perskaitė eilėraštį "Mes einam į kapą". Sugiedotas Lietuvos himnas.

Lapkričio 18 d. po sukalbėtų Y. Zaparackienės maldų, V. Tamošiūnas ir M. Baukys nuėmė nuo karsto Lietuvos vėliavą ir perdavė likusiai šeimai. Buvo išnešta šaulių kuopos vėliava ir esantieji, praeidami pro karstą, atsisveikino su velioniu.

Velionio kūnas buvo nuvežtas į Šv. Antano bažnyčią. Už Jono Švobos sielą Mišias aukojo kun. Alfonsas Babonas, kuris pamokslo pradžioje velionio likusiai šeimai pareiškė savo ir parapijiečių vardu užuojautą. Vargonavo ir giedojo muz. Stasys Slizys. Skaitinius skaitė M. Baukys.

Po Mišių ilgos automobilių vilkstinės buvo nulydėtas į Švento Kapo kapines. Kun. A. Babonui atskaičius laidojimo maldas, sugiedota Marija, Marija, padėdami ant karsto po gėlę atsisveikinome su velioniu.

Nuliūdime liko: žmona Joana,

Kolegai, "Tremties trimito" bendradarbiui, pedagogui, šauliui veteranui, Staso Butkaus šaulių kuopos aktyviam nariui, knygos "Seiminė ir prezidentinė Lietuva" autoriui

a. a. JONUI ŠVOBAI

amžinybėn iškeliavus, liūdinčiai žmonai sesei Joanai, dukrai Mildai su šeima, sūnui Rimgaudui, dukraitei Rasai nuoširdžiausia užuojauta

"Tremties trimito" redaktorė

Lietuvos Šaulių sąjungos veteranui, buvusiam CV vicepirmininkui kultūriniais reikalais, Stasio Butkaus kp. aktyviam šauliui

a. a. JONUI ŠVOBAI

su šiuo pasauliu išsiskyrus, gilaus liūdesio prislėgtą žmoną kp. šaulę Joaną, dukrą Mildą su šeima, sūnų Rimgaudą, dukraite Rasą užjaučiame ir kartu liūdime.

Stasio Butkaus kp. pirmininkas valdyba, šaulės ir šauliai

L.Š.S.T. garbės nariui

a. a. JONUI ŠVOBAI

mirus, žmonai Joanai, dukrai Mildai, sūnui Rimgaudui bei kitiems šeimos artimiesiems reiškiamo gilią užuojautą ir jungiamės į šeimos skausmą.

*Simo Kudirkos šaulių kuopos Niujorke garbės nariai:
Vaclovas Butkys ir Kazimieras Bačauskas*

Vieninteliam sūnui

a. a. RIMUI GRAŽULIUI

staigiai ir nelauktai mirus, "Tremties trimito" bendradarbių šaulį Balį Gražulį ir š. Mariją Gražulienę užjaučiu.

"Tremties trimito" redaktorė

Vieninteliam sūnui

a. a. RIMUI GRAŽULIUI

per anksti amžinybėn iškeliavus, liūdinčius kuopos šaulius rašytoją Balį ir Mariją Gražulius, žmoną Nijolę, knygos Kryželiai Arktikoje anglų kalbą vertėją, dukreles Viliją ir Lidiją broliškai užjaučiame ir dalinamės jų skausmu.

Stasio Butkaus kuopos pirmininkas, valdyba, šaulės ir šauliai

sūnus Rimgaudas, duktė Milda su šeima ir dukraitė Rasa.

Pietūs laidotuvių dalyviams buvo parūpinti švedų svetainėje.

Jonai, tebūna Tau lengva Amerikos žemelė! Išėkis ramybėje!

Antanas Grinius

**Paskutinis "Sudiev" bendraminčiui
bičiuliui a.a. Jonui Švobui**

Aukščiausiojo valia, likimo dalia, mirtis išplėšė Joną Švobą iš užsilikusių tarpo tos kartos, kuri pergyveno ir aktyviai dalyvavo tame stebuklingame laikotarpyje beatkuriant laisvą, nepriklausomą Lietuvą. Galvoju, kad tai buvo žavi ir neatsikartojanti romantizmo epocha. Palikuonys kadaise garsios, didingos tautos ir valstybės, kuri pasaulio opinijoje buvo laikoma mirusia ir iš tautų tarpo išbraukta, žadintųjų paskatinti, visi kas gyvi, stojo ginti savo tautą, kurti bei statyti savo nepriklausomą valstybę, o a. a. Jonas Švoba — auklėti ir mokyti priaugančią kartą. Vokiečių geležinis kancleris Bismarck anuomet yra sakęs, kad mokykla ir mokytojai yra valstybės pagrindas, formuojantis jos gyvąsias jėgas, ekonomiją, vidaus bei išorės saugumą — visą jos dabartį ir ateitį.

Jonas Švoba, baigęs Panevėžio mokytojų seminariją, tapo mokytoju. Jautė, kad permažai pasiruošęs toje srityje, tad, bemokydamas jaunius, pats mokėsi Lietuvos universitete, kuriame gavo diplomą. Pasirinko istorijos mokslo šaką, nes esą istorijoje bei jos įvertinimuose yra sukaupta tautos patirtis, jos potencialas ir akstinas toliau augti, klestėti ir ryžtis naujiems veiksams.

A. a. Jonas suprato ir gerai žinojo, kad asmens gyvenimas ne amžinas ir laikas šioj žemėj neilgas, todėl dalį savo žinių ir patirties jis paliko ateinančioms kartoms. Parašė knygą "Seiminė ir prezidentinė Lietuva". Tai atkurtos nepriklausomos Lietuvos istorija, istorija to laikotarpio, kuriame gyveno ir pats jame aktyviai dalyvavo. Tuo veikalu pasistatė sau neįnykstantį paminklą. Knyga ir idėjos

Mūsų kuopos garbės nario žmonai

a. a. MARIJAI BUTKIENEI

amžinybėn negrįžtamai iškeliavus, jos vyrui Vaclovui, dukrai Laimutei, seseriai Marijai Karečkieniui ir kitiems šeimos artimiesiems reiškiamo gilią užuojautą.

*L.Š.S.T. Simo Kudirkos šaulių kuopos
N.Y. valdyba ir nariai*

Mūsų kuopos nariui

dr. JULIUI R. GALE - JURGĖLAI

mirus, jo žmonai Marijai, sūnums Ričardui ir Romualdai, jų šeimoms, broliams L. K. ats. kpt. Petru ir dr. Kostui Jurgėlams bei jų šeimos artimiesiems reiškiamo gilią užuojautą.

*L.Š.S.T. Simo Kudirkos šaulių kuopos
Niujorke valdyba ir nariai*

Mūsų kuopos nario žmonai

a. a. ANASTAZIJAI JUREVIČIENEI

amžinybėn iškeliavus, jos vyrą Leonardą, mūsų kuopos narį, sūnų Zenoną, dukrą Emiliją ir kitus šeimos artimuosius giliai užjaučiame.

*L.Š.S.T. Simo Kudirkos šaulių kuopa
Niujorke — valdyba ir nariai*

ne granitas ir laiko tėkmėje nesunyksta, bet lieka amžiams.

Atsiskyrimo valanda skaudi ir sunki pergyventi. Didelė paguoda, kad Jonas buvo mūsų tarpe ir liks čia ilgiems amžiams mums iškeliavus.

Asmeniškai ir savo šeimos bei Jono draugų ir artimųjų vardu giliai

užjaučiu žmoną Joaną, dukrą Mildą su šeima, sūnų Rimgaudą, dukraitę Rasą ir artimuosius, netekus vyro, tėvo bei senelio.

Tau, Jonai, meldžiame Dievą suteikti amžiną ramybę ir šviesą ir tariame sudiev, iki vėl susitiksime.

Stasys Šimoliūnas

DOVANA NAUJIEMS "KARIO" SKAITYTOJAMS

Rašytojas Antanas Gailiusis, "Kario" skaitytojas, labai gražiai šį žurna-

lą vertindamas, paaukojo savo 1983 metais išleisto novelių rinkinio "Visaip atsitinka" 200 egz., skirdamas kaip dovaną naujai užsisakantiems "Karij". Jis tą knygą pasiūš su savo įrašu. Reiškiant padėką rašytojui A. Gailiušui už šią dovaną, reikia manyti, kad šis gražus mostas prisidės prie "Kario" skaitytojų šeimos pagausėjimo.

Skaitytojų dėmesiui čia pateikiamos kelios ištraukos iš spaudos atsiliepimų apie A. Gailiušio novelių rinkinį "Visaip atsitinka".

... "Knyga stamboka ir gana turininga. Pasakojama sklandžiai... Vaidzuojami žmonės yra pakankamai gyvi, paimti iš realaus aplinkos gyvenimo (daugiausia Amerikoje). Autorius sugeba ir kiek pašaržuoti."

Pr. Naujokaitis
(Iš "Tėviškės žiburiai")

... "Spėjimas gal atitiks tiesą, kad autorius metėsi į beletristiką jau gerokai peržengęs amžiaus vidurį. Galėjo ir anksčiau pradėti, nes rašy-

mui talento turi. Būtų ir geresnių rezultatų pasiekęs. Proginiam pasiskaitymui knyga gera"

Iš "Varpas", 1985 m. Nr. 20

... "Tad ėmiau skaityti "Visaip atsitinka" apsakymus, atidžiai ieškodamas teigiamo įnašo į raštiją. Ūmai dingtelėjo mintis: juk šitie rašiniai šiaip ar taip, turi daug sąmojo. O tai yra lobis pradedančiam ar baigiančiam rašytojui".

Pr. Visvydas, "Draugas"

Antanas Gailiusis, teisės mokslą baigęs VD universitete, buvo teisėju, 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, o 1949 m. atvyko į JAV. Gyveno Klivelande, o dabar Filadelfijoje. Aktyviai reiškiasi LB veikloje ir buvo PLB bei JAV LB valdybose. Yra parašęs nemažai publicistinių straipsnių. Į grožinę literatūrą įžengė su "Visaip atsitinka" 9 novelių rinkiniu, 272 p. Viršelis dail. R. Viesulo. Išleista 1983 m. Spaudė Pranciškonų spaustuvė, Brooklyn, N.Y.

"KARIO" ATSTOVO ČIKAGOJE KOSTO JUŠKAIČIO ŽODIS, TARTAS SURUOŠTOJE KAVUTĖJE, SKIRTOJE "KARIO" PARAMAI

Gerbiamosios ir gerbiamieji šio vakaro dalyviai, žurn. "Karys" mus lanko ištisus metus. Mes jo laukiame, jo ilgmės. Jis atneša mums daug įvairių žinių: istorinių kovų aprašymų, asmeninių pergyvenimų, dailiosios literatūros - poezijos ir šiaip įvairių naujų žinių.

Sulaukę "Kario", mes tikrai džiaugiamės, nes jis gražus ne vien turiniu, bet gražus pasižiūrėti ir poilsio metu randam gražių dalykų pasiskaityti. Todėl būtume mūsų žurn. "Kariui" nedraugiški ir šį tą būtume jam skolingi jei nė karto metuose mes jo nepagerbtume ir jo nepagerbtume kartu su tais žmonėmis, kurie sugeba žurnalą paruošti ir išleisti tokį, koks jis šiandien ateina į mūsų namus. Todėl šiandien svenčiame mūsų žur-

nalo "Karys" ir jo leidėjų pagerbimo šventę. Nors žiandien žurn. "Karys" jau nėra koks nors specifinis vien karių ar šaulių žurnalas, bet tinkamas kiekvienam.

Bet jei mes ta žurnalą vadiname karių žurnalą, tai mes kariai, ar kada nors nešioję karišką mundurą, turėtume kiekvienas prenumeruoti ir jį skaityti, nes tai mūsų "Karys", mūsų žurnalas.

Šiandien mes ypatingai prisimename žurnalą "Karij", pagerbiame jo leidėjus ir savo auka paremiame, nes jo leidimo išlaidos didesnės negu gauname iš prenumeratų.

Geriausiais žurnalą ir leidėjus pagerbsime ne savo atsilankymu į šią kavutę ir ne gražiais žodžiais, bet savo auka, nors ir mažiausia auka bus su

dėkingumu priimta, nes daug ir mažų aukų sudaro didelę sumą, ir doleris susideda iš centų.

"Kario" štabo vardu ir savo vardu dėkoju visiems čia į šią kavutę atsilankiusiems ir savo auka parėmusiems "Kario" leidimą. dėkoju Vytauto Didžiojo Šaulių rinktinės vadui p. Vl. Išganičiui už leidimą nemokamai pasinaudoti sale. Dėkoju birutiniškams ir šaulėms, kurios gražiai papuošė stalus ir paruošė skanius užkandžius su kavute. Dekoju visiems atnešusiems loterijai fantų, o ypatingai p. Legeckienei už skanų tortą loterijai. Nuoširdi padėka aukojusiems stambesnes aukas "Kario" leidimo išlaidoms padengti: p. J. Petrauskas — 50.00 dol., p. Žitkai — 50 dol. ir p. Plenienė 15.00 dol.

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO :

- \$100.00**
B. Norkūnas, MI
- \$83.00**
Kr. Lapienė, IL savo vyro A. A. Povilo Lapės atminimui
- \$78.00**
Plk. ltn. D. Skučas, VA Kariuomenės šventės proga
- \$75.00**
LŠST Simo Kudirkos kp. New Yorke per išd. V. Vasikauską
- \$60.00**
Los Angeles, CA Birutietės, šauliai ir ramovėnai
- \$53.00**
Alg. Kepalas NY
- \$50.00**
A. Ž., NY
J. Babilius, FL
- \$33.00**
Vl. Kalytis, NY
F. V. Krisčiūnas, IL
K. Trečiokas, NJ
M. Vitkus, FL
- \$26.00**
Alb. Gesius, FL

- \$25.00**
J. Keraminas, IL
- \$23.00**
A. Bakšys, CT
G. Butikas, IL
- \$20.00**
P. Dambrauskas, AR
Rūta Kazakaitis, CT
Br. Kazukauskas, MD
J. Matulionis, MI
J. Milašius, FL
Ema Pusneraitis, IL, A.A. kpt. Juozo Pusneraičio atminimui 15-os m. mirties metinėse.
- \$18.00**
A. Karaša, MD
- \$17.00**
L. Kazlauskas, FL
- \$16.00**
Col. V. Dambrauskas, VA
V. Dudėnas, NY
V. Kačergius, ONT
- \$15.00**
V. Grajauskas, N.Y.
St. Peterburgo pensininkų klubas
Gr. Radvenis, CA
- \$13.00**
J. Adomaitis, IL
J. Augutis, IL
S. Bacevičienė, CA

- L. Balzaras, IL
J. Bortkevičius, NJ
A. Bulota, CA
Vc. Dzigas, NE
St. Garliauskas, MI
J. Gencevičius, IL
Alf. Gercys, IL
J. Krištolaitis, OH
Alf. Lukas, MI
St. Mačys, OH
V. Misiūnas, NJ
V. Morkūnas, ONT
J. Naujokaitis, OH
P. Pajaujis, MI
P. Pecenkis, N.J.
P. Petrušaitis, WI
J. Ramas, NJ
A. Seduikis, MA
Em. Skinkys, CA
J. Šiugžda, NY
J. Virpša, IL
St. Zacharka, NY

\$10.00

- Al. Balsys, NY
V. Bartuška, OH
Euf. Cibas, NY
K. Česna, MA
M. Gečiauskas, CT
Al. Griauzdė, MA
Pr. Jančiukas, OH
M. Janonienė, MA
V. Janulis, IL
El. Legeckis, IL
V. Petravičius, CT

Kanados lietuvių rašytoja poetė Marija Aukštaitė yra parašiusi sekančias knygas:

- "Rožių Vasara", — eilėraščiai \$7.00
— "Išėivės Keliai" — autobiografija 5.50
— "Išėivė" — kelionių aprašymai 6.00
— "Ant Marių Krašto" — romanas 10.00
— "Nubangavę Kūdikystės Dienos" — autobgr. 7.00
— "Lyrika" — eilėraščiai 8.00

Šias knygas dar galima įsigyti minėtom kainom pridėdant \$1.50 persiuntimo išlaidom sekančiu adresu:

Marija Aukštaitė
46 Arthur Mark Drive
Port Hope, Ontario
Canada L1A 3X1

ANTANAS
GAILIUSIS

**VISAIP
NISIUTINKA**
novelės

Šią knygą
gaus dovanai
naujieji
"KARIO"
prenumeratoriai

S. Pocauskas, QUE
M. Puskarskis, IL
K. Puskunigis, IL
El. Ribokienė, MA
J. Šepetys, MI
Vl. Šlikas, MI
Al. Sparkevičius, NM
J. Starinskas, MA
VL. Tarvydis, IL
Al. Valušis, FL
V. Žabertavičius, FL

\$8.00

K. Adomavičius, MA
Pr. Aglinskas, IL
J. Ambrizas, IL
Ann Ambrosė, IL
A. Antanavičius, IL
Aug. Ašoklis, IL
M. Augutis, IL
Vl. Bagdanavičius, PA
K. Beiga, IL
G. Biskis, IL
St. Bliudnikas, NY
St. Budas, IN
S. Butrimas, OH
S. Budejus, IL
J. Česna, FL
J. V. Černius, CA
B. Čepauskas, FL
J. Dapkus, CT

B. Dapkus, CT
St. Damulis, CA
L. Daukus, IL
J. Deveikis, ONT
Pr. Dovydaitis, CA
Vl. Garsys, MA
V. Gavelis, IL
A. Giedraitis, CA
St. Griezė-Jurgelevičius,
MA

J. Gurevis, IL
Pr. Gustas, CA
K. Jakštas, WI
J. Jonikas, ONT
O. Juodišius, ONT
St. Jurgaitis, OH
J. Jurkėnas, IL
J. Karcas, IL
J. Kasiliauskas, IL
V. Kažemėkaitis, WI
W. Kreivys, IL
Vl. Kriaučeliūnas, ONT
L. Krajauskas, FL
Vkt. Kubilius, MA
Vl. Kutkus, MI
Br. Labukas, FL
E. Lengnikas, ONT
A. Malinauskas, IL
J. Mačėnas, IL
J. Matiukas, NY
J. Miežaitis, FL

M. Milušauskas, IL
52 St. Mikalauskas, OH
St. Mykolaitis, IL
N. Norris, IL
Vc. Numgaudas, IL
Pr. Pakalniškis, CA
J. Paulėnas, IL
St. Pamgonis, NE
J. Pečkaitis, IN
V. Petkus, OH
A. Petraška, OH
Ig. Petrauskas, QUE
D. Petrauskas, MI
Vc. Prižgintas, CA
K. Ramonas, IL
B. Radzevičius, Vokietija
V. Rutelionis, MD
J. Rimkūnas, FL
J. Salys, CA
V. Sakalauskas, CA
Ig. Stankus, OH
J. Stankus, OH
J. Strokas, IL
K. Stravinskas, IN
A. Titenis, IL
A. Tveras, IL
J. Uksas, CA
V. Valkavickas, IL
El. Valterienė, PA
Vl. Verneckas, CT

Alp(LKA) 1756

1987

Nr.1

J. Grinius, CT
An. Lakavičius, NY
Pr. Nagys, Australia
Pr. Puškorius, OH
M. Seduikis, IL
Pr. Žitkauskas, Australia

\$5.00

C. Balas, OH
J. Babrys, FL
J. Balskus, IL
J. Bartkus, MI
Alg. Bielskus, MD
R. Bielkevičius, MA
A. Gabrys, QUE
Pr. Gustas, CA
J. Karaliūnas, ONT
S. Kupstas, NC
Al. Liutkus, OH
Dr. Br. Mikonis, MA
K. Naudžius, CA
Ad. Svažas, IL
A. Satkauskas, CT
G. Valaitis, NY
Nuoširdus aciū aukojusiems!

Saulėlydis
Baltijoje

90-735272